

Міністерство освіти і науки України

Львівський національний університет
імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти

Наукове товариство студентів,
аспірантів, докторантів та молодих учених
«Discere Docendo»

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА У СВІТЛІ РЕФОРМ І ВИКЛИКІВ

*Матеріали Другої (II) Всеукраїнської науково-
практичної конференції студентів, аспірантів
та молодих учених*

24-25 лютого 2022 року

ЛЬВІВСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Міністерство освіти та науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти

Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих учених
«Discere Docendo»

**Матеріали Другої (II) Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих учених**

**ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА
У СВІТЛІ РЕФОРМ ТА ВИКЛИКІВ**

**ЛЬВІВ
ЛНУ імені Івана Франка
2022**

УДК 37.011+140.8

П 23

Рекомендовано до друку Радою Наукового товариства студентів, аспірантів та молодих учених факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 4 від 17 лютого 2022 року)

П 23 Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів: матеріали Другої (II) Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Львів, 24-25 лютого 2022 року). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. 240 с.

До збірника увійшли тези доповідей учасників матеріали Другої (II) Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених «Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів», яка відбулась 24-25 лютого 2022 року у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

У матеріалах висвітлено особливості організації сучасного освітнього простору в контексті реформ; проблеми, виклики та можливості дошкільної освіти; досвід, реалії та перспективи розвитку початкової освіти в умовах Нової української школи; актуальні проблеми інклюзивної та спеціальної освіти; сучасні тенденції теорії та практики соціальної роботи в умовах глобалізації суспільства.

Для студентів, магістрантів, аспірантів, викладачів закладів освіти, науковців і представників громадських організацій.

УДК 37.011+140.8

Вступне слово

***Шановні студенти, аспіранти, докторанти,
молоді вчені та усі, хто дотичний до української науки!***

Україна переживає нелегкі часи. Часи випробувань на міцність духу, здатність боронити свою незалежність та суверенність, захищати свою національну ідентичність та культурну, історичну спадщину. Події, що зараз відбуваються, ввійдуть в світову історію як зразок незламності та нескореності Українського духу і свободи, як приклад боротьби з геноцидом, винищенням національної ідентичності. Наука та освіта як рушій розвитку громадянського суспільства не може залишатися осторонь. Ми – воїни, що на науковій та освітянській ниві здійснюють соціальні перетворення, формують громадську думку, сприяють розвитку солідарності. Ми не припиняємо працювати, а навпаки, зосереджуємо наші ресурси в керунку до спільної перемоги України над агресором. Дякуємо Вам, що незважаючи на важкі умови, Ви продовжуєте творити Українську науку, розвивати нашу державність, підтримувати своїми дослідженнями потенціал освіти. Ви – приклад патріота своєї держави, який надихатиме інших громадян на нові здобутки та досягнення. Цінуємо те, що залишаєтеся з нами, залишаєтеся з Україною!

Віримо у перемогу України! Працюватимемо на благо України!

*З повагою, голова Наукового товариства студентів, аспірантів та
молодих учених факультету педагогічної освіти,*

Ольга Столярик

З М І С Т

СЕКЦІЯ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМ

<i>Бєлкіна-Ковальчук О. В.</i> Організаційно-педагогічні засади роботи з соціально обдарованими підлітками.....	10
<i>Боляк Т. М.</i> Правова компетентність як складова професійного росту сучасного вчителя початкової школи.....	13
<i>Бурик М. С.</i> Формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій в сучасному освітньому просторі.....	17
<i>Доробинчук Н. С.</i> Соціально-психологічна підтримка підлітків в умовах дистанційного навчання.....	20
<i>Килюшик Т. В.</i> Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку за допомогою мнемотехніки.....	23
<i>Тютя М. М.</i> Особливості створення ефективного інформаційного освітнього середовища.....	25
<i>Хомин О. І.</i> Організація освітнього простору в початкових класах.....	27
<i>Яворська Х. О.</i> Мистецька освіта як основа формування готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку культурної компетентності учнів.....	31

СЕКЦІЯ 2. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

<i>Білоусова В. С.</i> Новітні технології екологічного виховання дітей дошкільного віку.....	35
<i>Бойко М. В.</i> Вплив соціальних мереж на психіку людини.....	38
<i>Буртин С. І.</i> Гра як засіб розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку.....	41

<i>Глинянська І. А.</i> Інтерактивні технології в організації методичної роботи у закладі дошкільної освіти.....	43
<i>Жарковська М. Ю.</i> Основні засади патріотичного виховання дітей дошкільного віку.....	45
<i>Заболотна У. І.</i> Статева самоідентифікація дошкільників.....	47
<i>Кіндзерська М. В.</i> Ігрова діяльність дітей дошкільного віку.....	50
<i>Ланка О. А.</i> Усна народна творчість як чинник формування мовленнєвої компетентності здобувачів дошкільної освіти.....	52
<i>Мелета Ю. Б.</i> Принципи співпраці закладу дошкільної освіти з сім'єю.....	55
<i>Паньків О. В.</i> Особливості зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку.....	58
<i>Петращук Є. І.</i> Сім'я як середовище соціалізації дитини дошкільного віку.....	61
<i>Репета С. Р.</i> Екологічне виховання дітей в умовах закладу дошкільної освіти.....	65
<i>Сметана Г. М.</i> Формування ключових навичок педагогів до роботи в умовах індивідуальної роботи у лікарнях.....	68
<i>Танчин О. Ю.</i> Економічне виховання дітей в умовах закладу дошкільної освіти засобом дидактичної гри.....	70
<i>Яремко І. С.</i> Формування у дітей дошкільного віку здібностей до фантазування засобами казки.....	74

СЕКЦІЯ 3. ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ДОСВІД, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

<i>Батіг Г. В.</i> Формування морально-етичних цінностей у здобувачів початкової освіти творами Лесі Українки.....	78
<i>Галюка О. С.</i> Модель формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи.....	81

<i>Герляк М. М.</i> Реалізація компетентнісного підходу на уроках фізичної культури в умовах Нової української школи.....	83
<i>Гусєва А. О.</i> Сутність та інструменти формувального оцінювання молодших школярів.....	82
<i>Денис О. Т.</i> Особливості організації проєктної діяльності під час уроків літературного читання у початковій школі.....	85
<i>Загартовська Н. А.</i> Забезпечення якості освіти: аспекти самостійної роботи у початковій школі.....	91
<i>Калитовська І. Є.</i> Прообраз осіб, на яких спрямована Нова українська школа.....	95
<i>Костко А. Б.</i> Використання ігрових технологій на уроках математики у початковій школі.....	97
<i>Кривейко Х. Р.</i> LEGO-технологія – інновація освітнього процесу.....	100
<i>Локатир Ю. Б.</i> Домашня робота як одна з форм організації навчальної діяльності учнів початкової школи.....	102
<i>Невінська Я. В.</i> Формування фізичного здоров'я дитини в умовах Нової української школи.....	105
<i>Оприск О. А.</i> Сучасні педагогічні технології у світлі реформ Нової української школи.....	107
<i>Павлишин С. Д.</i> Використання цеглинок LEGO в умовах Нової української школи.....	110
<i>Памула І. А.</i> Ефективність сучасних дидактичних умов підвищення якості знань учнів засобами нестандартних завдань.....	114
<i>Рибак О. П.</i> Медіаосвітні технології в початковій школі.....	117
<i>Солоданюк М. І.</i> Формування організаційних навчальних дій у молодших школярів у процесі навчальної діяльності.....	123
<i>Субашкевич Р. А.</i> Роль навчальної (ознайомчої) практики у формуванні компетентностей майбутнього вчителя початкових класів.....	126
<i>Ткачук Т. С.</i> Вивчення вітальної листівки у 2 класі Нової української школи.....	129

<i>Червінська Р. І.</i> Формування лідерських якостей учнів початкової школи у концепції НУШ.....	132
<i>Чупило М. О.</i> Підготовка фахівців у галузі педагогічної освіти до використання формувального оцінювання.....	135
<i>Шибівська С. Р.</i> Дидактична гра як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів початкової школи.....	136
<i>Шинкаренко Л. С.</i> Методи громадянського виховання молодших школярів.....	139
<i>Якимович А. М.</i> Цифровізація у контексті формування і розвитку читацьких компетентностей учнів початкової школи.....	143

СЕКЦІЯ 4. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

<i>Голуб Р. І.</i> Інклюзивна освіта в Японії. Проблеми реалізації.....	147
<i>Грешко В. В.</i> Бар'єри впровадження концепції універсального дизайну в заклади загальної середньої освіти України.....	150
<i>Лукачович Г. О.</i> Мовленнєва компетентність дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення у контексті природничо-екологічного виховання.....	153
<i>Сенів Х. Д.</i> До питання порушень писемного мовлення дітей шкільного віку.....	156
<i>Сивоус В. С.</i> Використання засобів артпедагогіки та арттерапії в роботі соціального педагога в умовах інклюзивної освіти.....	160
<i>Толочна М. Ю.</i> Актуальні проблеми інклюзивної та спеціальної освіти....	163
<i>Шевчук К. М.</i> Адаптивна фізична культура для дітей з розладами аутистичного спектра молодшого шкільного віку.....	166

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

<i>Бойчук А. І.</i> Детермінанти виникнення адиктивної поведінки у студентської молоді.....	169
<i>Ванько В. Р.</i> Соціально-педагогічна підтримка сім'ям групи ризику.....	172
<i>Вента К. О.</i> Дискримінація серед студентської молоді як соціально-педагогічна проблема.....	175
<i>Гринюк І. О.</i> Особливості прояву агресивної поведінки в дітей з різним типом темпераменту.....	177
<i>Гудима І. М.</i> Соціально-педагогічна профілактика булінгу в учнівському середовищі в умовах закладу середньої освіти.....	184
<i>Думич А. В.</i> Соціально-психологічні чинники, які спонукають до поведінки жертви насильства у підлітковому віці.....	186
<i>Іжик У. Б.</i> Робота соціального педагога з формування у дітей старшого шкільного віку компетенцій безпечного використання інтернет-мережі...	189
<i>Ільницька Х. М.</i> Подолання стереотипів як спосіб забезпечення гендерної рівності серед молоді.....	192
<i>Кінах А. І.</i> Копінг-стратегії подолання стресу серед учнівської молоді.....	195
<i>Кіт М. М.</i> Соціально-психологічна підтримка підлітків у процесі соціалізації у навчально-реабілітаційних центрах.....	198
<i>Красницька Л. В.</i> Вплив соціального педагога на розвиток емоційного інтелекту підлітків.....	201
<i>Куцик С. Б.</i> Соціально-педагогічні аспекти гендерного виховання підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі.....	204
<i>Лесів В. Р.</i> Формування основ статевої культури у молодших школярів.....	208
<i>Мазій В. С.</i> Соціальний інтелект як чинник самореалізації працівників соціальної сфери.....	211
<i>Мацула Ю. І.</i> Вплив ЗМІ на соціалізацію студентів та молоді.....	214

<i>Паращак Х. Я.</i> Сирітство як соціальна проблема в Україні.....	217
<i>Пойдин К. М.</i> Особливості психосоціальної профілактики кібербулінгу у дітей підліткового віку в умовах закладів загальної середньої освіти.....	221
<i>Ренецька Д. В.</i> Соціально-педагогічна профілактика конфліктів у підлітковому середовищі.....	224
<i>Самотіс І. В.</i> Технології соціально-педагогічної профілактики підліткового алкоголізму.....	227
<i>Сич Я. Р.</i> Особливості професійної мотивації майбутніх соціальних педагогів.....	230
<i>Суханчак Х. А.</i> Соціально-психологічна допомога педагогам загальноосвітньої школи з подолання синдрому професійного вигорання.....	233
<i>Тицька М. Ю.</i> Робота соціального педагога зі статевого виховання підлітків у закладах загальної середньої освіти.....	235
<i>Шпагіна А. Д.</i> Формування інклюзивної компетентності майбутніх соціальних педагогів у процесі фахової підготовки.....	238

СЕКЦІЯ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМ

Белкіна-Ковальчук О. В., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Луцьк, Волинський національний університет імені Лесі Українки,
факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ З СОЦІАЛЬНО ОБДАРОВАНИМИ ПІДЛІТКАМИ

Підлітковий вік – важливий у становленні особистості, адже саме тоді формуються лідерські, креативні, комунікативно-організаторські здібності, які характерні для соціальної обдарованості. А оскільки цей віковий період припадає на роки навчання у школі, тому особливу увагу потрібно приділяти організаційно-педагогічним засадам, які б дозволили освітньому закладу створити комфортні умови для обдарованих дітей, умови для їх інтелектуального та особистісного зростання.

О. Калініченко зазначає, що саме соціальна обдарованість є показником успішності людини, тому що включає в себе здібності встановлювати конструктивні взаємовідносини з іншими людьми, лідерські здібності, розуміння мотивів вчинків інших, високе почуття відповідальності [1, с. 20]. Результатом соціальної обдарованості є формування соціально-комунікативної компетентності, так як компетентність – це прояв соціальної обдарованості в діяльності.

Найбільш сприятливим періодом для розвитку соціальної обдарованості є підлітковий вік, оскільки, не ігноруючи навчання, підліток починає приділяти особливу увагу спілкуванню. У співтоваристві однолітків, де взаємодія будується на рівних і статус треба заслужити і вміти підтримувати, підліток виробляє необхідні дорослому комунікативні навички, партнерські, лідерські якості. У цьому процесі дитина опановує певну соціальну роль чи кілька ролей, знаходить своє місце в суспільстві, свої можливості для самореалізації. Такі діти

потребують особливих підходів педагогічних працівників та родини до їх розвитку, навчання та виховання.

Під організаційно-педагогічними засадами роботи з соціально обдарованими підлітками ми розуміємо сукупність взаємозалежних і взаємозумовлених положень, що забезпечують розвиток в особистості соціальної обдарованості, мотивуючи конструктивну взаємодію з іншими людьми та дієво трансформуючи її у соціально-комунікативну компетентність.

Структуру організаційно-педагогічних засад роботи з соціально обдарованими підлітками становлять нормативні, організаційні та змістово-процесуальні засади.

Нормативні засади. Підтримка та розвиток здібностей та обдарованості дітей є пріоритетним завданням сучасної освіти в Україні, що відображено в нормативних документах (Закон України «Про освіту» (2017), Указ Президента «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді» (2010), ідеї концепції «Нова українська школа» (2016) та ін.). В Україні вченими розроблено програми підтримки і розвитку здібностей та обдарованості (зокрема, «Творча обдарованість» (В. Моляко, О. Кульчицька), програма ціннісної підтримки розвитку здібностей і обдарованості «Три кроки» (О. Музика) та ін. Аналіз освітніх документів сучасної Української держави дає змогу стверджувати, що в основу нормативного забезпечення педагогічної роботи з соціально обдарованими підлітками покладено документи, у яких визначено напрями, принципи, організаційні засади та механізми реформування освіти, положення про інноваційну діяльність закладів освіти, соціальну підтримку обдарованих дітей. Робота в закладі загальної середньої освіти повинна відбуватися відповідно до внутрішніх розпорядчих документів, однак включати заплановані заходи не лише з інтелектуально, а й з соціально обдарованими дітьми.

Організаційні засади визначають створення особливого освітнього простору, в якому б здійснювалася ефективна взаємодія фахівців, педагогів, учнів і батьків.

Соціально обдаровані учні – це не лише суб'єкти пізнання, а й діяльності, носії перетворювальної активності. Важливу роль при цьому відіграє суб'єкт-суб'єктний підхід, який передбачає поєднання педагогічного впливу та активності учнів на засадах рівноправного партнерства, характеризує готовність сторін до взаєморозуміння, взаємоповаги в процесі спілкування й діяльності. Тому організація роботи з соціально обдарованими підлітками може здійснюватися через діяльність в закладі освіти органів учнівського самоврядування.

Особистість соціально обдарованого учня не повинна «підганятися» під комплект заздалегідь програмованих якостей, а повинні створюватися умови для повноцінного прояву й гармонійного розвитку всіх особистісних функцій учнів, що характеризує особистісно зорієнтований підхід.

Вбачаємо важливість дотримання гендерного підходу в роботі з соціально обдарованими підлітками. Гендерний підхід орієнтований на формування та утвердження політики рівних, не залежних відстаті можливостей самореалізації людини в різних сферах соціальної практики. Результати проведеного нами дослідження виявили, що при відносно однаковому інтелектуальному розвитку дівчат та хлопців, існують відмінності в проявах компонентів соціальної обдарованості: дівчата виявили менші показники розвитку незалежності та автономності, більший рівень соціальної бажаності та в більшій мірі, ніж хлопці, бояться невдач. «Сучасне суспільство, всі його інститути, включаючи сім'ю, середню й вищу школу, пронизано статевими ролями стереотипами – усталеними уявленнями про жіночість і мужність, що жорстко регламентують поведінку, вигляд і особливості виявів чоловіків і жінок, із відповідними очікуваннями. Унаслідок цього дівчатка і хлопчики ростуть у двох різних світах», що й визначає різні підходи до навчання, виховання, очікування щодо хлопців та дівчат [2, с. 21].

Змістові та процесуальні засади. Робота з соціально обдарованими підлітками в закладі загальної середньої освіти потребує соціально-педагогічного супроводу. Важлива роль в цьому процесі належить

психологічній службі закладу загальної середньої освіти та взаємодії її фахівців із батьками, педагогами, адміністрацією навчального закладу, однолітками, тобто найближчим соціальним оточенням, задля створення єдиного соціального розвиваючого середовища, сприятливого для соціально обдарованих дітей та їх розвитку. Особливого значення у роботі з соціально обдарованими підлітками надаємо навчальним тренінгам, у яких активно застосовуються методи групової роботи, що дозволяє розвивати соціально-комунікативну компетентність підлітків.

Перспективним напрямом для подальших наукових розвідок є розробка методики виявлення дітей з ознаками соціальної обдарованості, починаючи з раннього віку, вивчення передумов та особливостей розгортання компонентів соціальної обдарованості в дошкільному, молодшому шкільному віці.

Список використаних джерел

1. Калініченко О. Психодіагностика соціальної обдарованості (комплекс діагностичних методик). *Психологічна служба школи: щоквартальний спеціалізований журнал*. 2012. С. 20-28.
2. Куліш Н.М. Соціально-психологічні аспекти роботи з обдарованими дітьми : навчально-методичний посібник. Полтава, 2004. 69 с.

Боляк Т. М., аспірант III року навчання
*Науковий керівник - Падалка О. С., професор, доктор педагогічних наук,
заслужений працівник освіти України*
м. Київ, Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова,
факультет менеджменту освіти та науки,
кафедра теорії та історії педагогіки

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОСТУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Будь-яка професійна діяльність регламентується нормативно-правовими актами, без знання і розуміння яких якісна та результативна діяльність є неможливою. Як справедливо зазначає І. Галдецька: «вчителеві необхідне чітке знання нормативно-правової бази своєї професійної діяльності, свого правового

статусу для того, щоб ефективно здійснювати захист своїх особистих прав і свобод. Самоконтроль вчителя за своєю діяльністю повинен здійснювати на підставі правових знань та правосвідомості»[4, с. 152].

Аналіз наукових джерел довів, що формування саме правової компетентності у вчителя початкової школи обумовлена, по-перше особливою роллю вчителя у закладі основ правової культури та правосвідомості учнів, по-друге можливість забезпечити інтеграцію педагогічних та правових норм в простір регулювання освітніх відносин, то-третє спроможність реалізувати і у випадку необхідності відстоювати професійні права вчителя, по-четверте необхідністю оволодіння знаннями відносно правового статусу дитини та виступати гарантом дотримання та захисту прав неповнолітніх.

Термін «правова компетентність» знаходиться на стику двох наук-юриспруденції та педагогіки. При цьому, частіше цим терміном оперують педагоги, а юридична наука апелює до проблеми правової свідомості, правової культури, правового виховання. В той же час поняття «компетенція» в юридичній науці має власне вузьке професійне значення. Під компетенцією в юриспруденції частіше за все розуміють сукупність повноважень, прав, обов'язків та відповідальності якої-небудь особи, сукупність повноважень суб'єкта, закріплених різними нормативно-правовими актами.

Питанням правової компетентності присвячені праці Г. Анікової, І. Безукладнікової, Л. Висоцького, С. Вольської, М. Горбушиної, Л. Данільчук, А. Зайцевої, О. Кіндяшової, Я. Кічук, Д. Коваленко, Н. Копилової, О. Коротун, Г. Лазарчук, М. Махрової та ін.

Необхідно зазначити, що наукова література не визначає єдиного підходу до визначення поняття «правова компетентність», а тим більше однозначного про неї уявлення. Поняття «правова компетентність» залишається одним із дискусійних питань сучасності. Саме ж словосполучення «правова компетентність» спрямовує до таких широких та багатопланових понять, як «право», «компетентність». Необхідно відмітити, що етимологія цих слів та їх

лексичне значення залежить від тих історичних реалій та контекстів, у яких вони використовуються.

С. Вольська та А. Зайцева визначають правову компетентність як «складне явище, що характеризується соціальним, спеціальним, індивідуальним та особистісним компонентами, вона виражається в наявності у педагога не лише знань та умінь у сфері застосування окремих норм права в професійній діяльності, але й повсякденному житті» [5, с. 162].

Г. Анікіна пропонує наступне визначення правової компетентності: «правова компетентність вчителя представляє собою інтегровані особистісні якості, що проявляються не лише в готовності до виконання професійної діяльності відповідно до вимог закону, але й виражається у здатності до правового виховання та захисту прав учнів» [5, с. 163].

О. Коротун розглядає правову компетентність як властивість особистості вчителя, що «заснована на визначенні правових цінностей, відображає готовність та здатність застосувати систему правових знань та умінь у здійсненні соціально-правової діяльності, що дозволяє особливості мобілізуватися на ефективне виконання даної діяльності» [5, с. 163].

Узагальнюючи зазначене вище, можна зробити висновки: визначення правової компетентності більш орієнтовані на зовнішні дії, на внутрішні особливості педагога; основа правової компетентності-знання як передумова умінь та навичок; визначення включають систему цінностей та відносин.

В свою чергу О. Армейський виділяє наступні компоненти правової компетентності вчителя початкової школи: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний.

Здійснений аналіз наукових джерел дає підстави розглядати правову компетентність вчителя початкової школи як важливий компонент професійної компетентності в умовах сучасного освітнього середовища, що забезпечує формування правових інтересів; цілісне оволодіння нормами професійно-правової культури; розвиток правового світосприйняття та правової свідомості,

правової регуляції професійних відносин; професійно-правової освіченості; правової поведінки.

Нормативні вимоги до правової підготовки педагогів містяться в Постановах Кабінету міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікації», «Рамка безперечного професійного розвитку вчителів», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. Згідно з ними вчитель початкової школи має знати: пріоритетні напрями розвитку освітньої системи України; закони та інші нормативно-правові акти, що регламентують освітню діяльність; Конвенцію про права дитини; вимоги до оснащення та обладнання навчальних кабінетів і підсобних приміщень до них; нормативні документи з питань навчання і виховання дітей та молоді; трудове законодавство; правила внутрішнього розпорядку закладу освіти; правила з охорони праці та пожежної безпеки.

Важливе значення в розвитку правової компетентності вчителя початкової школи займає оволодіння нормами професійної етики. Як зазначає О. Новикова: «професійна етика складається із такого рівня професійної діяльності педагогів, коли слідування вимогам професійної етики стає моральною нормою поведінки педагогів, невід'ємною частиною їхньої професійної культури» [1, с. 224]. Професійна етика у структурі професійної культури педагогів може розглядатися як система норм моральної поведінки, властивої людям, які обрали педагогіку своєю професією. Цілком очевидним є те, що норми професійної етики педагогів із моральної категорії переходить в морально-правові.

Аналіз наукової літератури, дозволив визначити що правова компетентність педагога є важливим компонентом професійної компетентності, що забезпечує формування правових інтересів; цілісне оволодіння нормами професійно-правової культури; розвиток правового світосприйняття та правової свідомості, правової регуляції професійних відносин; професійно-правової освіченості; правової поведінки тощо.

Безперечним залишається той факт, що в умовах реформування системи освіти в Україні, запровадження компетентнісного підходу в освітньому

процесі, правова компетентність є важливим показником професійного розвитку кожного вчителя початкової школи в умовах сучасного освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Берека В. Є., Галас А. В. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально методичний посібник для вчителів. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с.
2. Коваленко Д. В. Професійно-правова компетентність інженера-педагога як мета професійно-правової підготовки майбутнього фахівця. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип.33. С.194-202.
3. Іваній О. М. Формування правової компетентності майбутнього вчителя: навч.-метод. посібник. Суми: Університетська книга, 2011. 112 с.
4. Тивонюк І. М. Професійна компетентність вчителя – необхідна умова вдосконалення його педагогічної компетентності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. №1. С. 150-154.
5. Задорожна Л. К. Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика: моногр. / за заг.ред.В.В. Ягоднікової. Одеса: видавець Букаєв В. В., 2019. 286 с.

Бурик М. С., аспірант III року навчання
Науковий керівник – Хоруженко Т. А., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Глухів, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка,
факультет технологічної і педагогічної освіти,
кафедра технологічної і професійної освіти

ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

У роки незалежності України під впливом процесу глобалізації, що відбувався в усіх сферах життя суспільства, відбувалося формування сучасного суспільства. Навчальний процес в Україні зазнав серйозних змін. Стрімкий

розвиток сучасних технологій потребує студентів, які вміють швидко адаптуватися до соціальних змін, критично мислять під час вирішення практичних завдань, проводять адекватну самооцінку своїх інтелектуальних здібностей.

Майбутнім учителям необхідне вміння вчитися впродовж життя, тобто вміння шукати та здобувати нові знання, здобувати нові навички, організовувати навчальний процес, визначати навчальні цілі та шляхи їх досягнення, створювати власні освітні та кар'єрні траєкторії та оцінювати власне навчання. Необхідно проводити підготовку студентів до самостійного поповнення знань і подальшого розвитку у вищих навчальних закладах.

Освітній простір у сучасних дослідженнях розглядають як цілісну й динамічну систему, складне багаторівневе і багатофункціональне утворення, що в рамках єдиних базових стандартів забезпечує взаємозалежність та взаємодію своїх складових, і як складну ієрархічну структуру, піраміду просторів різних рівнів: глобального, континентального, окремої країни та регіону, локального (окремого закладу освіти), сімейного, особистісного [1, с. 5].

Освітні простори є, з одного боку, освітнім ресурсом (нарівні з навчальними матеріалами та технологіями, включаючи цифрові), а з іншого – лише ввівши їх у загальне освітнє середовище, ці ресурси є освітніми просторами, а не просто набором навчальних матеріалів. Першочерговою вимогою сучасного освітнього середовища є доцільність, що відповідає меті, яку суспільство поставило перед навчальним закладом: всебічний розвиток самосвідомості. Для навчальних приміщень це означає більше, ніж функціональна придатність, доступність та безпека розташування, приміщень та обладнання. Освітні простори мають бути комплексними та цілісними, спиратися на певні педагогічні, соціальні організації та мистецькі концепції.

Сучасні освітні простори засновані на поєднанні двох принципів – гнучкості та стабільності. Гнучкість дозволяє швидко змінювати простір для реалізації різноманітних форм роботи відповідно до вимог навчального процесу.

Стабільність гарантує безперервність процесу, послідовність сприйняття і діяльність, підтримує порядок простору і керованість роботи [2, с. 142].

У сучасних навчальних закладах використовують у кабінетах не стандартні парти та столи, а для індивідуальних та групових завдань робочі місця можуть бути різними: згруповані стандартні столи, і пуфи, крісла чи дивани, і низенькі столики, що дозволяють працювати, сидячи на підлозі; обговорення краще проводити без столів, у колі, сидячи на стільцях або на підлозі (на килимі чи подушках). Студентські меблі дуже різноманітні, що дозволяють працювати всім колективом, в групах або поодиноці, в різних положеннях (сидячи, стоячи, навіть лежачи), спілкуючись, відпочивати.

Отже, формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій в сучасному освітньому просторі – це комплекс освітніх ресурсів, який забезпечує навчальний заклад, планувати простір приміщення, художнє оформлення та інтер'єр, зручні та динамічні меблі та обладнання в усіх кабінетах.

Список використаних джерел

1. Інформаційний посібник: Новий освітній простір 2019. с. 255. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchi-prostir.pdf (дата звернення: 26. 01.2022).
2. Педро Ф. С. «Коли візуальна стимуляція навколишнього середовища впливає на когнітивні показники дітей». *Журнал експериментальної дитячої психології*. 2018. № 176. С. 140-149. URL: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0022096518300390> (дата звернення: 29. 01.2022).

Дробинчук Н.С., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Корнят В.С., кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID–19 охопили всі сфери життя українського суспільства. Вони вплинули безпосередньо і на систему організації освітнього процесу, зокрема і у загальноосвітніх школах. У зв'язку з несприятливою епідемічною ситуацією та з метою запобігання захворюваності на COVID–19 в Україні було ухвалено рішення щодо вжиття запобіжних карантинних заходів, введення в країні надзвичайної ситуації, в тому числі тимчасове закриття навчальних закладів і перехід на дистанційну форму навчання. Така форма навчання продовжується і в поточному навчальному році.

Сьогодні зростає роль працівників психологічних та соціальних служб в системі освіти для збереження психологічного здоров'я учнів. Особливої актуальності та значущості вона набула в період пандемії COVID-19, що привело до запровадження карантинних обмежень у різних сферах життя, в тому числі в освітній сфері.

У зв'язку з запровадженням карантинних обмежень заклади освіти вимушені перейти на дистанційне навчання, що обумовило необхідність опанування спеціалістами психологічної служби дистанційними формами роботи з усіма учасниками освітнього процесу. Такий підхід у своїй діяльності спеціалісти служби застосовують вперше, тому виникає достатньо питань як методичного характеру, так і конкретних прикладних аспектів застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі практичного психолога чи соціального педагога [3, с. 4].

Успішність організації дистанційного навчання в школах з використанням новітніх ІКТ зумовлена, по-перше, інформатизацією як провідним освітнім трендом; по-друге, особливостями сучасного студентства як представників «покоління Z», або цифрового покоління, для якого існування у віртуальному інформаційному середовищі є абсолютно природним.

З метою оптимальної організації освітнього процесу в школах Міністерство освіти і науки України видало наказ «Про організаційні заходи для запобігання поширення корона вірусу COVID-19» затверджено від 16.03.2020 р. Також міністерством розроблені організаційно-методичні рекомендації щодо навчання за допомогою дистанційних технологій. В них описані принципи організації навчання та платформи, на яких можна навчатися.

У період карантину довготривалий термін перебування вдома та самоізоляція може вплинути на психічне самопочуття підлітків. Ще однією проблемою залишається те, що велика кількість дітей в цей час залишилася вдома без нагляду дорослих. Через це посилюється вразливість дітей до соціальних ризиків, під час використання соціальних мереж, а також з'являється залежність від комп'ютерних ігор.

Водночас психологічної підтримки потребують не лише діти, а і їх батьки і педагогічні працівники школи. Через велику кількість новин про поширення тяжкого захворювання, а також через нестабільну ситуацію в країні може виникнути емоційно-нестабільний стан.

Соціально-психологічна підтримка виявляється в соціально-психологічному направленні, організації рефлексії, осмисленні, активізації, спрямуванні активності людини в потрібному руслі. Зміст психосоціальної підтримки визначається потребами конкретного індивіда та зумовлюється негараздами його конкретної життєвої ситуації [2, с. 319]

У рамках дистанційної роботи актуальними є усі напрямки діяльності, що і за умови очного навчання: діагностика, консультування, розвивальна робота, просвіта. Так, у дистанційному режимі реалізація зазначених напрямів може здійснюватися через такі форми, як:

- створення тематичної психологічної електронної бібліотеки з актуальних проблем для усіх учасників освітнього процесу;
- інформування про розвивальні, діагностичні матеріали для дітей, з якими можна працювати в режимі онлайн;
- організація дистанційного консультування цільових груп;
- ведення чату з дітьми та батьками;
- проведення онлайн-опитувань цільових груп;
- організація дистанційних психолого-педагогічних консилиумів [3, с. 4-5].

Таким чином, актуальним завданням у діяльності керівників закладів освіти всіх типів є сприяння організації ефективної роботи працівників психологічної служби в період карантину.

Список використаних джерел

1. Корнят В., Співак У. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери до здійснення соціально-психологічної реабілітації. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 38. С. 156–159. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/38/32.pdf> (дата звернення: 27.01.2022).
2. Кривоконь Н.І. Соціально-психологічна підтримка як чинник подолання скрутних життєвих ситуацій. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 29. С. 319–328.
3. Марухиної І.В. Організація психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу освітнього процесу в умовах дистанційного навчання: метод. рек. / за заг. ред. І.В. Марухиної. Суми: НВВ КЗ СОППО. 2021. 80 с. URL: <http://www.soippo.edu.ua/images/%BD%D0%BD%D1%8F.pdf> (дата звернення: 31.01.2022).

Килюшик Т.В., студентка I курсу
Науковий керівник – *Кость С.П.*, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ МНЕМОТЕХНІКИ

Час змінюється і відповідно підвищити ефективність навчального процесу важко лише традиційними методами та прийомами навчання. В освітньому процесі активно використовують інноваційні методи.

Поняття «інновація» (лат. «*innovatio*» – оновлення, зміна) вперше було вжито в лінгвістиці та означало нововведення, новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях. Інновації є предметом особливої діяльності людини, яка не задоволена традиційними умовами, методами, способами та прагне не лише новизни змісту реалізації своїх зусиль, а перед усім якісно нових результатів [1, с. 21].

Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [2, с. 338].

У наш час актуальною є проблема розвитку зв'язного мовлення дітей. Щоб її вирішити, педагоги у роботі використовують різні інноваційні технології. Одною з них є мнемотехніка.

У авторів, які вивчають дошкільну педагогіку (В. Воробйова, В. Глухів, Л. Єфименкова, К. Крутій), можна виокремити різні назви мнемотехніки: сенсорно-графічна схема, предметно-схематична модель, блоки-квадрати, схема складання розповіді. Мнемотехніка забезпечує успішне освоєння дітьми знань про особливості об'єктів природи, про навколишній світ, ефективно

запам'ятовування структури розповіді, збереження і відтворення інформації, а також сприяє розвитку мовлення [3, с. 325].

Графічна аналогія – це вміння позначати якимось одним символом реальний образ, виділивши в них загальну ознаку.

У мнемотехніці для позначення тих образів використовують мнемоквадрати, мнемодоріжки і мнемотаблиці, за принципом «від простого до складного». Спочатку діти знайомляться з мнемоквадратами – зображеннями, які позначають одне слово або словосполучення. Потім завдання ускладнюється демонструванням мнемодоріжки – цеквадрати з чотирьох картинок, за якими можна скласти невеликий твір – 2-3 речення. І наступними є мнемотаблиці – схематичні зображення, за якими можна відтворити цілу розповідь або вірш.

Отже, мнемотехніка – інноваційна технологія, яка полегшує запам'ятовування, дозволяє в цікавій для дітей формі вирішувати завдання розвитку зв'язного мовлення та шляхом утворення додаткових асоціацій збільшує обсяг пам'яті дошкільників.

Список використаних джерел

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник. / І.М. Дичківська. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Кремень. К.: Хрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Крутій К. Теорія і практика формування граматично правильного мовлення в дітей дошкільного віку (на матеріалі морфології і словотворення): дис... докт. пед. наук: спец. 13.00.02 / Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К. Ушинського. Київ, 2005. 440 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій не лише дає закладам можливість покращити освітній процес, але й ставить завдання організації ефективного навчання. Це визначається можливостями ІКТ. Їх ефективне використання може забезпечити:

- підвищення якості освіти шляхом використання вчителями спеціальної інформації, розширити коло інформаційних потреб різних категорій учнів, забезпечити прозорість та об'єктивність системи моніторингу якості освіти;
- усунення географічних бар'єрів в процесі навчання за допомогою дистанційного навчання та забезпечити активну та самостійну роботу абітурієнтів у опануванні спеціальностей;
- значне прискорення управлінської інформації, автоматизації організаційних процесів, управління навчальним процесом;
- загалом це знизить вартість навчання, а отже сприятиме подальшому розвитку навчальних закладів [3].

В працях різних науковців поняття інформаційного освітнього середовища, представлено по-різному. Наприклад, В. Ю. Биковрозуміє ІОС як цілісну систему, щоскладається з сукупності підсистем, що функціонують на основі сучасних інформаційно-технологічних та освітніх засобів і забезпечують педагогічну взаємодію учасників навчально-виховного процесу [1]. Існує багато методів і технологій створення інформаційно-орієнтованого освітнього середовища і вибір свого сценарію дій є індивідуальним для кожного навчального закладу, але потрібно розуміти і той факт, що створення інформаційно-освітнього середовища – це не просто технічне завдання. Для його розвитку та функціонування необхідно повною мірою використовувати науково-методичний, організаційно-педагогічний та психологічний потенціал

усієї освітньої системи. У зв'язку з цим необхідно враховувати психологічні особливості функціонування сучасного інформаційно-освітнього середовища.

Безперечно, першим завданням у контексті інформатизації є подолання ризиків та негативного впливу електронного середовища на учасників освітнього простору. Забезпечення інформатизації сучасних навчальних закладів, психологічного комфорту та безпеки освітнього середовища є актуальним і реальним завданням вітчизняної системи освіти, розвиток якої в останні роки досить умовно можна означити як «стабільний період функціонування». Психологічний комфорт в інформаційно-освітньому середовищі є однією з головних умов забезпечення позитивного особистісного розвитку учасників навчально-виховного процесу. У контексті цього питання під психологічним комфортом і безпекою розумітимуть систему особистісно-орієнтованих підходів, прийомів, психологічних і інструкційних прийомів, призначених для захисту психологічного, свідомого та фізичного здоров'я учасників інформаційно-освітнього середовища від небезпечної інформації і зазвичай гарантують певний ступінь інформаційної безпеки, дають гарантію для подальшої самореалізації та саморозвитку особистості.

Свідченням низької ефективності освітнього середовища можна виділити наступні ознаки: постійне очікування невдачі, байдужість, страх перед власною неспроможністю; надумане відчуття, що нікому не можна вірити та постійні стресові прояви. Для підвищення рівня психологічної комфортності та безпеки інформаційного освітнього середовища необхідно запровадити комплекс заходів для учасників освітнього процесу.

Від психологічної комфортності та безпеки особистості в інформаційного освітньому середовищі залежить її розвиток, емоційна стійкість, прагнення до успіху, впевненість у своїх силах, прояв себе в різних сферах життєдіяльності [2].

Таким чином, процес створення та забезпечення інформаційно-освітнього середовища повинно бути під пильним контролем керівництва навчального

закладу та вимагає часу та послідовності прийняття рішень по забезпеченню як технічного так і психологічного аспектів.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2009. 246 с.

2. Інформаційне освітнє середовище сучасного навчального закладу / Кадемія М. Ю., Козяр М. М., Ткаченко Т. В., Шевченко Л. С. Львів : СПОЛОХ, 2008. 186 с.

3. Караван Ю. В. Єдине інформаційно-освітнє середовище як важливий елемент підвищення якості підготовки фахівців. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer26/56.pdf> (дата звернення: 26.01.2022).

Хомин О. І., студентка III курсу
Науковий керівник – Шоловій М.-Т.І., асистент кафедри
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

На сьогодні важливу роль посідає питання організації сучасного освітнього середовища. Простір у класі впливає на психологічний та фізичний стан учнів. Завдяки правильному оформленню класної кімнати, учень відчуває домашню атмосферу, з'являється мотивація до навчання.

Новий освітній простір – це не обов'язково реконструкція чи капітальний ремонт усієї шкільної будівлі. Англійські дослідники доводять, що найбільше на успішність учнів впливає простір класу. Загальношкільний дизайн також має значення, але якщо не має змоги переоблаштувати одразу всю школу, оновлення простору класу (а також, бажано, прилеглої рекреації) – розумне рішення, що матиме значний ефект [2].

Що таке освітнє середовище? Освітнє середовище – це місце, де зустрічаються та взаємодіють учні й учителі, гості школи та батьки, де

відбуваються уроки, цікаві зустрічі, свята, лекції та семінари, діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях науки, мистецтва та технологій [3].

У школі повинна зростати проектна, командна та групова діяльності у педагогічному процесі. Завдяки цьому урізноманітнюватимуться варіанти організації навчального простору класу. Також, варто застосовувати новітні способи організації, наприклад, мобільні робочі місця, використання мультимедіа. Облаштування приміщення з відкритим освітнім простором.

Сучасна організація освітнього простору ґрунтується на двох принципах:

- ✓ гнучкість;
- ✓ стабільність.

Гнучкість та стабільність поєднуються через відповідне зонування. У класі слід виділити незмінні стаціонарні осередки, що становлять його основу – «каркас». Як правило, це робоче місце вчителя, основна класна дошка, ємності для зберігання навчальних матеріалів – як обмеженого доступу, так і відкриті для учнів [2].

Щоб створити сучасне освітнє середовище, необов'язково бути дизайнером чи архітектором. Це довели Ребекка Харе і Роберт Діллон – автори книжки «Простір: керівництво для педагогів». Вони пропонують розпочати оновлення шкільного дизайну із залучення учнівського потенціалу. Для цього створюються візуальні «Дошки натхнення» з малюнками дітей, вирізками з журналів про школу, фотографіями улюблених місць на її території, що дає можливість визначити, які простори діти цінують найбільше, що їм подобається чи не подобається у закладі. Такий прийом дає можливість з'ясувати проблеми в організації шкільного простору, окреслити цінності дітей стосовно їхнього середовища, визначити потреби учнів. Простір має бути не лише красивим, а й зручним.

Марія Монтесорі у своїх працях порушувала питання руху в класі, переконуючи вчителів, що розумовий розвиток безпосередньо пов'язаний з руховою активністю дитини. Досвід італійки вчить, як пристосувати до руху простір класу, щоб заохочувати свободу і незалежність дітей. Педагогиня

переконувала, що дітям різного віку потрібні місця, де вони зможуть навчатися, торкаючись, маніпулюючи, моделюючи речі власноруч [3].

Художнє рішення. Найпомітніший чинник художнього рішення є колір класної кімнати. Він викликає певні емоції, налаштовує учня на роботу, створює атмосферу.

Питання колірної рішення слід розглядати цілісно. Кожна деталь інтер'єру має певний колір, але лише гармонійне поєднання кольорів може створити ту загальну атмосферу, що зробить приміщення комфортним для перебування. Колір стін чи підлоги, дверцят шаф чи ніжок столів – усі елементи простору треба підбирати на основі єдиного підходу, не протиставляти, а взаємно доповнювати одне одного [2].

У дизайні інтер'єру (зокрема й шкільного) з погляду психологічної стимуляції трапляються дві крайнощі. З одного боку – порожні, монотонні, нудні приміщення, що не мають ресурсу для сприйняття, викликають сенсорну депривацію, 70 демотивують. З іншого – приміщення, перенасичені різноманітним оформленням та декоруванням, візуально засмічені. Ані те, ані друге не відповідає потребам учнів. Дизайн класного приміщення має бути врівноважений, забезпечувати достатню, але не надмірну візуальну стимуляцію [1].

Рекомендують робити приміщення початкових класів у теплих кольорах (червоний, жовтогарячий, жовтий), а старших – у прохолодних (блакитний, синій). Теплі кольори у початкових класах створюють затишну атмосферу, сприяють спілкуванню, заохочують різні види активності [2].

У минулому році Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України видало інформаційний збірник «Новий освітній простір», який містить низку рекомендацій щодо створення сучасного освітнього простору в школі. Окремий розділ присвячений кольоровій гамі. У ньому йдеться про те, що для оформлення інтер'єру приміщень початкової школи необхідно використовувати теплі кольори: червоний, жовтогарячий, жовтий [4]:

«Елементи та підходи, що формують теплу колірну атмосферу можна рекомендувати для приміщень початкової школи, а також у тих приміщеннях, що призначені для відпочинку та рухливої діяльності». Помірно холодні кольори підходять більше для приміщень старших класів, особливо тих, що призначено для активного сприйняття та розвитку абстрактного мислення. Такими можуть бути кабінетиточних і природничих наук. «Ахроматичні кольори: білий, сірий, чорний можна рекомендувати використовувати у приміщеннях, де є важливим точнее розрізнення кольорів – це, передусім, у кабінетах образотворчого мистецтва.» [4].

Отже, освітній простір є важливим чинником створення мотиваційної діяльності учнів. Завдяки правильній побудові та організації навчального середовища, дітям легше здобувати нові знання та засвоювати новий матеріал. Креативність організації освітнього простору також відіграє важливу роль, діти вчаться мислити у творчому руслі.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja (navchalno-metodychnyj posibnik). Chernivci, 2018. S. 61–62.
2. НУШ. Як створити шкільний простір, що мотивуватиме учнів навчатися. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-stvoryty-shkilnyj-prostir-shho-motyvuvatyme-uchniv-navchatysya/> (дата звернення 5 лютого).
3. Освітнє середовище та його роль в організації уроку. Розділ 3. Організація уроку інтегрованого курсу «Я досліджую світ». URL: <https://nuschool.com.ua/lessons/world/1-2klas/15.html> (дата звернення: 05.02.2022).
4. Як використовувати кольори в освітньому просторі НУШ. URL: <https://vseosvita.ua/news/yak-vykorystovuvaty-kolory-v-osvitnomu-prostori-nush-5689.html> (дата звернення: 05.02.2022).

Яворська Х.О., аспірантка I року навчання
Науковий керівник – *Ковальчук Л. О.*, кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

У формуванні готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку культурної компетентності учнів важливу роль відіграє здобуття мистецької освіти. З огляду на це заклади вищої освіти повинні створювати студенту умови для успішного оволодіння ним мистецькою освітньою компетентністю, що дасть змогу майбутньому вчителю викладати дисципліни мистецької освітньої галузі на високому рівні.

Актуальність мистецької освіти, її роль у професійній підготовці майбутніх учителів до викладання мистецьких дисциплін висвітлювали у своїх працях С. Коновець, О. Красовська, Л. Масол, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Хижна та ін.

У Законі України «Про освіту» зазначається, що мистецька освіта є спеціалізованою освітою і «передбачає здобуття спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності» [3].

О. Красовська трактує *мистецьку освіту* як «процес навчання, виховання, розвитку і саморозвитку особистості, спрямований на формування її духовної культури та художньо-творчої самосвідомості, яка включає мистецькі знання й уявлення, систему ціннісних орієнтацій, розвинену емоційно-почуттєву сферу, що скеровують до творчого самовиразу в мистецькій діяльності та спонукають до спілкування з художньою культурою впродовж усього життя» [2, с. 53].

У дослідженні ми розглядатимемо мистецьку освіту як один з компонентів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, що відіграє вагомую роль у професійному й особистісному становленні студентів, сприяє формуванню культури особистості, розвитку загальнолюдських і професійно значущих цінностей, почуттів, смаків, творчих здібностей та фантазії, спонукає до саморозвитку у процесі творчої діяльності.

Мистецька освіта спрямована на розвиток мистецької освітньої компетентності студентів у процесі професійної підготовки до майбутньої професійно-педагогічної діяльності. Поняття мистецької, мистецтвознавчої, мистецької освітньої компетентностей як складників професійної компетентності вчителя розглядали Л. Богданович, Н. Дермельова, О. Красовська, Л. Масол, О. Ночовка, О. Олексюк, Р. Шпіца та ін.

Під *мистецькою компетентністю* розуміють обізнаність і творче самовираження у різних видах мистецтва, сприймання творів мистецтва, поєднання знань з теорії і методики викладання мистецтва, художньо-творчих умінь, навичок та досвіду практичної діяльності.

І. Федів і Р. Шпіца визначають *мистецьку компетентність* майбутніх учителів початкової школи як «особистісну якість та результат усвідомлення специфіки мистецької складової власної професійної діяльності, що передбачає інтеграцію знань з теорії та методики викладання мистецтва, творчого самовираження й рефлексії у сфері різних видів мистецтва під час їх практичного опанування» [4, с. 136–137].

Л. Богданович вважає, що *мистецька компетентність* — «це багатогранне новоутворення в структурі особистості, показником сформованості якої є готовність до навчання, виховання й розвитку дітей з використанням синтезу засобів образотворчого, музичного та інших видів мистецтва» [1, с. 190].

О. Красовська до складників мистецької освітньої компетентності майбутніх учителів початкової школи відносить художньо-педагогічні знання,

художньо-педагогічні уміння та досвід їх практичного застосування, художньо-педагогічні цінності [2, с. 57].

На нашу думку, *мистецька освітня компетентність* майбутніх учителів початкової школи — це сукупність низки складників (знань, умінь і навичок, цінностей і ставлень, досвіду творчої діяльності, професійно-педагогічних здібностей та особистісних якостей), а також готовність і здатність їх застосовувати у практичній/професійній діяльності.

Мистецька освітня компетентність на факультеті педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка, згідно з освітньо-професійними програмами «Початкова освіта» (2021 р.), «Початкова освіта. Англійська мова у початковій школі» (2021 р.) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, формується під час вивчення навчальної дисципліни «Методика навчання мистецької галузі знань», а також під час проходження студентами навчальних, педагогічних і виробничої практик.

Підсумовуючи, зазначимо, що обізнаність у сфері мистецтва особливо необхідна вчителю початкових класів. За допомогою мистецтва (музичного, образотворчого, скульптури, декоративно-прикладного, театрального тощо) він зможе формувати смаки та інтереси учнів, розвивати естетичні потреби, розширювати загальнокультурний світогляд, що сприятиме активному залученню учнів до світу мистецтва. Педагог стає прикладом для своїх учнів. Лише той учитель, який здобуде мистецьку освіту високого рівня, буде готовим формувати учнів як особистостей, культурно збагачувати їх, залучати до мистецької діяльності, допомагати пізнати мистецтво, розвивати природні здібності та творче самовираження, а, отже, буде здатним розвивати культурну компетентність здобувачів початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Богданович Л. Формування мистецької компетентності як важливої складової фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Інноватика у вихованні*. 2020. Випуск 11. Том 1. С. 186–193. URL:

<https://ojs.itup.com.ua/index.php/iu/article/view/266/215> (дата звернення: 27.01.2022).

2. Красовська О. О. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2017. 567 с .

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII (у редакції від 21.11.2021 р.). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html (дата звернення: 24.01.2022).

4. Шпіца Р., Федів І. Структура мистецької компетентності майбутнього вчителя початкових класів. *Молодь і ринок*. 2021. №10 (196). С. 134–139. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/248810/246100> (дата звернення: 26.01.2022).

СЕКЦІЯ 2. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

*Білоусова В. С., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Джура Н. М., кандидат біологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти*

НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна дошкільна освіта орієнтує педагогів на реалізацію компетентнісного підходу до розвитку особистості. Природничо-екологічна компетентність дошкільника передбачає уявлення дитини про природне довкілля як цілісний живий організм, у якому взаємодіють повітря, ґрунт, рослини, тварини, люди – в багатоманітності, єдності, русі, мінливості. Для формування в дошкільників основ природничо-екологічної компетентності використовують традиційні та нетрадиційні педагогічні технології. Традиційні технології сприяють формуванню усвідомлено-відповідального ставлення до природи та спрямовані на реалізацію змісту екологічного виховання за допомогою класичних форм, методів та прийомів [3, с. 5].

Новітні технології екологічного виховання ґрунтуються на сучасних методах формування екологічних уявлень, серед яких: метод формування мислеобразів, метод екологічної лабіалізації, метод екологічних асоціацій, метод художньої репрезентації природних об'єктів, метод екологічної емпатії, метод екологічної рефлексії, метод екологічних проєктів, ігровий метод [1].

Важливою формою екологічного виховання та створення еколого-розвивального середовища в ЗДО є екологічні стежини, що посідають чільне місце у формуванні природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. Екологічна стежина забезпечує можливість ознайомлення дітей із довкіллям на основі безпосереднього контакту, залучення їх до особливих видів практичної діяльності.

Серед інноваційних технологій формування основ екологічної культури дітей дошкільного віку особливої уваги заслуговують технологія використання авторської казки як засобу формування екологічної культури дітей дошкільного віку, розроблена Г. Беленькою та Т. Науменко, а також технологія використання пейзажного живопису для формування естетичного ставлення до природи [1].

У дошкільній освіті проєктна технологія набуває широкого поширення. Раціональне поєднання теоретичних знань та їх практичного застосування зробили метод проєктів популярним в освітніх закладах США, Англії, Німеччини, а з 90-их років ХХ ст. – і в Україні. Ідеї проєктної технології знайшли своє відображення в практиці українських педагогів А. Макаренка («Коллективна творча праця»), В. Сухомлинського («години милування природою» у «школірадості» підблакитним небом) та Г. Ващенко (розвиток творчих здібностей учнів на основі методу проєкту). Інноваційні освітні процеси стали ознакою кожного закладу освіти, що має тенденцію до розвитку [2, с. 4].

Особливої уваги заслуговують **екологічні проєкти**, які надають можливість відкривати світ природи разом. Цінність методу проєктів у тому, що він виховує дослідників, привчає дітей до планової послідовності.

Організація екологічного проєкту відбувається поетапно. *Підготовчо-організаційний етап* має на меті мотиваційно вибрати проблематику, визначити шляхи, способи, методи, прийоми, форми реалізації проєкту. На *технологічному етапі* добирається необхідна інформація та матеріали для реалізації проєкту. Виховання основ екологічної свідомості, формування художньо-естетичних умінь і навичок, розвиток базових якостей особистості дошкільників є завданнями *етапу реалізації проєкту*. На *підсумковому етапі* аналізується робота над проєктом, проводиться самоаналіз кожного учасника, оцінюється власна діяльність [2, с. 135].

Творчі завдання в проєкт і сприяють актуалізації знань, умінь, навичок дитини, їх практичного застосування у взаємодії з довкіллям, зі світом природи, стимулюють потребу дитини в самореалізації, творчій діяльності. Завдання екологічного проєкту мають дидактичний зміст. Навчальні завдання мають на

меті збагачувати знання про природне довкілля як цілісний організм, у якому взаємодіють повітря, вода, рослини, тварини, комахи, люди: моделювати способи доцільного природокористування. Розвивальні завдання мають на меті пізнавати нове в процесі безпосередньої діяльності, проявляти доступні форми піклування про тварин (рослин), перевтілюватися в елементи живої природи і діяти в цих образах виразно, пластично, творчо. Виховні завдання фіксують увагу дошкільників на красі природи, прищеплюють бережливе ставлення до всього живого, до довкілля, сприяють вихованню емоційного виявлення, розкутості та імпровізації в русі [2, с. 134].

Поєднання у різних варіантах елементів вищезгаданих педагогічних технологій та їх впровадження у педагогічний процес ЗДО дозволяє підвищити рівень екологічної вихованості та сформувати природничо-екологічну компетентність у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку / Г. В. Беленька, Т. С. Науменко, О. В. Половіна. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 115 с.
2. Метод проєктів у розвитку якості дошкільної освіти / Упоряд.: Г. Ю. Кравченко, Н. Ф. Кугуєнко. Харків: Видавництво «Ранок», 2013. 176 с.
3. Нестеренко В. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку як педагогічна проблема. URL: http://sandavak.narod.ru/stud_stat/lyatambur.pdf (дата звернення: 26.01. 2022).

Бойко М. В., студентка III курсу
Науковий керівник - Буцак І.М., асистент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ

Актуальність теми обумовлена як розвитком і попитом соціальних мереж у нашому житті, так і їх впливом на нього. Соціальні мережі повністю впливають на життя людей: на свідомість, на моральний стан та відіграють важливу роль у інформаційному просторі.

Соціальні мережі – це певна структура побудована на випадкових взаємозв'язках, створена організаціями. На даний момент соціальні мережі вважаються способом передачі, отримання та обробки інформації, методом спілкування, навчання, купівлі та продажу, та також способом прямого зв'язку з користувачем. Соціальні мережі – це подієвий, або event-маркетинг.

Пори всі плюси, існує зворотна сторона медалі. Соціальні мережі – це не лише великі можливості для кожної людини, а і негативний, згубний вплив на стан цієї ж людини. Беззаперечно стверджувати що «це зло» не можна, але пам'ятати про можливі наслідки необачної поведінки і втрати контролю потрібно завжди.

Саме в інтерв'ю для Британського GQ професор Пітерсон сказав: «Довгий час я спостерігав за різними соціальними мережами і прийшов до висновку, що соціальні мережі змушують людей бути агресивними, показують їх з не найкращої сторони. Думаю, у них є те, що провокує людей. Якщо би мене там не було, то я не б поведився настільки агресивно зі своїм оточенням, якщо би мене там не було я б менше нервував, тому що б не бачив речей які мене виводять із себе. Коли ти пишеш допис багато людей читають, але багато, хто не дає зворотного зв'язку. Скоріше за все це зв'язано з тим, що у когось був поганий день. На мою думку, ми ще всі не еволюціонували до того стану, щоб розуміти соціальні мережі» [2].

Тривале перебування у соціальних мережах впливає на такі фактори: зниження тривалості концентрації уваги, інформаційна залежність, стомлення, стрес, відчуження, зниження інтелекту.

Зниження тривалості концентрації уваги: унаслідок швидкого та спонтанного засвоєння інформації, мозок звикає до такого напруження. Після цього виникає синдром дефіциту уваги та активності. Вплив на цей синдром має бажання виконувати одразу кілька операцій, саме це впливає на процес мислення, особливо у маленьких дітей.

Інформаційна залежність з'являється від перебування тривалий час у соціальних мережах, у яких ми звикаємо до постійної передачі, утримання та обробки інформації. Якщо цього не відбувається людина відчуває інформаційну недостатність так звану «інформаційну ломку».

Стомлення, стрес з'являється від постійного перебування перед екраном, коли наш мозок постійно працює, а ми переживаєм широку гаму емоцій. Така діяльність пряма дорога до тяжких моральних переживань, до стресу.

Відчуження, зниження інтелекту (деградація) з'являється через роботу у соціальній мережі, як неповна мозкова активність. Насправді перебуваючи у мережі наш мозок не робить нічого корисного, а обробка інформації заради обробки інформації не потрібна і небезпечна для процесу мислення. Вчені та психологи давно не в захваті від спостережень за інтернет користувачами, які захоплюються відвідуванням соціальних мереж. Саме захоплення соціальними мережами призводить психологічної кризи і крім цього знизити рівень концентрації уваги: більше половини користувачів соціальних мереж проявляються почуття нервозності, тривожності і інодінеадекватної поведінки. Інтернет-середовище – неприродне для нашого мозку. Більше того, це штучне середовище з її високими швидкостями суперечить природним ритмам природи, попадаючи туди людина перестає чекати. Мозок такої людини перестає сприймати інформацію, отриману в звичайному потоці взагалі. Патологічними наслідками є: люди усвідомлюють свою особистість через думки інших; реальне життя здається їм надто складним, вони прагнуть втекти.

Перебуваючи довгий час у мережі ми втрачаємо життя. Звісно дружба в інтернеті дуже цінна, але і вона має серйозні наслідки. Інтернет-мережі впливають не тільки на моральне, а й на фізичне здоров'я: рак, серцево-судинні хвороби, психологічні проблем і навіть слабоумство.

Соціальні мережі – це контроль над інтернетом? Можливо, знаючи їх тенденцію у світі та спосіб керування звичайними людьми, проте вони не зможуть замінити інтернет повністю.

Чи можна користуватися соціальними мережами без шкоди? Незважаючи на всі негативні сторони, соціальні мережі великий технологічний і культурний прорив у розвитку інтернету. Не має нічого поганого у спілкуванні та пошуку інформації. Але слід дотримуватися міри. У світі існує теорія вибору, у ній є безлічаксіом, але важливі лише дві: 1) єдине, що нам можуть дати це інформація; 2) ми самі керуємо своєю поведінкою. Отже, вплив соціальних мереж на наше здоров'я залежить тільки від нас і тільки ми його контролюємо.

Список використаних джерел:

1. Браун Д. Як соцмережі впливають на наш настрій, сон, психічне здоров'я і стосунки. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-42693578> (дата звернення: 27.01.2022).
2. Пітерсон Джордан. Матеріал з Вікіпедії вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B6%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%B0%D0%BD_%D0%9F%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%BD (дата звернення:27.01.2022).
3. Соціальна мережа». Матеріал з Вікіпедії вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B0 (дата звернення:27.01.2022).
4. Скок Д. Вплив соціальних мереж на психіку. URL: <https://kovelpost.com/blogs/186> (дата звернення:28.01.2022).

Буртин С.І., студентка II курсу
Науковий керівник – Невмержицька О. В., доктор педагогічних наук, професор
м. Дрогобич, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
факультет психології, педагогіки та соціальної роботи,
кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасні реалії вимагають від людини не лише глибокого володіння знаннями, але й уміння знання самостійно здобувати та оперувати ними, самостійно та творчо мислити. Відтак проблема формування у дітей дошкільного віку пізнавальної активності є однією із найбільш актуальних, адже взаємодія людини з навколишнім світом відбувається лише завдяки її активності та діяльності.

Варто відзначити, що в науковій літературі немає однозначної інтерпретації поняття «пізнавальна активність». Узагальнення різних визначень дозволило констатувати, що пізнавальна активність є рисою особистості, яка виявляється у її ставленні до пізнавальної діяльності. Пізнавальна активність передбачає прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на опанування дитиною соціального досвіду, накопичених людством способів діяльності [1].

Т. Садова та А. Рудакова виділяють основні риси пізнавальної активності дітей. До них, на переконання учених, належать такі: 1) пізнавальна активність є станом, який передує діяльності та є її детермінантою; це також міра діяльності та риса особистості, що виступає умовою розвитку та результатом виховання; 2) пізнавальна активність є рисою особистості, що передбачає прагнення та стан готовності до самостійної діяльності [2, с. 51].

Старший дошкільний вік є важливим періодом для розвитку пізнавальної активності. Саме у цьому віці відбувається засвоєння різних способів досягнення поставленої мети, збагачення досвіду творчої діяльності та його застосування на практиці у повсякденному житті. Пізнавальна активність дитини полягає у суперечності між уже наявними знаннями, уміннями та навичками, набутим досвідом досягнення результатів методом проб та помилок

та новими пізнавальними результатами, способами, ситуаціями, в основі яких – постановка мети і діяльність для її досягнення.

Провідним видом діяльності дошкільнят є гра. В ігровій діяльності діти виявляють самостійність у спілкуванні з однолітками, прикладають спільні зусилля для досягнення поставленої мети. Гра розвиває навички ефективної комунікації, почуття колективізму, дисциплінованість тощо. У грі дитина вчиться висловлювати думки, почуття, прагнення, вчиться керуватися правилами. В ігровій діяльності створюються умови для прояву дітьми ініціативності і творчості. Відтак очевидно, що гра може бути важливим засобом розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

Отже, формування пізнавальної активності дошкільнят є важливим завданням, адже в майбутньому ця риса може стати важливими чинником повноцінного функціонування особистості в соціумі. Вагомим засобом формування пізнавальної активності є гра, адже вона здатна забезпечити залучення вихованців до активної самостійної діяльності із опанування навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Х.: ОВС, 2000. 164 с.

2. Садова Т., Рудакова А. Формування пізнавальної активності дошкільників як психолого-педагогічна проблема. *Молодий учений*. 2017. № 10.1. С. 49–52.

Глинянська І. А., студентка II курсу
Науковий керівник – Невмержицька О.В., доктор педагогічних наук, професор
м. Дрогобич, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
факультет психології, педагогіки та соціальної роботи,
кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі спостерігається активний розвиток інноваційних технологій, що інтенсивно впроваджуються у різні сфери людської діяльності, і освіта серед них закономірно є однією із найбільш значущих. Інновації впроваджуються як в освітній процес, так і до методичної роботи, що реалізується на різних рівнях. Сьогодні опанування інноваційних технологій організації методичної роботи у закладі дошкільної освіти стає важливою проблемою, що потребує свого розв'язання.

Методична робота у сучасному закладі дошкільної освіти є процесом проєктування стратегії, спрямованої на підвищення професійної компетенції педагога, формування його мотивації на самоосвіту. Вона має орієнтуватися на досягнення та підтримку високої якості освітнього процесу, що базується на особистісно орієнтованому та компетентнісному підходах, індивідуальному стилі професійної діяльності педагога, а також сучасних педагогічних технологіях.

Варто відзначити, що традиційні форми методичної роботи, в основі яких – пряма передача знань, сьогодні втрачають своє значення, адже мають низьку ефективність та недостатній зворотній зв'язок. Тому важливо залучати педагогів до активної діяльності із використанням інноваційних педагогічних технологій, які будуються на засадах діалогу, вільного обміну думками, на самостійному опануванні знаннями у процесі активної пізнавальної діяльності.

У цьому контексті надзвичайно продуктивними можуть стати інтерактивні технології. Інтерактивні технології навчання, за визначенням Н. Волкової, – це «сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на

засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей» [1, с. 14].

Натомість С. Сисоєва вважає, що інтерактивні технології навчання забезпечують включення особистості у процес навчання шляхом «добору й використання сукупності інтерактивних форм, методів, прийомів, методик, засобів навчання, що дозволяють гарантовано досягти запланованого результату, забезпечити зворотний зв'язок, право вибору, двоспрямованість спілкування, оптимальне врахування життєвого й професійного досвіду тих, хто навчається» [3, с. 40–41].

У педагогічній науці немає єдиної класифікації інтерактивних технологій навчання. Зокрема, О. Пометун виділяє технології: кооперативного та колективно-групового навчання, а також ситуаційного моделювання й опрацювання дискусійних питань (дискусія, дебати тощо) [3].

Усі вони можуть успішно використовуватися у процесі організації методичної роботи у закладі дошкільної освіти, забезпечуючи взаємодію міжсуб'єктами, обмін інформацією, спільне розв'язання проблем, занурення в реальну атмосферу співпраці тощо.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. Інтерактивні технології навчання у вищій школі. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
2. Пометун О. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання диференціації понять. *Шлях освіти*. 2004. № 3. С. 10–15.
3. Сисоєва С. Інтерактивні технології навчання дорослих. К.: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.

Жарковська М. Ю., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Лозинська С.В., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Патріотизм — серцевина людини, основа її активної позиції.

В. О. Сухомлинський

Патріотичне виховання завжди було невід’ємною складовою виховного процесу в системі освіти. У сьогоденних умовах воно набуває особливої актуальності, нового звучання та підходів. Слід зазначити, що патріотизм, як і інші якості особистості, починає формуватися в дошкільному дитинстві, у період надзвичайно активного розвитку дитини.

Зважаючи на те, що в період дошкільного дитинства закладаються основи свідомості й самосвідомості, а також ті риси характеру, які й визначатимуть особистість, на думку вчених, уже наприкінці дошкільного віку дитина здатна усвідомлювати і себе саму, і те місце, яке вона на цей час посідатиме в житті. На цьому етапі відбувається формування культурно-ціннісних орієнтацій духовно-етичної основи особистості дитини, розвиток її емоцій, відчуттів, мислення, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається процес національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в навколишньому світі. Цей період життя людини є найсприятливішим для емоційно-психологічного впливу на дитину, оскільки образи сприйняття дійсності, культурного простору дуже яскраві і сильні, тому вони залишаються в пам’яті надовго, а іноді і на все життя, що дуже важливо у вихованні патріотизму.

До проблем виховання молодого покоління на засадах патріотизму в різні часи зверталися такі класики педагогічної науки, як Г. Сковорода, К. Ушинський, О. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, Г. Ващенко та інші видатні вчені. Особливо цінною для сучасної практики є педагогічна спадщина талановитого українського педагога-гуманіста, педагога-новатора і філософа

В. Сухомлинського. Запропоновані ним форми і методи освітнього впливу на дитячу особистість актуальні й тепер. Він вбачав пріоритет у формуванні нового покоління свідомої молоді, вихованні патріотів, які по-справжньому люблять Батьківщину, горді за свій народ та його історичне минуле, відповідальні за його майбутнє.

Патріотизм (грецьк. *patris* – батьківщина) – це любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народу. Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за потреби – віддати життя за її свободу і незалежність людина не може бути громадянином[2].

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їхньому інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Отже, патріотизм як моральна якість має інтегральний зміст. З огляду на це в педагогічній роботі поєднані ознайомлення дітей з явищами суспільного життя, народознавство, засоби мистецтва, практична діяльність (праця, спостереження, ігри, творча діяльність та ін.), національні, державні свята.

Список використаних джерел

1. Афошкіна О. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку. *Збірник студентських наукових досліджень «Освітній альманах»*. 2019. Вип. 2. Львів. С. 10-13
2. Поніманська Т. І. *Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* К. Академвидав, 2016. 456с.

Заболотна У. І., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Лозинська С.В., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

СТАТЕВА САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Уже в ранньому віці дитина поступово усвідомлює, що вона є представником певної статі (хлопчиком чи дівчинкою), тобто відбувається первинна статева ідентифікація особистості. З цього часу має розпочатися і її статеве виховання, суть якого полягає, на нашу думку, в делікатному поясненні відмінностей у будові чоловічого і жіночого тіла, формуванні елементарних навичок статевої гігієни, статево типізованої (властивої представникам певної статі) поведінки, а також толерантного ставлення до представників протилежної статі. Процес статевої самоідентифікації дитини представники наукових шкіл пояснюють по-різному. У тлумаченні цієї проблеми домінують такі теорії:

а) теорія ідентифікації (її представники основними вважають психологічні механізми цього процесу, підкреслюють роль емоцій і наслідування, стверджуючи, що дитина несвідомо імітує поведінку представників своєї статі);

б) теорія статевої типізації (ця теорія ґрунтується на концепції соціального научіння, пояснює статева ідентифікацію дією підкріплення: батьки та інші люди заохочують маскулінну поведінку у хлопчиків; дівчатка отримують позитивне підкріплення фемінної поведінки. Спочатку дитина вчиться розрізняти диференційовані за статтю зразки поведінки, потім узагальнює цей досвід, переносить на нові ситуації, набуваючи вміння виконувати правила поведінки відповідно до своєї статі);

в) теорія самокатегоризації (вона зосереджена на пізнавальних (когнітивних) аспектах цього процесу: дитина спочатку засвоює статева ідентичність, визначаючи себе як хлопчика або дівчинку, а потім намагається поводитися відповідно до статевої належності [1 с. 52].

На основі вищесказаного, можна визначити завдання гендерного виховання, яке розв'язується в процесі повноцінного розвитку особистості, – це формування суспільно-корисних установок особистості в різних аспектах взаємин між представниками протилежної статі, яка забезпечувала б збереження особистого здоров'я, створення повноцінної здорової сім'ї і розвиток здатності враховувати статові особливості (фізичного і психологічного) характеру протилежної статі в процесі всіх видів діяльності.

Проте правом будь-якої людини залишається вибирати для своїх дітей свої шляхи. В умовах нашої країни це має особливе значення, оскільки люди надають збереженню традицій в цій сфері життя величезне значення. Це висуває цілий комплекс проблем із розробки стратегії і тактики, шляхів і методів, організації і засобів гендерного виховання.

Так чи інакше, але абсолютно очевидно, що суть статевої диференціації в психології розвитку особистості полягає в становленні психологічної статі дитини, яке засноване на статевої самосвідомості і ціннісних орієнтаціях, статево-рольовій позиції особистості, що реалізовується нею в спілкуванні і діяльності. У результаті цього процесу «біологічно дана стать в ході соціалізації виявляється заданою, що приводить до усвідомлення суб'єктом власної статевої приналежності, формування статевої ідентичності та відповідних даній культурі статево-рольових орієнтацій і зразків поведінки» [2, с. 52].

На наш погляд, достатньо цікава точка зору Т. Кравченко, яка вважає, що «справжньою причиною виявлених відмінностей є не статева приналежність, сама по собі, а ті відмінності в соціальному статусі і статево-рольовій позиції, які задані формами взаємин, що історично склалися в культурі, у чоловіків і у жінок, що знайшли своє відзеркалення в поведінці сучасних дошкільників» [2, 132].

У зв'язку з цим коректніше було б говорити не про прямий вплив статі на прояв міжособистісних гуманних відносин в дитячій групі, а про вплив способу спілкування і взаємин індивідів, що історично склався, залежно від їх статевої приналежності.

У процесі статевої соціалізації у дітей формуються основи певного статево-рольового типу, що поєднує в собі особи певного статево-рольового типу, що поєднує в собі особистісні й статеві характеристики індивіда. В сучасній психології прийнято виділяти чотири основні статево-рольові типи:

“1) маскулінний – високий показник вираженості чоловічих рис і якостей при мінімальній наявності жіночих;

2) фемінінний – високий показник жіночих характеристик при мінімальній наявності чоловічих;

3) андрогінний – поєднання високих показників маскулінності й фемінінності в одному індивіді;

4) недиференційований – поєднання низьких показників маскулінності й фемінінності в одній особі [3, с. 22].

Отже, структурною складовою статево-рольових типів є статево-рольові уявлення, які безпосередньо впливають на формування якостей маскулінності, фемінінності чи андрогінності.

Список використаних джерел

1. Денисюк О. Особливості становлення статевого образу дитини-дошкільника. К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді; Український ін-т соціальних досліджень, 2012. 222 с.
2. Кравець В. П. *Гендерна педагогіка : навч. посіб.* Тернопіль : Джура. — 2003. 416 с
3. Кубриченко Т. Гендерне розвиток дівчинки. *Дошкільне виховання: науково-методичний журнал.* 2018. № 3. С. 16 – 23.

Кіндзерська М. В., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Білан О. І., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університеті мені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Протягом життєвого шляху людину супроводжують три основні види діяльності, які змінюють один одного. Це – гра, навчання і праця. Virізняться вони за особливостями мотивації, щодо організації та за кінцевими результатами.

Ігрова діяльність дітей сприяє їх психічному розвитку і готує до дорослогосвіту. Дитина тут сама виступає суб'єктом і адаптується до імітованої дійсності. Особливістю ігрової діяльності є її свобода і не регламентованість. Ніхто не може змусити дитину грати не так, як їй хочеться. Гра, запропонована дорослим, повинна бути цікавою і розважальною для малюка. Навчання і праця повинні мати організовану форму [2].

У дошкільному віці гра стає провідним видом діяльності не тому, що вона займає найбільше часу дитини, а тому, що зумовлює якісні зміни у її психіці.

Гра дошкільнят має рольовий характер. Її передумови формуються у предметній діяльності дитини раннього віку, якій притаманні [1]:

- відокремлення дій від предмета, узагальнення їх;
- використання дитиною заміників предметів;
- відокремлення своїх дій від дій дорослих і виникнення особистих дій дитини;
- порівняння своїх дій з діями дорослих і ототожнення їх;
- відтворення дитиною у своїх діях дій дорослих, які відображають у певній послідовності відрізки їхнього життя.

Найважливішою передумовою ігрової діяльності дитини є порівняння і ототожнення нею своїх дій з діями дорослого, особистість і дії якого вперше стають для неї зразком не лишеоб'єктивно, а й суб'єктивно. Якщо у ранньому дитинстві центральним моментом грибули предмет і способи дії з ним, то в

дошкільному віці у ній домінують людина, її стан, дії, стосунки з іншими людьми.

Згідно з загальною класифікацією, всі ігри можна віднести до однієї з двох великих груп. Фактором відмінності в них є форми дитячої активності та участь дорослого.

До першої групи, назва якої – «Самостійні ігри», належить така ігрова діяльність дитини, у підготовці та проведенні якої дорослий не беребезпосередньої участі. На першому плані – активність дітей. Вони повинні поставити мету гри, розвинути її і вирішити самостійно. Діти в таких іграх проявляють ініціативу, що говорить про певний рівень їх інтелектуального розвитку. До цієї групи можна віднести пізнавальні ігри та сюжетні, функція яких – розвивати мислення дитини [2].

Друга група – ігри навчальні, які передбачають присутність дорослого. Він створює правила і координує роботу дітей до досягнення ними результату. Використовуються ці ігри з метою навчання, розвитку, виховання. До даної групи можна віднести ігри-розваги, ігри-драматизації, музичні, дидактичні, рухливі ігри. Від гри навчального типу можна плавно перенаправляти діяльність дитини на етап навчання. Ці види ігрової діяльності узагальнюють її, в них можна виділити ще багато підвидів з різним сценарієм і різними цілями.

У молодшому дошкільному віці ігрова діяльність дітей спрямована на пізнання речей, зв'язків, властивостей. У старших дошкільнят виникають нові потреби, і вони віддають перевагу рольовим іграм, іграм серед однолітків. Інтерес до колективних ігор проявляється у дітей на третьому році життя. У дошкільному віці помітне місце займають маніпулятивні, рухливі, пізнавальні ігри. Дитині подобається конструювати як з конструктора, так і з будь-яких підручних матеріалів (пісок, меблі в будинку, одяг, інші предмети) [1].

Колективна гра спочатку схожа на ситуацію, коли кожен грає сам по собі. Діти, маючи свої іграшки, граються, не звертаючи уваги один на одного, але потім виявляється, що це вже загальна гра, в якій є певні правила і яка спрямована на вирішення будь-яких завдань. З часом ігрова діяльність

дошкільнят набуває зовсім іншого характеру. У дітей розвивається творчість, якою вони хочуть поділитися, у них проявляються організаторські здібності, вони вимагають сюжету для гри. У старшому дошкільному віці починає зростати інтерес до ігор, які відображають доросле життя.

Отже, у процесі ігрової діяльності зароджуються і диференціюються нові види діяльності дитини: формується зображувальна діяльність, вперше з'являються елементи праці і навчання. Використання ігрових прийомів, дидактичних ігор забезпечує відповідність природі дошкільника.

Список використаних джерел

1. Азарова Л. Є., Франчук Н. Л. Організація ігрової діяльності дошкільників як соціально-педагогічна проблема. Збірка наукових праць «Vzdelávanie a spoločnosť (Освіта та суспільство)» Прешовського університету в Прешові. 2016. С. 9 – 16. URL: https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova8/subor/Azarova_Franchuk.pdf (дата звернення: 01. 02. 2022).

2. Пуйо О. І. Які ціннісні орієнтації формуються в рухливих іграх дошкільнят. *Scientific Journal Virtus*, №43 (April), 2020. С. 151-154.

Ланка О. А., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Кобилецька Л. В., кандидат філологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мовлення – це одна з найголовніших функцій, «дзеркало» наших мисленнєвих операцій, емоційного стану, засіб самореалізації та входження в соціальний світ. Воно має великий вплив на формування психічних процесів у дитини і на її загальний розвиток. Розвиток мислення залежить в значній мірі від розвитку мовлення; звуковимова є основою оволодіння грамотою та всіма

іншими дисциплінами; вона є основним засобом спілкування людей між собою; мовлення відіграє велику роль в регуляції поведінки та діяльності дитини на всіх етапах його розвитку.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає важливим завданням сучасного закладу дошкільної освіти формування мовленнєвої компетенції дітей, орієнтує на активну позицію дитини в процесі опанування мови [1].

Мовленнєва компетенція виявляє готовність та спроможність особистості адекватно та доречно застосовувати мову в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовуючи для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності [2, с.3].

Для формування мовленнєвої компетенції доцільними будуть як організовані так і самостійні форми діяльності.

Організовані форми діяльності з дітьми: заняття; спостереження; бесіди і розмови; ігри з правилами; трудові доручення; чергування; колективна праця; проведення експериментальних дослідів; індивідуальна робота; свята, розваги; екскурсії; побутові процеси: одягання, умивання, приймання їжі, вкладання на сон, чергування [2, с.5].

Для виконання завдання, організації гри, спостереження чи чергування педагог використовує методики розвитку різних сторін мовлення. Вчить слухати, аналізувати, запитувати та давати відповіді на питання, звертатися з проханням чи для організації спільної діяльності, засвоює мовленнєвий етикет.

Однак саме самостійні форми діяльності дають змогу реалізувати набуті знання. Самостійні форми діяльності: ранкові та вечірні години; прогулянки; самостійна ігрова діяльність; образотворча діяльність; театральна діяльність; рухова; пізнавальна.

Спілкуючись з дитиною в процесі занять та ігор, дорослий поступово вводить її в великий світ образів усної народної творчості. Особливостями

методичної вказівки в роботі з дітьми дошкільного віку є безпосередність, емоційність спілкування, наочність, ігровий характер навчання.

Українська народна творчість – як невід’ємна частина практичної педагогіки народу, протягом століть формувала естетичні смаки дитини, становлячи морально – етичну основу розвитку особистості.

Мовленнєвий розвиток у дітей характеризується швидким ростом мовленнєвої активності, інтенсивним накопичуванням понятійного та лексичного матеріалу, засвоєнням структури рідної мови, основ її звукової культури та елементів граматичної діяльності. Активізується сприйняття художнього слова. З’являються навички та вміння слухати та розуміти твір дитячої літератури, з’являється зацікавленість і на підставі цього – емоційне сприйняття та бажання запам’ятовувати та виконувати неодноразові книжки, які слухали, маленькі казки, розглядати малюнки, розмовляти про її зміст.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 02. 02. 2022).
2. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації. *Дошкільне виховання*. 1999. № 6. С. 3–5.
3. Кобилецька Л. В. Практикум з усної народної творчості у вихованні дошкільників: навчально-методичний посібник для студентів факультету педагогічної освіти. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 140 с.

Мелета Ю. Б., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Лозинська С.В., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ПРИНЦИПИ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З СІМ'ЄЮ

Сім'ї не однакові за рівнем знань, соціальним станом та ступенем розвитку і виконанням їх функцій. Педагогічна культура батьків – складне, інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності. Під педагогічною культурою сім'ї розуміють «показник її загальної культури, в якій відображено накопичений людством досвід виховання дітей у сім'ї, в основі якого – наукові знання та досвід народної педагогіки» [2].

Так, О. Коберник вважає педагогічну культуру батьків «важливим чинником успішного сімейного і суспільного виховання дітей, їхнього інтелектуального розвитку та духовного збагачення». Автор визначив «характерні ознаки навчальної та виховної діяльності батьків», серед них – «рівень їхнього інтелектуального і духовного розвитку, глибина знань та обізнаності в різних сферах людської діяльності, конкретні педагогічні вміння, найважливішими з яких є спілкування» [3].

У свою чергу Т. Алексеєнко, О. Докукіна, К. Журба, Т. Кравченко, В. Постовий, О. Хромова та ін. виділили структурні й функціональні зв'язки та основні компоненти педагогічної культури батьків, зокрема: мотиваційний (спонукання до виховної діяльності); змістовий (знання, переконання, погляди); конструктивний (способи функціонування педагогічної культури), зазначивши на потребі їх постійного підвищення [3].

Формування педагогічної культури батьків є складовою взаємодії будь-якого суспільного інституту із сім'єю. Сім'ї потребують уваги з боку держави, особливо в питаннях виховання дітей: «труднощі у виконанні сім'єю виховної функції значною мірою пов'язані зі знеціненням моральних, духовних, громадянських ідеалів у суспільстві, відсутністю загальних стратегій

виховання», про що зазначалося в Державній доповіді про становище сімей в Україні. Переважна більшість батьків – це люди віком до 30 років (молоді сім'ї). За даними соціологічного опитування 85 % з них зазначили, що головною мотивацією вступу в шлюб є народження та виховання дітей. Але даючи відповідь на запитання: «Чи потребують молоді сім'ї допомоги у вихованні дитини від дошкільних навчальних закладів?» – «так» сказали 38%, «ні» – 62% опитаних. Такий значний відсоток заперечення засвідчив про недостатнє усвідомлення батьками виховних проблем сім'ї та переоцінку себе як вихователів [3].

Послідовна і планомірна різнобічна педагогічна освіта батьків передбачає ознайомлення їх як із основами теоретичних знань, так і з практикою роботи з дітьми. Зміст роботи з батьками охоплює широке коло питань, висвітлення усіх сфер розвитку і виховання дитини. Таким чином, повноцінне здійснення завдань формування особистості у дошкільному віці значною мірою визначається налагодженням взаємодії дітей і дорослих: «педагоги – діти – батьки», оскільки педагоги і члени родин вихованців, а особливо діти є повноправними учасниками педагогічного процесу. Відповідно, взаємодія в такому випадку базується на засадах діалогу, довіри, партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю, як зазначає Ш. Амонашвілі [2].

Робота закладу дошкільної освіти з сім'єю є складним завданням, як в організаційному, так і в психолого-педагогічному плані. Перш за все, необхідно встановити особливу форму спілкування, яку можна назвати «довірливо діловим контактом». Розвиток такої взаємодії передбачає кілька етапів. Перший етап – трансляція батькам позитивного образу дитини. Завдяки цьому з самого початку між вихователем і батьками складаються доброзичливі відносини з установкою на майбутню співпрацю. Виправданість даного етапу визначається тим, що в повсякденному спілкуванні з дітьми батьки часто фіксують свою увагу лише на негативних проявах. До цього додаються й тривожні очікування щодо поведінки дитини в ЗДО. Тому перший етап може бути визначений як етап «перестановки акцентів». На другому етапі – трансляція батькам знань, які

можуть знайти застосування в сім'ї (особливості спілкування дитини з однолітками, спільні з дорослим заняття, ігри і т.п.). Третій етап – ознайомлення педагога з проблемами сім'ї у питаннях виховання дитини. У цьому діалозі дорослих активна роль належить батькам. Необхідно пояснити, чому даний етап є третім, а не першим (що здавалося б більш логічним). Тільки на основі досягнутого рівня довіри у спілкуванні з вихователем (у перші два етапи) у батьків виникає потреба розповісти про індивідуальні прояви дитини (її смаки, поведінку, звички), причому не тільки позитивні [1].

Отже, зміцнення й розвиток тісного зв'язку й взаємодії різних соціальних інститутів (ЗДО, родина, суспільство) забезпечують сприятливі умови життя й виховання дитини, формування основ повноцінної, гармонійної особистості [4].

Список використаних джерел

1. Взаємодія ДНЗ та сім'ї. Харків: Основа, 2013. 222 с. (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).
2. Семенова Н. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого педагогічна проблема . *Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки.* 2017. № 2. С. 19–29.
3. Соціолого-педагогічний словник. за ред. В. В. Радула. К.: ЕксОб, 2004. 304 с.
4. Шаповалова О.В. Роль сім'ї у дошкільній освіті: *Теорія і практика: навчальний посібник.* Суми : Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 225с.

Паньків О. В., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – *Кость С. П.*, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Важливою умовою розвитку дітей старшого дошкільного віку є формування зв'язного мовлення. Це зумовлено тим, що зв'язне мовлення є універсальним механізмом усвідомлення та залучення до культурних цінностей, забезпечує можливість емоційного пізнання світу. Розвиток зв'язного мовлення дітей є актуальною проблемою сучасної освіти, оскільки є повноцінною основою формування особистості. У дошкільній освіті мовлення – матеріал для формування психіки дитини, одна з основ розвитку й навчання особистості, розвитку розуму й почуттів, розумового розвитку, вміння взаємодіяти із суспільством. Розвиток зв'язного мовлення є найважливішим завданням в опануванні дитиною рідною мовою. Це зумовлено тим, що у зв'язному мовленні реалізується основна функція мови й мовлення – комунікативна [3].

Мовлення є одним із видів комунікативної діяльності людини, яка використовує засоби мови для спілкування з іншими людьми. Зв'язне мовлення має велике значення в розвитку дітей дошкільного віку, оскільки передбачає опанування багатим словниковим запасом мови, засвоєння мовних законів і норм (опанування граматичною будовою мови), а також їхнє практичне застосування, практичне вміння користуватися засвоєним мовним матеріалом, а саме вміння повно, зв'язно, послідовно й зрозуміло передати зміст тексту або самостійно скласти зв'язну розповідь. Зв'язне мовлення – це розгорнути й виклад певного змісту, який здійснюється логічно, послідовно, точно, правильно й образно; смислове розгорнуте висловлювання (низка логічно узгоджених речень), яке забезпечує спілкування та розуміння людей. Основна функція зв'язного мовлення – комунікативна, вона здійснюється у двох формах – діалозі й монологі [2].

Упродовж старшого дошкільного віку відбувається поступовий перехід від переважно діалогічного спілкування до розгорнутих висловлювань, які нерідко набувають форми монологу, за допомогою якого дитина ділиться з іншими своїми почуттями, думками, коментує власні дії, фіксує знання про себе й довкілля. Таке мовлення нагадує коротке оповідання, в якому відображено найцікавіше, те, що вразило, схвилювало. Старший дошкільник усвідомлює мовлення як об'єктивну реальність, приділяє увагу його фонетичному, лексичному та граматичному аспектам.

У Програмі «Українське дошкілля» виокремлено такі показники компетентності дитини шостого року життя щодо розвитку зв'язного мовлення, як уміння:

- 1) складати описові розповіді різного типу: сюжетно-описові, сюжетні за картинками, з власного досвіду, за зразком та планом вихователя;
- 2) складати творчі розповіді: продовжувати розповідь, яку розпочав вихователь, за опорними словами, за сюжетно-ігровою ситуацією, розповідь-міркування, розповідь-пояснення;
- 3) переказувати знайомі художні тексти різної складності за планом вихователя та за частинами;
- 4) поділяти сюжетну картину на логічно завершені частини, придумувати назву до них;
- 5) об'єднувати кілька сюжетів в єдину розповідь (розповіді за серією картин, ілюстрацій, порівняльні розповіді);
- 6) складати казки, загадки;
- 7) давати розгорнуті відповіді на запитання з монологічними вставками;
- 8) підтримувати запропонований діалог відповідно до теми;
- 9) будувати стимульований діалог відповідно до ситуації;
- 10) володіти формулами мовленнєвого етикету [1, с. 222-223].

Характеризуючи надбання старшого дошкільника щодо опанування ним зв'язного мовлення, науковці вказують також на типові недоліки. В усному мовленні старшого дошкільника є наявність багатьох недоречних слів,

словосполучень, вимушених необґрунтованих пауз; у невмінні сформувавши й висловити думку, дотримуватися її під час говоріння, зосередитися на темі висловлювання. Більшість дітей не вмiють спланувати свій монолог, упорядкувати його зміст, зорієнтуватися в умовах спілкування, віднайти необхідні для точного й виразного висловлювання думки й мовні засоби, проконтролювати його. Таким чином, мовлення дітей старшого дошкільного віку досить збіднене, примітивне [2]. Проблема розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку є не досить дослідженою і вимагає технологічних розробок.

Список використаних джерел

1. Білан О.І. Українське дошкiлля: програма розвитку дитини дошкiльного віку. / Білан О.І., Возна Л.М., Максименко О.Л. Тернопiль: Мандрiвець, 2013. 264 с.

2. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкiльнят: навч.-метод. посiб. Київ: Шкiльний свiт, 2006. 120 с.

3. Кость С. Мовленнєва компетентність дітей старшого дошкiльного віку як основа формування комунікативної особистості. *Українська мова у свiті: Збiрник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції, 25 червня; 6 листопада 2020 р. Львів: ТзОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. 198 с. С. 81 – 84.*

Петрашук Є. І., студентка III курсу
Науковий керівник – Корнят В. С., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СІМ'Я ЯК СЕРЕДОВИЩЕ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тенденції останнього тисячоліття спонукають науковців до глибокого аналізу проблеми соціалізації людини в сучасному світі. Виокремлені об'єктивні, характерні для дошкільного дитинства, умови соціалізації вказують на залежність розвитку особистості від середовища. У сучасній соціокультурній ситуації пріоритетною домінантою є соціалізація особистості як результат її соціально-особистісного розвитку та виховання, досягнення оптимальної форми соціальної активності і компетентності, що дає змогу дитині бути активним перетворювачем власного життя й довкілля, мати право свободи вибору і ставати суб'єктом власної життєдіяльності [1, с. 61].

Першим природним чинником соціалізації для дитини виступає сім'я, яка впродовж усього життя є тим мікросередовищем, на тлі якого відбувається особистісне зростання людини. Сім'я як персональне середовище розвитку – один із найважливіших інститутів соціалізації особистості, адже воно (середовище) зумовлює спосіб життя дитини, її соціальне існування, впливає на формування нових соціальних якостей, умінь та навичок. На думку науковців, соціально-позитивний чи негативний вплив сім'ї залежить від числа параметрів, з-поміж яких: соціокультурний, що засвідчує рівень культури сім'ї; соціально-економічний, який визначається її майновими характеристиками; техніко-гігієнічний – особливості способу життя.

За концепцією дошкільного виховання та Базовим компонентом дошкільної освіти, сучасний заклад дошкільної освіти (ЗДО) має стати «інститутом соціалізації», призначення якого – забезпечити фізичну, психологічну і соціальну компетентність дитини від народження до шести –

семи років, можливість адаптації до унормованого існування серед людей, сформувати ціннісне ставлення до світу, навчити особистісного існування, озброїти елементарною наукою і мистецтвом життя. Пасувало би тут дати посилання.

Сьогодні ЗДО перестає бути «школою для маленьких» і поступово перетворюється на справжній «інститут соціалізації», основне призначення якого – бути посередником між дитиною, як мікрокосмос, і широким світом, як макрокосмосом, у який їй належить гармонійно увійти, визначити в ньому своє чільне місце, налагодити продуктивні стосунки з новим колом людей, почуватися тут компетентною, життєво-вправною, життєрадісною.

Сучасні дослідники наголошують, що значущим фактором соціалізації в цьому соціальному середовищі є дитяче співтовариство. Спільні види діяльності, які виникають під час взаємодії дітей дошкільного віку виробляють у дитини необхідні навички соціальної взаємодії, вміння підкорятися колективній дисципліні та водночас відстоювати власні права, співвідносити власні інтереси із суспільними [2, с. 119]. Вихователь – практик В. Душина зазначає, що дитяча субкультура це – це динамічне соціальне, психологічно-культурне автономне утворення зі своїми морально-правовими нормами, мовленнєвим апаратом, своїм фольклорним надбанням та ігровим комплексом [3].

На мій погляд, особливої уваги заслуговує розгляд характеристики сім'ї та сімейного виховання як основи первинної соціалізації дитини, що в свою чергу підтверджує ефективність сімейної форми освіти в аспекті соціалізації.

Процес соціалізації здійснюється шляхом змін адаптацій до нових соціальних ситуацій та набуття внаслідок цього нового соціального досвіду, який в свою чергу підвищує рівень соціалізації. Відображення навколишнього середовища у свідомості особистості відбувається за рахунок формування адаптивних стратегій пристосування до нього, і, водночас, копінг-стратегії, які формуються під впливом соціального середовища, що свідчить про співпрацю цих процесів [6].

Соціалізація являє собою процес становлення особистості, в ході якого відбувається засвоєння індивідом мови, соціальних цінностей та досвіду (норм, установок, зразків поведінки) і відтворення ним соціальних зв'язків та соціального досвіду [2, с. 92]. В контексті сімейної форми дошкільної освіти, соціалізацію слід розглядати і як процес, і як результат дитячо-батьківської навчальної взаємодії. Сім'я, виступаючи інститутом освіти, являє собою фундаментальну основу для успішної соціалізації особистості дитини в силу своїх виняткових функцій.

Так, у вітчизняній психологічній та педагогічній практиці сім'я розглядається як унікальна підсистема суспільства, що реалізує особливі соціальні функції і виступає мікро-фактором соціалізації дитини. У роботах О. Карабанової, Р. Овчарової, В. Целуйко та ін. Відзначена особлива роль сім'ї як інституту виховання і як основи, що зумовлює природний психічний розвиток дитини. Разом з тим, сім'я для дитини виступає не тільки як джерело і умова формування та розвитку психіки, але і як перша модель соціальних відносин у суспільстві.

Досвід соціальної взаємодії в сім'ї засвоюється дитиною в результаті цілеспрямованого процесу виховання і відповідно до механізму соціального навчання, основу якого складає спостереження за специфікою взаємодії членів сім'ї між собою. Змістом сімейного виховання є рішення педагогічних завдань, ключовим з яких, з позиції діяльнісного підходу у вітчизняній психології, є передача соціального досвіду, найважливішою характеристикою розвитку особистості визнається «соціальна ситуація розвитку» в сім'ї.

В якості основних завдань виховної діяльності батьків, які мають в контексті сімейної освіти особливе значення, виділено такі:

1. Виховні завдання, орієнтовані на формування основ моральних установок, позицій, характеру, дисципліни, дотримання громадських норм.

2. Освітньо-виховні завдання, пов'язані з формуванням почуття поваги до членів сім'ї, представників протилежної статі, а також вміння і навички організації сімейного побуту.

3. Особистісно-розвиваючі завдання, що визначають створення умов для фізичного, морального, інтелектуально горозвитку дитини [5, с. 30].

Соціалізація дитини в родині відбувається природним шляхом, чинники впливу сім'ї на соціалізацію дітей визначені Г. Андреевою: структура взаємозв'язків всіх членів сім'ї; справжні соціалізатори і вихователі, тобто ті особи з числа найближчого соціального оточення, які найбільшою мірою впливають на формування особистості дитини в зв'язку з їх підвищеним авторитетом для дитини або завдяки основному догляду за нею; особливості стилю виховання в сім'ї; власне особистісний, моральний і творчий потенціал сім'ї.

Таким чином, під соціалізацією розуміється процес і результат, тобто процес становлення особистості, в ході якого дитиною засвоюються соціальні цінності, досвід, зразки поведінки, а результат – відтворення отриманого соціального досвіду в ході взаємодії. При цьому така ключова вимога вітчизняної системи освіти, як створення умов для продуктивної соціалізації дитини дошкільного віку, в сімейному освітньому середовищі може бути реалізована в повній мірі.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. *Дошкільне виховання*. 2019. № 1. С. 6–19.
2. Богуш А.М., Варяниця Л. О., Гаврик Н. В. та ін..Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія / За заг. ред. Гаврик Н. В. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
3. Душина В. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку у просторі дитячої субкультури. Харків, 2012. 69 с.
4. Корнят В.С., Жеребецька О.В. Формування моральних норм та уявлень про них у дітей дошкільного віку як педагогічна та психологічна проблема. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал*. Одеса, 2019. Випуск 11. Том 3. С. 175–179.

5. Павелків Р. В., Цигикало О.П. Дитяча психологія: навч. посібник. К.: Академвидав, 2008. 431 с.

6. Столярик О., Семігіна Т. Адаптивна соціалізація сімей, які виховують дітей з аутизмом. *Tendenzeattualidellamodernaricercascientifica: der Sammlungwissenschaftlicher Arbeiten*. «ΛΟΓΟΣ» zuden Materiali ender international en wissen schaftlich-praktischen Konferenz (B. 2), 5. Juni, 2020. Stuttgart, Deutschland: EuropäischeWissenschaftsplattform, 2020. P. 140–142.

*Peneta С. Р., магістрантка І року навчання
Науковий керівник – Джура Н. М., кандидат біологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти*

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Першою ланкою в системі екологічного виховання в Україні є дошкільна освіта. Дошкільний вік – сприятливий час для формування в дитини основ світогляду. Проблема формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку стала актуальною, оскільки усвідомлення взаємозв'язків та взаємозалежності людини і природи увійшло в суспільну свідомість. Заклад дошкільної освіти закладає фундамент екологічної свідомості дитини. Тому ознайомлення дітей з природою та формування екологічної компетентності є невід'ємною частиною освітньо-виховного процесу у ЗДО [4, с. 4].

Освітня лінія «Дитина в природному довкіллі» включає дві інваріативні компетентності: природничо-екологічну й навички, орієнтовані на сталий розвиток. Природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності [4, с. 5].

Діти дошкільного віку повинні навчитися жити в гармонії з природою, раціонально використовувати природні ресурси та бережливо ставитися до

біорізноманіття. Для організації екологічного виховання у ЗДО вихователі повинні врахувати такі етапи: підготовчий, початковий, основний, завершальний. На першому – підготовчому етапі – вихователь виявляє ставлення дитини до природи і розробляє методичну програму, із врахуванням вікових особливостей дошкільників. На другому – початковому етапі – відбувається залучення дітей до предметно-перетворювальної діяльності серед природи, виховується бережливе ставлення до природних ресурсів, набувається практичний досвід взаємодії із об'єктами природи. Суть основного етапу полягає у засвоєнні дошкільниками необхідних екологічних знань та формуванні практичних навичок взаємодії із природою. Завершальний етап передбачає сформовану екологічну вихованість дитини та демонстрацію відповідної моделі поведінки у гармонії з природою [3, с. 54].

Під час екологічного виховання у ЗДО доцільно використовувати дидактичні ігри, вправи, бесіди, екскурсії, заняття-подорожі тощо. Ігрова діяльність є провідною у цьому віці, сприяє вихованню емоційно-ціннісного ставлення до природи, розширює уявлення про довкілля. Дидактичні ігри у системі екологічного виховання використовуються з метою навчання, систематизації та узагальнення знань. Під час гри, виконуючи завдання, дитина думає, обмірковує, приймає рішення та діє [1, с. 110; 4, с. 8]. Пропонуємо дидактичні ігри та вправи екологічного змісту для дітей старшого дошкільного віку: *«Відгадай, яка квітка?»*, *«Пори року»*, *«З якого дерева цей листочок?»*, *«Птахи, звірі, дерева»*, *«У весняному лісі»*, *«Буває – не буває»*, *«Чарівні дощечки»* та інші.

Для організації якісної та змістовної роботи у ЗДО з питань формування природознавчої компетентності й екологічної свідомості дошкільників рекомендуємо вихователям використовувати платформу розвитку дошкільнят НУМО <https://numo.mon.gov.ua/skills/ya-ta-dovkillya>, де зібрано корисні підказки, цікаві вправи й ігри, які допоможуть щодня опановувати важливі навички дбайливого ставлення до природи та природних ресурсів (навичка *«Я та довкілля»*).

Еколого-розвивальне середовище ЗДО повинне надавати дитині свободу, впливати на світовідчуття, самопочуття, здоров'я. Середовище повинне бути зручним, інформатизованим, створювати емоційний комфорт та затишок, забезпечувати гармонійні відносини між дитиною і довкілля. Створення та правильне використання еколого-розвивального середовища, а також систематична робота вихователя з дітьми – запорука успішного формування мотиваційних основ екологічної свідомості дитини.

Екологічні знання, уявлення, ставлення до природи та моделі поведінки, отримані у дошкільному віці, стануть основою для подальшого розвитку екологічної свідомості особистості.

Список використаних джерел

1. Вахняк Н. Сучасні ігрові форми в екологічному вихованні дітей. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2015. № 2. С. 107-112
2. Курняк Л. Д. Екологічна культура: поняття і реальність. *Вища освіта України*. 2006. № 3. С. 32-37
3. Ми всі природи рідної частинки / *Методичний посібник*. На допомогу педагогічним працівникам дошкільних навчальних закладів / Упорядники: Сімон О., Пасяда М., Корф І. Полтава: ПОІППО, 2009. 84 с.
4. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. *Навчально-методичний посібник для організації роботи з екологічного виховання в закладах дошкільної освіти* / Н. М.Джура, М. Ю. Пристайко, І. В. Шкодин, Л. А. Хом'як. Львів, 2022. 60 с.
5. Нестеренко В. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку як педагогічна проблема. URL: http://sandavak.narod.ru/stud_stat/lyatambur.pdf (дата звернення: 29. 01. 2022).

Сметана Г.М., студентка I курсу
Науковий керівник - Буцак І.М., асистент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ НАВИЧОК ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ У ЛІКАРНЯХ

Щороку в Україні понад 10 тисяч дітей, які перебувають на стаціонарному лікуванні не отримують якісні освітні послуги через відсутність державної навчальної програми.

В Україні у 2017 році виникла ідея «Школи для супергероїв» в якій навчаються діти з різними захворюваннями. Євгенія Смірнова, засновниця ГО «SmallHeartwithArt» та мережі Шкіл Супергероїв. Мета такого проєкту: сприяти розвиткові дітей, які перебувають у лікарнях, допомагати їм адаптуватися в цих умовах до процесу навчання, змінити лікарняний світ, зробити його орієнтованим на дитину і сповненим часом можливостей.

Педагоги, які працюють у лікарнях допомагають цим дітям вивчати весь навчальний матеріал, який проходять їх однолітки у школі. Учителі сприяють кращій адаптації дитини до оточуючого та навколишнього світу. Педагоги повинні знати все про захворювання дітей, запобігаючи певним негативним ситуаціям, які можуть траплятися під час навчального процесу. Освітняни покращують свої навички з допомогою проходження спеціалізованих навчальних курсів.

Позитивним елементом у навчанні дітей в умовах закладів освіти поєднання групової та індивідуальної форми навчання. Діти таким чином мають змогу поспілкуватися з однолітками, а також зі старшими дітьми, що на нашу думку, позитивно впливає на розвиток дітей. Ще одним позитивним та мотивуючим елементом навчання є впровадження тематичного навчання. Усі заняття тижня поєднуються спільною темою, щоб діти могли всебічно її вивчати та краще засвоїти. Підкреслимо, що в умовах лікарень запроваджується

ціннісний підхід до навчання, зокрема освітній процес, базується на таких цінностях, як дитина в центрі уваги, інноваційність, турбота, життєрадісність, відкритість, якість.

На нашу думку, впровадження зазначених цінностей ефективно впливає і на розвиток дитини і на сам процес навчання. У цих умовах діти і потребують уваги, турботи і також хочуть весело проводити свій час.

Аналізуючи навчальні програми підготовки лікарняних педагогів ми визначили їхні ключові навички. Отже, вирізняємо такі навички, необхідні для роботи педагогів в умовах лікарень, як: співпереживання і надання допомоги в небезпечних ситуаціях; протистояння негативному впливові оточення; критичне мислення; взаємодія з людьми; розв'язання конфліктів; запобігання і протидія дискримінації; мотивування учнів та самомотивація; віра у себе та свої сили; досягнення поставлених цілей; займатися самоосвітою; відкритий до спілкування.

На нашу думку, ключові навички необхідні і для студентів, які навчаються на педагогічних спеціальностях. Формування цих навичок допоможе майбутньому вчителю навіть в умовах закладу загальної середньої освіти долати складні труднощі та вирішувати непрості завдання. У подальших дослідженнях плануємо підготувати рекомендації для формальної та неформальної освіти з метою формування готовності майбутніх педагогів до індивідуальної роботи в умовах лікарень.

Список використаних джерел

1. Дригін Д. Можливість вчитися в лікарні – наче кисень: три історії учнів, які продовжують навчатись. URL: <https://nus.org.ua/articles/mozhlyvist-vchytysya-y-likarni-nache-kysen-try-istoriyi-uchniv-yaki-prodovzhuyut-navchatys/> (дата звернення: 31.01. 2022).

2. Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України 13 листопада 2018 року № 1232/2067 «Про затвердження

Положення про особливості організації форм здобуття загальної середньої освіти в закладах охорони здоров'я»

3. Програма підвищення кваліфікації вчителів загальноосвітніх шкіл за допомогою онлайн-курсу «Як навчати супергероїв? Онлайн-курс з підготовки лікарняних вчителів». URL: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:Vidrodzhennia+SHWA101+2020/about> (дата звернення:01.02. 2022).

*Танчин О.Ю., студентка II курсу
Науковий керівник – Бойко Г.О., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти*

ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

Дитину народжену в XXI столітті оточує економічне середовище уже з перших років життя. Це економічне середовище характеризується та наповнене різними економічними процесами та поняттями. Сьогоднішні діти дорослішають раніше. У цьому віковому періоді відбувається досить швидке формування всіх психофізіологічних процесів, духовності, особистісний розвиток, зокрема і економічний. Діти знайомляться із соціально-економічними процесами, які відбуваються в країні. Економічне виховання сприяє економічній соціалізації особистості. Це виховання детерміноване умовами сьогоденного соціуму.

З першими економічними поняттями діти знайомляться в батьківській родині, коли спостерігають за розподілом бюджету у родині, коли просять щось купити і у відповідь чують відмову з поясненнями чи, навпаки, ствердну відповідь. Для того, щоб діти були фінансово грамотними у майбутньому вже сьогодні слід їм пояснювати та навчати елементарним економічним поняттям. Але такий економічний розвиток є стихійним та нерегулярним, тому виникає потреба в організованому економічному вихованні дітей дошкільного віку.

Економічне виховання повинно бути динамічним та безперервним, що є можливим за умови виховання та навчання в умовах ЗДО.

Дошкільна педагогіка вивчає питання економічного виховання через контекст вирішення поставлених завдань морального та трудового виховання. На думку Т. Боршуляк, завдання економічного виховання дошкільників полягає у тому, щоби:

1) діти отримали відповідні знання щодо праці та трудової діяльності, а також щодо всього, що пов'язано з працею, що відповідає головним программам розвитку, виховання та навчання в закладі дошкільної освіти. Реалізувати завдання економічного виховання та досягти поставної мети можна лише за умови повноцінного вирішення завдань трудового виховання у кожній віковій групі дошкільників. Ця умова є основною, оскільки провідною категорією економічної науки є поняття «праця»;

2) співпрацювати з батьками дошкільників, а також здійснювати відповідну просвітницьку роботу, яка стосуватиметься питань економічної освіти дітей. Також батьки повинні активно залучатися до процесу формування та розвитку економічних знань дошкільників в умовах не лише родини, але й закладу дошкільної освіти;

3) розвивати у дошкільників економічне мислення через залучення їх в процес дидактичної гри або сюжетно-рольової. Також розвивати економічне мислення можна за допомогою читання художньої книги відповідно го спрямування;

4) дошкільники мали можливість ознайомитися з простими економічними поняттями: гроші, дорого-дешево, вигідно-невигідно, виграв, програв, поміняв та інші [2].

За дослідженнями С. Іванчук, Н. Бонзареві, економічне виховання дошкільників складається із трьох компонентів, які пов'язані між собою та зумовлюють один одного: когнітивний, моральний, діяльнісний. Когнітивний компонент економічного виховання передбачає ознайомлення дошкільників з економічними поняттями та отримання економічних знань. Моральний

компонент економічного виховання передбачає формування ціннісних уявлень про трудову діяльність, гроші, формування та розвиток моральних цінностей. Діяльнісний компонент економічного виховання передбачає отримання власного економічного досвіду, програвання його за допомогою гри.

Економічне виховання можна здійснювати в три етапи: орієнтовно-адаптивний; діяльнісно-поведінковий; діяльнісно-творчий. Перший етап спрямований на ознайомленні дітей з економічною сферою життєдіяльності. Другий етап направлений на усвідомлення дошкільниками власного економічного досвіду. На останньому етапі формуються вміння самостійно поповнювати власний економічний досвід в процесі проведення дидактичної гри економічного напрямку.

Для того, щоб економічне виховання було дієвим слід дібрати методи та технології. Однією із актуальних технологій економічного виховання є інноваційні методи. Наприклад, можна використовувати мультимедійні презентації з використанням комп'ютерної графіки. Такі презентації дають можливість роз'яснити дошкільникам сутність економічного поняття. Слайди комп'ютерної графіки є найкращим наочним посібником та демонстраційним матеріалом для дітей.

Окрім інноваційних методів можна застосовувати ігрові, наприклад, дидактичні ігри. Дидактична гра забезпечує необхідну емоційність, дієвість, а також надає можливість отримати новий досвід. В процесі дидактичної гри відбувається формування економічного мислення та відпрацьовування економічних навиків [4].

Наступним методом, який можна використовувати при економічному вихованню є читання художніх творів. Художні твори мають образний, живий, емоційний контекст, що сприяє формуванню ціннісного ставлення до праці. Після читання художньої книжки її зміст можна реалізувати в житті дошкільників, тобто організувати театралізовану діяльність. Театралізована діяльність дуже подобається дошкільникам через свою емоційність та

нетрадиційність. Матеріал, який відпрацьовується через театралізовану діяльність запам'ятовується краще.

При економічному вихованні не можна оминати спостереження та екскурсії. Екскурсії допомагають дошкільникам більш краще пізнати економічну дійсність в реальному житті. Одним із банку та знайомство з банкоматом. Процес економічного виховання реалізується за допомогою різних форм його організації, вирішення проблемної ситуації.

Вирішуючи проблемну ситуацію (економічного, математичного, екологічного змісту) діти залучаються до економічної дійсності, навчаються розмірковувати, орієнтуватися в тому, що оточує, проявляти ініціативу, висловлювати власну думку і приймати чужу позицію. Таким чином зростає і реалізується їх творчий потенціал.

Отже, економічне виховання є результатом кропіткої роботи вихователів та батьків. Воно спрямоване на формування в дошкільників відповідних компетенцій. Економічне виховання дошкільників складається із трьох компонентів: когнітивний, моральний, діяльнісний. Для того, щоб економічне виховання було дієвим слід дібрати дієві методи та технології: екскурсії, читання художніх творів, дидактичні ігри, театралізовану діяльність. Ока утилітарність, прагматичність, орієнтація на матеріальне забезпечення, вибір на користь матеріальних цінностей та високого соціального статусу, високий меркантильний інтерес. Гроші є головною ознакою успішного життя. Орієнтація на зовнішні ознаки благополуччя (гроші, престиж, матеріальні заохочення) за рахунок спілкування, допомоги людям та приналежності до групи.

Список використаних джерел

1. Алексєєнко Т. Діти і гроші. *Сучасні виміри та осмислення. Управління освітою*. 2018. № 8 (404). С. 17-25
2. Боршуляк Т. М. Економічне виховання дітей дошкільного віку: моніторинг компетенцій. К-П. 2016. 80 с.

3. Гладій С. Економіка і дошкільник. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2016. № 10. С. 79-86.

4. Покась Л. А. Дидактичні ігри з економіки в гімназії та ліцеї. *Молодий вчений*. 2019. № 5(2). С. 447-452.

Яремко І. С., магістрантка II року навчання
Науковий керівник – Гевко О.І., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Дрогобич, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
факультет психології, педагогіки та соціальної роботи,
кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗДІБНОСТЕЙ ДО ФАНТАЗУВАННЯ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Розвиток творчості, фантазування, активності дітей дошкільного віку уміння адаптуватися до все більше зростаючих вимог сучасного суспільства, зокрема, застосування власного досвіду, спрямовує увесь навчально-виховний процес закладів дошкільної освіти.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень доводять, що здібності до фантазування є основою формування творчих здібностей, мислення, уяви. Ця проблема вивчалася у розвідках В. Багатого, І. Бартатнікової, О. Долинної, А. Петровського. Інтенсифікація творчих здібностей індивіда різними засобами навчання була об'єктом досліджень вчених Р. Арнольда, І. Вейдига, Гітельмана Л., Магури М., О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Сиротенко, Ф. Стуса, А. Шелтен, які зосередили свою увагу на деталізованому вивченні застосування різних методик під час навчального процесу.

Вплив казки на розвиток особистості вивчали О. Бреусенко-Кузнєцов, Ю. Бріцина, П. Зеленчук, С. Козоріз, М. Кулик.

Педагог І. Лернер довів, що практично всіх дітей можна навчити творчо мислити, зокрема, ефективність зростання творчості особистості залежить від раннього залучення її до творчих видів діяльності із дитячого садка. Формування творчих здібностей індивіда стимулюється здатністю самостійно

застосовувати знання і вміння у змінену ситуацію; баченням нових функціональних особливостей певних речей та об'єктів у знайомому; інтерпретація нових проблем у знайомих ситуаціях; розуміння сутності певних проблем та пошук дієвих шляхів їх вирішення.

Якщо до цих рис додати ще й високий рівень творчої уяви, розумові здібності, розвинуту пам'ять, досконале мислення, точність рухів, то усі ці компоненти вміщуватимуть структуру загальних здібностей.

У. Фромм, сутність творчого начала в особистості виділяє як захопленість, зацікавленість та потребу у віднаходженні шляхів вирішення нестандартних ситуацій, «це зацікавленість і відкриття нового і здатність до глибокого пізнання особистого досвіду» [60, с.5].

Аналізуючи сучасні дослідження, ми виявили неідентичність у формулюванні сутності та значення для самотності особистості її творчих здібностей, зокрема С. Баган, Е. Зверева означають їх як особливості та здатність особистості творчо підходити та ефективно здійснювати конкретну діяльність. Певні дослідники, зокрема, у визначеннях В. Рогозіна творчі здібності асоціюються із розумово-мислительними здібностями, які під час мислення особистості дозволяють їй відхилитися від стандартних, традиційних норм, генерувати оригінальні ідеї та знаходити способи їх вирішення[51, 28–30].

Більшість дослідників серед критеріїв формування творчих здібностей особистості виділяють уміння нею продуктивно осмислювати та висувати нестандартні, оригінальні ідеї, не дотримуючись усталених стереотипів, деталізуючи ідейне вирішення певних проблем.

С. Максименко підкреслює, що у формуванні творчих здібностей важливу роль відіграє оволодіння знаннями, вміннями, досвідом. Видатні індивідуальні здібності, людей що виявляються у творчій діяльності, творчому розв'язанні складних практичних, теоретичних і художніх завдань [45], в одній чи кількох галузях діяльності називають талантом, а самих людей талановитими.

Д. Богоявленська [8] виділяє кваліфікаційні характеристики творчих здібностей, серед яких: зацікавленість виконуваною справою, швидкозмінність

поглядів та вражень (здатність не зациклюватися на певній ідеї), нестандартність мислительних процесів (кількість ідей), потреба у постійній зміні, адаптації, трактуванні чи поданні ідей, захопленість звершувальною дією, феєричність, неординарність та фантазійність.

Т. Богданова, досліджуючи особливості моніторингу пізнавально-мотивуючої сфери підростаючої особистості [7] серед здібностей виокремлює: «здатність ризикувати; дивергентне мислення; гнучкість в мисленні та діях; швидкість мислення; здатність висловлювати оригінальні ідеї, винаходити щось нове; багата уява; сприйняття неоднозначних речей; високі естетичні цінності; розвинена інтуїція».

Застосовуючи у закладі дошкільної освіти читання казкових творів, а також урізноманітнюючи форми та прийоми роботи з нею, педагоги можуть інтенсифікувати розвиток дітей дошкільного віку, формувати конкретні творчі здібності дошкільнят. Для творчого розвитку ефективним є також застосування різноманітних видів творчих завдань, переказування, доповнення казок, створення доповнювальних казкових історій чи їх фрагментів тощо. Такі форми роботи з казкою стимулюватимуть формування творчих здібностей дітей дошкільного віку, розвиватимуть їх фантазію, художні, мовні, артистичні, музичні, поетичні та образотворчі здібності дошкільників.

Дуже важливим для педагогів є навчити дітей: виділяти основні проблеми, які порушуються у казці та визначати можливості вирішення та урізноманітнення подій у казці, змінювати функції героїв казок, іноді, додаючи нових персонажів або надаючи їм фантастичних властивостей (сили, краси, умінь, способів діяльності тощо; виділяючи головну та другорядну думку казкового твору, іноді, їх заміняючи у ході подій; впроваджуючи у казку оригінальні, нові ідеї; спонукати дітей до імпровізування, інсценізації, мімічного та жестикуляційного, рухового відображення основних моментів або цілого казкового твору; відтворення голосів казкових персонажів (живих істот та неживих предметів та об'єктів) тощо; проявляти гумористичність, дотепність, критичність мислення щодо персонажів казок, перебігу подій та перенесення

казкової постановки на реалії життя; самокритичності та критичного ставлення до подій, вчинків та діяльності у навколишньому середовищі,

Отже, застосування засобів казки у навчально-виховному процесі як дошкільної освіти, так і загальноосвітньої школи, сприятиме виявленню й формуванню індивідуальних творчих здібностей дошкільників та сприятимуть формуванню інтелектуального творчого підростаючого покоління нашої держави.

Список використаних джерел

1. Богданова Т.Г., Корнилова Т.В. Діагностика пізнавальної сфери дитини. М.: Роспедагенство, 1994. С. 20 – 21.
2. Богоявленська Д.Б. Психологія творчих здібностей: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. М.: Академія, 2002. 540с.
3. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі: В 2 т. К. : Форум, 2002. Т. 2: Моделювання психологічних новоутворень: генетичний аспект. К. : Форум, 2002. 335с.
4. Рогозіна В.В. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей на уроці. *Виховання школярів*. 2007. №4. С. 28 – 30.
5. Телятнікова Е.М. Про життя і творчість Е. Фромма. *Нове в життя науки, техніці. Філософія і життя*. Вип. 1. М., 1990. С.5.

СЕКЦІЯ 3. ПОЧАТКОВА ОСВІТА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ДОСВІД, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Батіг Г. В., студентка III курсу
Науковий керівник – *Крохмальна Г. І.*, кандидат філологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільно ї освіти

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТВОРАМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Формування ціннісних орієнтирів у духовному світі людини є одним із головних завдань країнської освіти. У Концепції Нової української школи визначено пріоритетне завдання початкової школи «формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії з суспільством» [3, с. 21].

Морально-етичні цінності – це фундаментальні світоглядні поняття, ідеї та норми, якими живе людське суспільство, і якими регулюються прагнення та стосунки всіх людей на землі [2, с. 124].

Леся Українка – талановита та багатогранна особистість, що проявила себе у багатьох сферах суспільної діяльності, чутливо ставилася до культурно-освітніх і соціально-педагогічних проблем суспільства. Основою педагогічних поглядів Лесі Українки були ідеї морально-етичного виховання дітей, гуманного ставлення до дитини та використання рідної мови. «В різний час окремі факти освітньої діяльності поетеси розглядалися Л. Артемовою, О. Березюк, М. Гриньовою, О. Міхно, В. Смалем, В. Струманським, Н. Шевченко, І. Шиманською. Проте системного узагальнення з позицій сьогодення, зокрема Нової української школи, вони не знайшли» [4, с. 3].

Серед значущих і актуальних у наш час педагогічних ідей Лариси Петрівни є такі: особистість розглядається в суспільній значущості, збереження і розвиток нації на основі рідної мови, необхідність християнського чинника у національному вихованні українця, незамінним чинником формування

особистості є сім'я, її традиції і морально-етичні цінності. Леся Українка звертала особливу увагу навчання дітей самостійного читання; добираючи й редагуючи твори для журналу «Дзвіночок», визначала їх роль у формуванні морально-етичних цінностей: «...діти повинні одержувати високо художні твори на сучасні й історичні теми, які б сприяли формуванню їхніх моральних понять, громадянських почуттів, естетичних смаків» [5, с. 12].

Багатогранною та цікавою була діяльність Лесі Українки на ниві літератури для дітей. Письменниця співпрацювала з львівським «Дзвіночком», журналом «Молода Україна». Її поезії «Вишеньки», «Мамо, іде вже зима», казки «Біда навчить», «Метелик», «Лелія», поема «Давня казка» передають те відчуття радості, яке виникає в дитини, пізнаючи навколишній світ; позитивні емоції, що виникають в процесі такого пізнання, формують у дітей пізнавальну мотивацію, що сприяє формуванню морально-етичних цінностей особистості.

У діалозі між матір'ю і сином, поданому виразною мовою, зі спокійною, розповідною інтонацією, у поезії «Мамо, іде вже зима» з'ясовується, як житимуть тварини в холодну зиму; під час цієї розмови дитина одержує відомості про те, які зміни відбуваються у природі з настанням зими, про зимівлю птахів. Маленький хлопчик, що здебільшого мислить конкретно та образно, виявляє допитливість і спостережливість, розмірковує над поведінкою птахів: «Мамо, цісиві пташки / Сміливі, певно, ще й дуже» [1, с.380]. Зразком дітям служить оптимізм маленької пташки, яка не боїться холоду, негоди. Образом сміливої пташки поетеса підносить ідею вірності батьківській землі. Маленька пташка «хоч голодна, співа веселенько [...] жде, що знову прилине весна [1, с.380]. Головний герой казки «Біда навчить» – легковажний, безтурботний Горобчик, який самостійно отримує життєвий досвід, проходить трудний шлях пізнання. Саме на обов'язковість гіркого досвіду, на потребу пройти шлях пізнання особисто, щоб отримати знання, вказує заголовок твору – «Біда навчить». Сюжет казки ділиться на окремі епізоди, у кожному зображено зустріч горобця з птахами: куркою, зозулею, гавою, сорокою. До кого б не звертався Горобчик за розумом, ніхто не хотів допомогти. І тільки поважний

Крук відповів Горобчику-бешкетнику: «Розум, молоде, по дорозі не валяється, не так-то легко знайти! А я тобі от що скажу: поки біди не знатимеш, то й розуму не матимеш. От тобі моя наука» [1, с. 389]. На прикладі поєднання розсудливого Горобчика діти вчать дослухатися порад старших. Тож казка вводить дитину в коло перших життєвих уявлень, ознайомлює з характерами і відносинами людей, повчає, що розум, досвідченість і серйозність приходять не самі собою, а є результатом життєвого досвіду.

Отже, художній доробок письменниці Лесі Українки в літературі для дітей спрямований на формування усвідомленого прийняття молодшими школярами морально-етичних цінностей. Твори поетеси різні за тематикою, поетикою, однак об'єднує їх бажання авторки виховати у дітей любов до рідного краю, природи, найкращі почуття добра, милосердя, людяності.

Список використаних джерел

1. Веселка: антологія української літератури для дітей. У 3 т. Т. 1; упоряд. Б. Й. Чайковський. К.: *Веселка*, 1984. 551 с.
2. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. *Педагогічні нариси*. 1996. 238 с.
3. Концепція Нової української школи. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf> (дата звернення: 02. 02. 2022).
4. Луцюк А.М. Педагогічні погляди й освітня діяльність Лесі Українки. *Педагогічний пошук*. 2021. №1. С. 3-5.
5. Українка Леся. Про літературу. Поезії, статті, критичні огляди, листи; упоряд. О. К. Бабишкін. К.: Держ. вид-во худ. л-ри, 1955. 336.

Галюка О. С., аспірантка IV року навчання
Науковий керівник – Мачинська Н. І., доктор педагогічних наук, професор
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В контексті нашого дослідження вважаємо за необхідність розробити та обґрунтувати модель формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи, яка буде структуровано репрезентувати систему взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів, а також відобразити цілісний опис сутності найважливіших складових досліджуваного об'єкта у змодельованих уявленнях.

В контексті нашого дослідження, розглядаємо модель як важливу системноутворювальну одиницю, яка дозволяє сформувати загальне уявлення про певний процес чи явище, показує внутрішню будову, механізми функціонування та передбачає результати відповідної роботи

Вживаючи поняття *«модель формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи»* маємо на увазі спроектовану систему процесу професійної підготовки, що має певну мету, визначені цілі та завдання, побудовану на основі науково обґрунтованих парадигм, підходів та принципів; передбачає виконання конкретних педагогічних умов, має свою структурно-функціональну схему взаємозалежних компонентів і зорієнтована на досягнення позитивного результату досліджуваного процесу.

З урахуванням теоретико-практичних аспектів формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці, запропонована нами модель складається з трьох блоків: *теоретико-методологічного, операційно-діяльнісного та результативно-оцінного.*

Теоретико-методологічний блок – включає мету, завдання, концептуальні парадигми, підходи та принципи формування соціальної мобільності майбутнього вчителя початкової школи. *Мета* полягає у формуванні соціальної

мобільності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

У *операційно-діяльнісному блоці* запропонованої моделі відображено *педагогічні умови* формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці, зокрема:

1) створення інноваційного освітнього середовища в ЗВО, яке сприятиме творчому особистісному розвитку та мотивації майбутніх учителів початкової школи;

2) взаємозалежність і взаємообумовленість *змістового, навчально-методичного* та *технологічного* напрямку професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи;

3) наскрізність практичної підготовки майбутніх вчителів початкової школи з метою формування соціальної мобільності;

4) забезпечення психологічної готовності майбутніх учителів початкової школи до формування у них здатності до соціальної мобільності.

Результативно-оцінний блок моделі містить компоненти та відповідні їх критерії, рівні сформованості та очікуваний результат формування соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи у професійній підготовці.

До рівнів сформованості соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи належать: *елементарний (низький), базово-діяльнісний (середній), інноваційний (високий)*.

Таким чином, спроектована модель соціальної мобільності майбутніх учителів початкової школи інтегрує цілі та зміст професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи; має прогностичну спрямованість, досить гнучко і динамічно враховує різноманітні зміни умов, що впливають на процес становлення і розвитку особистості майбутнього вчителя початкової школи.

Герляк М. М., студентка IV курсу
Науковий керівник – Шукатка О. В., доктор педагогічних наук, професор
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасних умовах освітня галузь в Україні зазнає значних покращень та удосконалень. Звідси, актуальною залишається тема підвищення якості підготовки здобувачів освіти. Перевага в цьому спрямуванні надається компетентісному підходу, що ґрунтується на оволодінні компетентностями, формуванні інтелектуальної креативної особистості, спроможної успішно реалізовуватись у різних сферах діяльності.

Закон України «Про освіту» тлумачить поняття «компетентність» як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [4]. Поняття «компетенція» є суміжним до означеного терміну та визначається як добра обізнаність із чим-небудь [1]. Вказані твердження не є тотожними, через те що компетенція містить сукупність взаємозв'язаних рис особистості – знань, умінь, навичок і способів діяльності, що вивчаються щодо певного кола предметів і процесів, які є важливими для хорошої продуктивної діяльності, натомість компетентність характеризується як володіння компетенціями.

Метою освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству» [4]. У рамках Концепції «Нової української школи» школа має навчити дітей використовувати знання і вміння, здобуті в процесі навчання, для

врегулювання повсякчасних проблем і життєвих ситуацій, тому заняття фізичною культурою повинні увійти до звички школяра.

Формування ключових компетентностей здійснюється у тісній взаємодії й потребує сучасного ставлення до організації освітнього процесу закладі загальної середньої освіти. Активізація як мислинневої, так і рухової діяльності учнів, діється шляхом варіації методів, прийомів, форм роботи, саме тому питання реалізації компетентнісного підходу на уроках фізичної культури є таким важливим.

Вивченню проблеми введення компетентнісного підходу на уроках фізичної культури у закладах загальної середньої освіти присвячені наукові праці І. Омеляненко [3], яка вважає, що здобуття учнями прикладних навичок здійснюватиметься крізь призму втіленням і міжпредметних зв'язків. С. Моїсеев розглядає компетентнісний підхід як «систематичну роботу педагога, спрямовану на розвиток у здобувачів освіти предметних, загальногалузевих і ключових компетентностей, які у своїй єдності дозволяють учням ефективно вирішувати проблеми у сфері збереження, підтримання та відновлення здоров'я людини» [2, с. 31]. Проаналізувавши суть навчальних програм, автор зробив висновок, що учителям фізичної культури варто «спрямовувати свої уроки не тільки на фізичну підготовленість, а й на розвиток особистості, на індивідуальне сприймання навчального матеріалу, відходу від жорсткої регламентації занять, підвищення їхньої емоційної насиченості, максимальної різноманітності форм, методів і засобів фізичного виховання, широкого використання інноваційних здоров'язбережувальних технологій» [2, с. 31], разом з тим порекомендував використовувати як рухливі так й народні ігри та естафети для виховання взаємопідтримки, взаємоповаги, творчості, життєдіяльності та здоров'я школярів.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.

2. Моїсеєв С. О. Рухливі ігри як важлива складова реалізації компетентнісного підходу до навчання учнів 1-4 класів на уроках фізичної культури у Новій українській школі. *Спортивні ігри*. 2019. № 2 (12). С. 29-40.

3. Омеляненко І. Проблеми формування компетентностей учнів основної Школи на уроках фізичної культури. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. № 1 (20) 2018. С. 89-93.

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19%23Text> (дата звернення: 29. 01. 2022).

Гусєва А. О., студентка II курсу
Науковий керівник – Люк О. В., кандидат педагогічних наук
м. Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
факультет початкової освіти,
кафедра фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі

СУТНІСТЬ ТА ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У контексті ідей Нової української школи важливе значення у формуванні предметних та ключових компетентностей учнів має *оцінювання для поліпшення навчання* (поточне, формувальне оцінювання).

Під *формувальним оцінюванням* розуміється «інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання»; оцінювання, метою якого є відстеження особистісного розвитку школярів й ходу опанування ними навчального досвіду як основи компетентності та побудова індивідуальної освітньої траєкторії особистості [3].

Формувальне оцінювання – це оцінювання під час навчання і «для навчання» (англ. – *assessmentforlearning*). «Формувальне» (англ. – *formative*) – має на меті формування (форматування) навчального процесу з урахуванням

навчальних потреб кожного учня задля ефективнішого освоєння необхідних знань, умінь та ставлень [4].

Результатом формувального оцінювання для учнів є усвідомлення ними відповідей на такі важливі запитання:

1. Яка моя ціль у вивченні цього предмета або курсу на цьому етапі навчання – які саме знання й уміння я маю опанувати і для чого, як саме вони будуть оцінюватися в підсумку?

2. Де я зараз на шляху досягнення цієї цілі – що саме мені вдається добре, а над чим потрібно попрацювати?

3. Яке в мене наступне завдання на цьому шляху? [4].

Орієнтирами для здійснення формувального оцінювання є вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей молодших школярів, визначені Державним стандартом початкової освіти до першого циклу навчання, та очікувані результати, зазначені в освітній програмі [2].

Застосування формувального оцінювання уможливорює розв'язання таких освітніх завдань:

- підтримання бажання вчитися та прагнути максимально можливих результатів;
- сприяння оптимальному темпу здобуття освіти учнів;
- формування в учнів упевненості у собі, усвідомлення своїх сильних сторін;
- формування в школярів рефлексивного ставлення до власних помилок і розуміння їх як невід'ємних етапів на шляху досягнення успіху;
- забезпечення постійного зворотного зв'язку щодо сприйняття та розуміння учнями навчального матеріалу;
- здійснення діагностування особистісного розвитку та навчальних досягнень учнів на кожному з етапів навчання [1].

Формувальне оцінювання учнів 2–4 класів здійснюється через такі *інструменти*:

- педагогічне спостереження учителя за навчальною та іншими видами діяльності;
- аналіз портфоліо учнівських робіт, попередніх навчальних досягнень учнів, звітів педагогів, діагностувань фахівців;
- самооцінювання та взаємооцінювання результатів діяльності учнів;
- оцінювання особистого розвитку та соціалізації учнів їхніми батьками;
- застосування прийомів отримання зворотного зв'язку щодо сприйняття та розуміння учнями навчального матеріалу («Світлофор», «Мікрофон», «Вихідний квиток», «Кольорові доріжки», «Долоньки», «Лінійка успіху» тощо) [1].

Із вищесказаного можна зробити висновок, що формувальне оцінювання передбачає нову модель оцінювання результатів навчання молодших школярів, яка забезпечує формування у них здатності до адекватного самооцінювання власного поступу в контексті особистісних якостей, досягнень і можливостей.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу» від 27.08.2019 № 1154. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65481/ (дата звернення: 15.11.2021).
2. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу: Додаток до наказу МОН України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі» від 20.08.2018 № 924 URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61761/ (дата звернення: 11.11.2021).
3. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4-х класів закладів загальної середньої освіти: затверджено наказом

Міністерства освіти і науки України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти» від 13.07.2021 № 813 URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/83038/ (дата звернення: 11.10.2021).

4. Підгорна О., Береговська Т. Що таке формувальне оцінювання, чому воно потрібне учням і які основні виклики. URL: <http://barna-consult.com/shho-take-formuvalne-otsinyuvannya-chomu-vono-potribne-uchnyam-i-yaki-osnovni-vyklyky/> (дата звернення: 11.07.2021).

Денис О. Т., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Мацевко-Бекерська Л. В., доктор філологічних наук, професор
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС УРОКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Перед учителем початкової школи стоять різноманітні завдання та цілі як у процесі навчання, так і у процесі виховання дітей. Для вирішення цих завдань існує ціла низка методів та технологій.

Основна мета уроків літературного читання у початкових класах – допомогти дитині стати читачем; підвести до усвідомлення багатого світу вітчизняної та зарубіжної дитячої літератури як мистецтва художнього слова, збагатити читацький досвід.

У початковій школі дієвим засобом збереження інтересу до досліджень стає творче проєктування. Нині проєктна діяльність дуже актуальна у сучасному світі, оскільки його мета – виховання функціонально грамотної особистості. Проєктна діяльність – спільна навчально-пізнавальна, творча чи ігрова діяльність учнів, що має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовану на досягнення загального результату діяльності. Головною умовою проєктної діяльності є наявність заздалегідь вироблених уявлень про кінцевий

продукт діяльності, етапів проектування та реалізації проєкту, включаючи його осмислення та рефлексію результатів діяльності.

Найбільш важливою проблемою у початковій школі є можливість розвитку потенціалу дитини. На сьогодні на тлі вирішення проблемних моментів освіти відбувається здійснення пошуку змісту, оновлення форм, засобів навчання, якими забезпечується практично ряд широких можливостей саморозвитку та самореалізації кожного учня. Таким чином, формування проєктних умінь дозволить ефективно впливати на розвиток дитини. Під проєктною діяльністю розуміють проведення спільної діяльності учнів навчальної, творчої або ігрової спрямованості. Молодший шкільний вік можна розглядати як початковий етап для реалізації проєктної діяльності, за допомогою якої закладається основа для подальшого її використання.

У сучасній школі освітній процес спрямовано формування в учнів ключових компетенцій. Під ключовими компетенціями в сучасній педагогіці розуміються комплексні властивості особистості, що включають взаємопов'язані знання, уміння, цінності, а також готовність мобілізувати їх у потрібній ситуації [2, с. 59].

Формування різних ключових компетенцій можна реалізувати за допомогою активних методів навчання - це методи, які спонукають учнів до активної мисленнєвої та практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом. Використання активних методів навчання виявляє творчі здібності особистості, дозволяє навчитися працювати в команді, займатися дослідницькою діяльністю [3, с. 175].

Одним із активних методів навчання є метод проєктів. «В основі методу проєктів лежить розвиток пізнавальних творчих навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, умінь орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення» [1, с. 4]. Здатність проєктувати є одним із параметрів сучасної освіти. Як відомо, компонентом державного стандарту передбачено участь учнів у проєктній діяльності, в організації та

проведенні навчально-дослідницької роботи; творче вирішення навчальних та практичних завдань; самостійне виконання творчих робіт, проєктів.

Проєктна діяльність вимагає від вчителя створення умов для розширення пізнавальних інтересів дітей і на цій базі – можливостей їх самоосвіти в процесі практичного застосування знань [1, с. 24]. Саме тому вчитель — керівник проєкту повинен мати високий рівень загальної культури, комплекс творчих здібностей.

У початковій школі, на наш погляд, ефективніше використовувати не індивідуальні, а групові проєкти. Переваги групових проєктів: учасники проєктної групи формують навички співпраці; проєкт може бути виконаний найбільш глибоко та різнобічно; кожен етап роботи над проєктом, як правило, має свого ситуативного лідера, і навпаки, кожен учень, залежно від своїх сильних сторін, найактивніше входить у певний етап роботи; у межах проєктної групи можуть бути утворені підгрупи, що пропонують різні шляхи вирішення проблеми, ідеї, гіпотези, погляди; цей змагальний елемент, як правило, підвищує мотивацію учасників та позитивно впливає на якість виконання проєкту [1, с. 27].

У процесі роботи діти мають переглянути домашню бібліотеку, відвідати шкільну, міську бібліотеку. Їм доведеться забирати книжки для виставки, прочитати, уважно розглянути оформлення. Використовуючи читання-розгляд, діти будуть вправлятися у співвіднесенні тексту та ілюстрації, використанні рубрикації, довідкові дані. Діти освоюють зміст книги за допомогою інформаційно-ілюстративного та художньо-графічного апарату видання. Ці вміння є необхідними у сучасній школі та заявлені у сучасному освітньому стандарті.

У процесі проєктної діяльності з літературного читання актуалізуються різноманітні зв'язки досліджуваного літературного твору з культурним простором та у дитини виробляється потреба в освоєнні цих зв'язків. У процесі виконання проєкту з літературного читання у дітей формуються такі

компетенції: інформаційна, пізнавальна, комунікативна, ціннісно-смилова, компетенція особистісного самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Аркадева А. В. Дослідницька діяльність молодших школярів. *Початкова школа плюс. До і після.* 2005. № 2. С. 1-4.
2. Конишева Н. М. Проектна діяльність школярів. *Початкова школа.* 2016. № 1. С. 7-27.
3. Матяш Н. В., Симоненко В. Д. Проектна діяльність молодших школярів. М.: *Вентана-Граф*, 2012. 112 с.

Загартовська Н.А., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Сірант Н.П., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ: АСПЕКТИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Життєва практика закріплюється все новим та новим поколінням у ході активної пізнавальної діяльності. Під час навчання дитина повинна опанувати різними видами як практичної, так і теоретичної діяльності. Головною умовою підвищення добротності навчання виступає формування в молодших школярів уміння самостійно знаходити та аналізувати інформацію.

Як зазначено у Державному стандарті початкової освіти самостійна робота вимагає більше самостійності від учнів, тому що саме це потрібно для становлення особистості, яка навчатиметься усе своє життя. Самостійна робота сприяє формуванню умінь учнів ставити перед собою мету, вибирати засоби та методи, які допоможуть її реалізувати, а також коригувати та регулювати освітній шлях. Правильно організована самостійної роботи є одним з основних задач початкової освіти, бо саме в цей період відбувається активне засвоєння матеріалу та опановування певними навичками й уміннями [2].

Трактування «самостійна робота учнів» у наукових та навчальних джерелах трактуються в залежності від змісту, який підходить в означення «самостійності». У закордонній науковій літературі самостійну роботу учнів тлумачать по-різному, використовують терміни, котрі окреслюють різноманітні її аспекти: в Австрії – «спокійна робота», у Німеччині – це «невидиме навчання»; у Франції та Англії – «персональна робота»; у США – «вільне навчання».

Синтезуючи теоретичні джерела, можна розглянути суперечність, котра лежить між вимогами у створенні самостійності як якості індивіда та несформованою спроможністю учнів працювати самостійно.

Однією з визначальних якостей індивіда виступає самостійна робота – здобувач початкової освіти має уміти ставити певні завдання та досягати їх особистими силами, відповідально ставитися до своїх вчинків, здатності діяти розумно у будь-яких ситуаціях.

Одним із активних методів навчання, як зазначив М. Вашуленко, виступає самостійна робота здобувачів початкової загальної освіти. На даний період можна стверджувати про три основні поняття. У першому значенні — сам учень виконує роботу, без допомоги наставника. У другому — самостійно розбирається в навчальному матеріалі. Ще в одному, уже третьому — діяльність здобувача не визначена у часі: він самостійно обирає зміст і способи виконання завдання [1, с.364].

Нерідко специфічною ознакою самостійної роботи вважають активність дітей при відсутності допомоги вчителя. Така точка зору є невірною та непродуктивною. Дотримуючись її, учитель виключає можливість співпраці і в тих ситуаціях, де в цьому є потреба. Педагог дійсно може не брати участі у виконанні завдання, але він може організувати діяльність учнів так, що самостійна робота завершиться результатами, до яких учні прийшли самостійно.

Використання самостійної роботи можна застосувати в різний період уроку. Але воно потребує від педагога урахування вікових та індивідуальних можливостей учнів, особливостей матеріалу уроку, рівень знань і умінь, на які

спиратимуться учні у ході самостійної діяльності, об'єму знань і рівень навичок самостійної роботи.

Самостійна робота в початкових класах лише в тому випадку буде активізувати хід навчання і допомагати успішності його здійснення, забезпечить учнів міцними знаннями, розвитком їх творчої ініціативи та вміння вчитися самостійно, якщо відбуватиметься на постійній основі.

Від постановки цілей залежатимуть результати самостійної роботи. Конкретно поставлена ціль педагогом і сприйняття здобувачем цілі стимулюватиме мотивацію на початку роботи, а далі є основним регулятором самостійної діяльності. Викликати активне ставлення учнів до мети роботи, зробити цю мету привабливою – у цьому суть цілепокладання. Досягається це через раціональну організацію освітнього процесу, завдання, контроль [5, с.341].

Самостійна робота може бути засобом залучення учнів у пізнавальну діяльність. Спонукальним мотивом для школяра стає потреба в нових знаннях і вміннях, що виникають у ході розв'язання поставлених учителем пізнавальних завдань.

До важливих ознак самостійної роботи учнів, на нашу думку, відносяться: потребу в знаннях і бажання опанувати ними; можливість висловити свою власну позицію з різних питань; вміння мислити самостійно та оригінально.

Самостійну роботу диференціюють за:

- ✓ джерелами знань
- ✓ самостійними методами роботи
- ✓ формами виконання: усна, письмова, змішана
- ✓ видами завдань: навчальні, тренувальні, пошукові.

Систематизувати самостійну роботу здобувачів початкової освіти можна за типами, видами та формами [4, с. 21-27].

Типи самостійної роботи:

- ✓ розпізнає об'єкт, що вивчається.
- ✓ виконання завдань за алгоритмом
- ✓ знаходження нестандартні рішення.

- ✓ використання креативного підходу.

Форми самостійної роботи: фронтальну, індивідуальну, групову та колективну.

Усі форми самостійної роботи використовуються при вивченні певної теми, коли вчителю необхідно створити потрібний настрій на роботу, зацікавити новою інформацією, подією, явищем. Важлива її роль у формуванні та розвитку вміння виконувати різні завдання на основі зразка [3, с.14-18].

Групова самостійна робота учнів дає перевагу педагогів для спільної співпраці з учнями. Вона виключає «брак» спілкування й може застосовуватися при виконанні навчальних завдань.

На наш погляд, відповідні види самостійної роботи, зокрема: відтворення за зразком; реконструктивно-варіативна, евристична та креативна – підказують здобувачеві якісно використовувати новітню інформацією.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі: *Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. К.: Літера ЛТД, 2010. 364 с.

2. Державний стандарт початкової загальної освіти. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.01.22).

3. Коляда О. Комплексні завдання для самостійних робіт. *Початкова школа*, № 2. 1997. С.14-18.

4. Кононенко О.Л. Самостійність учня – джерело творчих здібностей. *Початкова школа*. № 10. 2020. С.21-27.

5. Савченко О. Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. К.: *Радянська школа*, 1982. 341с.

Калитовська І. Є., студентка IV курсу
Науковий керівник – Шукатка О. В., доктор педагогічних наук, професор,
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ПРООБРАЗ ОСІБ НА ЯКИХ СПРЯМОВАНА НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Нова українська школа побудована на компетентностях, які зазначені у Державному стандарті початкової освіти. Нова українська школа (далі НУШ) – це структурована база, загальні вимоги до педагогів, учнів та вчителів у навчально-виховному процесі. Дана реформа включає в себе цілісний розвиток і соціалізацію особистості кожного учня індивідуально.

Ключовими особами Нової української школи виступають: учень, батьки учня, педагог, які згідно концепції НУШ повинні взаємодіяти в освітньому процесі, утворюючи новий досвід співпраці, так званої педагогіки партнерства. Педагогіка партнерства – це головний принцип Нової української школи. Партнерство, яке формується заради майбутнього дітей, можна вважати стратегічним та повним партнерством, тому що в нас, як в партнерів, є спільна мета – розвиток дітей протягом найближчих 12 років [2]. Відповідно до концептуальних положень НУШ «учні, батьки і вчителі об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат» [1].

Для педагога у Новій українській школі є суттєва різниця з попередньою реформою. По перше, новий зміст освіти потребує детального ознайомлення, аналізу та осмислення. Другим фактором виступає бажання вчителя навчати, виховувати, співпрацювати. Вчитель повинен чітко знати свій обов'язок перед учнями та батьками і бути завжди умотивованим для нових досягнень та починань. Третій фактор – наскрізний процес виховання, тобто педагог повинен бути досвідченим і розуміти суть моральних цінностей, притаманних особистості. Четвертий фактор ґрунтується на дитиноцентризмі та передбачає

максимальне наближення навчально-виховного процесу до індивідуальних здібностей та особливостей дитини.

Суть Нової української школи для учня полягає у його вмінні критично мислити. Якщо попередня реформа ґрунтувалась на «заучуванні», то реформа НУШ спрямована на критичне мислення у процесі практики. На думку О. Пометун, розвиток критичного мислення, це розвиток уміння усвідомлювати ці та інші впливи, долати або/і враховувати обмеження [3]. Зміни для учнів, передбачені реформою, є теж досить значні. Так, як для дітей шестирічного віку ще не зовсім зрозуміло чого ж від них хочуть у стінах школи, вчитель і батьки повинні створити умови, щоб учень міг вільно рухатись по індивідуальній траєкторії. Тобто, прообразом виступає учень, який вміє критично мислити; знає чого хоче; якщо чогось не знає чи не вміє, докладє зусилля, щоб отримати результат; вміє відстоювати свою думку; цікавиться суспільством; вміє працювати самотійно, у парі, колективно.

Якщо розглянути прообраз батьків учня в умовах НУШ, принципово важливим є партнерство між батьками та школою, хоча раніше така співпраця обмежувалася допомогою у виконанні домашнього завдання. Оскільки концепція НУШ побудована на взаємодії трьох сторін – учня, педагога, батьків, відтак «родина повинна бути залучена до побудови освітньої траєкторії дитини» [1] та впливати на освітній та виховний процеси. Тобто прообраз батьків віддзеркалює різні форми співпраці, а саме: активна взаємодія батьків між собою, між учнем і батьками, між педагогом і батьками, «а діалог і багатостороння комунікація між учнями, учителями та батьками змінить односторонню авторитарну комунікацію вчитель – учень» [1].

Отже, прообразами осіб на яких спрямована Нова українська школа виступають – учень, батьки та педагоги. На них накладається низка обов'язків, яких потрібно притримуватись. Досить важко реалізувати всю теорію достовірно у практику, але це видається можливим опираючись на «Концептуальні засади» та Державний стандарт початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Концепція НУШ [Електронний ресурс]. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення - 29.12.2021 р.).
2. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. / Бабко Т.М. та ін. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. С.208.
3. Пометун О.І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. С.192.

Костко А.Б., студентка II курсу
Науковий керівник- Цюра С.Б., кандидат педагогічних наук, доцент
м.Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ігрові методи належать до групи найбільш популярних та цікавих методів навчання для здобувачів початкової освіти. Їхня дидактична цінність полягає в тому, що в процесі ігрової діяльності освітня, розвивальна і виховна функції навчання діють у тісному взаємозв'язку, а це уможлиблює впровадження креативних освітніх технологій у практику початкової школи [1, с. 29].

Поняття «ігрові педагогічні технології» охоплює досить велику групу методів і прийомів організації освітнього процесу у формі різних ігор. Концепція Нова українська школа зорієнтовує на широке використання ігрових технологій у початковій ланці освіти [2, с.9]. Гра як метод навчання, що організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні здібності, виховує особистість – явище багатофункціональне. Цінність ігор не може бути вимірною та оцінена виключно можливостями для розваг та відпочинку. Їх особливість у тому, що ігрова ситуація переростає в навчання, творчість, сенсорну терапію та

моделює навчальну взаємодію як умови й простір для діяльності учня, що є продуктивною й креативною. Важливим є також те, що в умовах навчальної гри немає єдиного носія знань, немає учнів - вони гравці.

Розв'язати складне рівняння за допомогою карток, вивчити дроби використовуючи яблука чи повторити таблицю множення шляхом інсценізації – ці та інші варіанти застосування ігор допомагають подати навчальний матеріал у цікавому форматі, а також формують в учнів досвід активного мислення.

Проведення дидактичних ігор на уроках математики можливо реалізувати як у межах цілого уроку, так і його частини для:

- актуалізації знань;
- вивчення нового матеріалу;
- закріплення отриманих знань і умінь;
- контролю знань.

Завдання вчителя полягає у розробці ігрових технологій відповідно до тієї чи іншої теми уроку з даного предмету, або до його фрагмента таким чином, щоб ініціювати зацікавленість в учнів до знань, бажання пізнавати щось нове, невідоме, відшукати способи вирішення чи нестандартного розв'язування математичного завдання.

Хочемо на прикладі цікавих ігор до кожного етапу уроку показати як можна провести урок на одну і ту ж тему за допомогою різних технологій. За допомогою сайтів LearningApps та Wordwall ми спробували створити серію ігор на тему додавання та віднімання в межах 10.

Презентуємо вашій увазі добірку:

1. Актуалізація знань. На цьому етапі ми пропонуємо вашій увазі ігри «**Випадкове колесо**» та «**Випадкові карти**». Метою цих ігор є відновити знання з попереднього уроку. Структура гри передбачає відповіді учнів на питання з актуалізації знань. Ігровий компонент полягає у тому, що питання ставить не вчитель, а їх обирає сам учень шляхом прокручення колеса. Учневі пропонується розв'язати простий приклад, який відобразився на секторі. Ігрову атмосферу створює ситуація несподіванки, очікування результатів вибору.

2. *Вивчення нового матеріалу.* За допомогою гри «**Знайти пару**», яка має на меті наочно показати зв'язки між виразом та розв'язком, вчитель може без труднощів пояснити новий матеріал. Принцип гри передбачає хаотичний огляд окремих карток із прикладами та з відповідями. Спочатку вчитель на власному прикладі при поясненні теми показує як розв'язувати вирази, а згодом разом з дітьми з'єднує правильні пари. Ідентично проводиться гра «**Парочки**».

3. *Закріплення отриманих знань і умінь.* На цьому етапі уроку можна провести гру «**Правильно-неправильно**». Її мета - розвинути самостійність, увагу та критичне мислення у здобувачів освіти. Під час проведення гри учням пропонують розглянути вираз одночасно із відповіддю. Їхнє завдання - визначити чи правильно розв'язаний приклад.

4. *Контроль знань.* Для перевірки знань можна використати гру «**Вікторина**», у якій пропонується вираз і кілька відповідей, лише одна з яких правильна. Учні спершу можуть спробувати самостійно розв'язати в зошитах завдання, а потім обговорити розв'язок. Також можна провести гру «**Пазл**», яка передбачає поле, яке складається з частин, на яких зображені різні завдання, відповіді, числові дані та ін. Завдання учня - згрупувати пазли. Якщо завдання виконано правильно, то на екрані з'явиться картинка. Метою цих ігор є швидка та об'єктивна перевірка знань без стресу для учнів.

Використання ігрових технологій на уроках математики у початковій школі є перспективним та цікавим для вчителя, особливо з використанням онлайн ресурсів.

Список використаної літератури

1. Коновець С.П. Впровадження креативних освітніх технологій у практику початкової школи. *Початкова школа*. 2011. № 7. С. 29–30.

2. Логачевська С. Особливості уроку математики Нової української школи. *Початкова школа*. 2018. № 4. С. 8–11.

3. Савченко І.В. Дидактичні ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках математики. *Початкове навчання*. 2011. № 16–18. С. 12–28.

Кривейко Х. Р., студентка III курсу
Науковий керівник – Галюка О.С., асистент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

LEGO ТЕХНОЛОГІЯ – ІННОВАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Світ змінюється. Діти сьогоденного покоління живуть у роки електронної культури, тому здивувати їх традиційними методами навчання дуже складно. Одним із головних завдань сучасного вчителя є грамотна організація освітнього процесу, що полягає у тому, щоб найефективніше навчати, виховувати й розвивати дитину: комфортно й цікаво водночас. Саме цим зумовлена нині увага педагогів до інновацій.

Одним із видів таких інноваційних методик є ігрові технології, а саме Lego-конструювання. Вчені стверджують, що використання підходу «навчання через гру» на уроках у початковій школі відповідає природним потребам дитини. Василь Сухомлинський говорив: «Витоки здібностей та обдарувань дітей – на кінчиках пальців. Від пальців ідуть струмочки, які дають наснагу творчій думці, чим більше майстерності в дитячих долоньках, тим розумніша дитина» [4].

Lego-педагогіка – це найвідоміша і найпоширеніша сьогодні ігрова технологія. Інструментом та практичним засобом є «Шість цеглинок». Зазначений набір складається з шести цеглинок Lego Duplo відповідних кольорів, а саме: зеленого, червоного, жовтого, помаранчевого, синього, блакитного. Учням та педагогу необхідно мати індивідуальний набір, щоб працювати за допомогою цієї методики [3, с. 5].

Варто зазначити, що Lego конструктор має давню історію. Його створив Оле Кірк Крістіансен у 1932 році. Чоловік був столярем у містечку Білунд у Данії, мав невеличку фабрику, на якій виготовляв драбини, табуретки й різні дерев'яні іграшки. На жаль, компанія не приносила великого прибутку, тому разом зі своїм сином, Готфрідом Кірком Крістіансеном, Оле Кірк Крістіансен розпочав виробництво кубиків з дерева. Нову фабрику з виробництва іграшок

назвали Lego, з'єднавши два данські слова – leg і godt (грати й добре). У 1949 році почали виготовляти брусочки, що автоматично з'єднуються із чотирма або вісьма виступами. Згодом Lego розширилося до виробництва пластмасових іграшок. Щодо сучасної системи з'єднання кубиків, то вона виникла пізніше у 1958 році. У ті ж роки компанія розробила свою «ігрову систему», яка складалася з певних наборів основних і додаткових елементів конструктора, яка з кожним роком ускладнювалася. До кубиків пізніше додали фігурки транспортних засобів, людей, потім – тварин, безліч додаткових елементів і ще багато кубиків. З кожним роком Lego-конструктор удосконалюється [1].

Lego-технологію можна застосовувати на всіх предметах в початковій школі. Також вона допомагає зацікавити дітей на перерві, влаштувати гарні ігри, провести фізкультхвилинки та ранкові зустрічі. Учням дуже цікаво, тому час плине швидко та корисно.

На основі аналізу науково-методичних літературних джерел можемо стверджувати, що Lego-конструювання допомагає вирішити ряд завдань освітньої діяльності, а саме:

- навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі;
- розвиток дрібної моторики рук, стимулювання в майбутньому загального мовленнєвого розвитку і розумових здібностей;
- отримання та розширення математичних знань про лічбу, форми, пропорції, симетрії;
- розширення уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт;
- розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення;
- навчання уяві, творчому мисленню;
- оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини й зібрати з частин ціле;
- навчання спілкуванню один з одним, в команді, повага до своєї та чужої праці [2, с. 6].

Отже, можемо зробити висновок, що конструктор Lego – це чудовий засіб для всебічного розвитку особистості здобувача початкової освіти. Він допомагає запалити дитячу допитливість, зацікавленість та вимагає концентрації уваги, напруження їх сил. Адже саме у грі виявляється і розвивається багатогранність дитячої особистості, задовольняється багато інтелектуальних та емоційних потреб, формується характер і творча індивідуальність. Lego – допоміжний інструмент розвитку розумових здібностей, кмітливості, гнучкості, креативності та критичності мислення.

Список використаних джерел

1. Джей Джи. Історія конструктора Lego: Dovidka.biz.ua. URL: <https://dovidka.biz.ua/istoriya-konstruktora-lego> (дата звернення: 27.12.2021).
2. Кошелєв О. Л. Компетентнісний потенціал Lego education у початковій школі. *Молодий вчений*. № 9.2 (49.2), 2017. С. 5-8.
3. Рома О. Шість цеглинок в освітньому просторі школи: методичний посібник, 2018. 32 с.
4. Сухомлинський В. О. Елементи творчості в діяльності молодших школярів. Вибрані твори: в 5 т. Т. 1. Київ: Рад. школа, 1977. С. 273–278.

Локатир Ю. Б., студентка III курсу
Науковий керівник – Галюка О.С., асистент
м. Львів, Львівського національного університету імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти.

ДОМАШНЯ РОБОТА ЯК ОДНА З ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Домашня робота є необхідною складовою частиною повсякденного життя учнів початкової школи. В освітньому процесі початкової ланки важливо, щоб учням була зрозуміла мета домашнього завдання, тоді вони зможуть із захватом виконати нецікаву, але потрібну роботу. Діти мають знати, у чому полягає і як потрібно працювати вдома, опираючись на знання та вміння, сформовані на

уроках. Тому педагог, пропонуючи домашнє завдання, обов'язково має провести детальний та зрозумілий інструктаж щодо виконання.

Різні педагоги по-своєму розкривають зміст поняття домашньої навчальної роботи учнів та конкретизують зміст домашніх завдань. Наприклад, Н. Волкова зазначає, що домашня робота – це «самостійне виконання учнями навчальних завдань після уроків» [1].

Необхідність домашніх завдань зумовлена тим, що знання, навички й уміння засвоюються не відразу, а через періодичне повторення. Крім того, лише в домашній роботі учень може якнайкраще виявити, випробувати свої можливості, набути уміння самостійно вчитися, переборювати труднощі [1].

Домашні завдання – це не лише виучування поясненого на уроці, виконання вправ, розв'язання задач тощо. Вони передбачають і самостійне вивчення нового матеріалу, особливо в середніх і старших класах. Для того, щоб домашня навчальна робота була ефективною, учні повинні бути уважними і спостережливими, вміти запам'ятовувати, користуватися мисленнєвими операціями, цінувати і розподіляти час, фіксувати прочитане, побачене, почуте [1].

За М. Фіцулою, мета домашньої навчальної роботи учнів, як форми організації пізнавальної діяльності учнів – розширення знань учнів, привчання їх до регулярної самостійної навчальної роботи, формування вмінь самоконтролю, виховання самостійності, активності, почуття обов'язку та відповідальності. Вона тісно пов'язана з уроком. Цей зв'язок полягає в тому, що пізнавальна діяльність на уроці потребує додаткової роботи: вправління у застосуванні правил, розв'язку завдань, знаходження в підручнику відповідей на запитання вчителя [3].

Окрім того, виконуючи домашнє завдання, учні готуються до сприймання нового матеріалу на наступному уроці. Проте це не означає, що домашню навчальну роботу слід обов'язково давати на кожному уроці. Вона доцільна лише тоді, коли її необхідність і корисність впливає з процесу уроку [3].

При визначенні форм, характеру, змісту, обсягу домашніх завдань, методів їх організації необхідно враховувати специфіку навчального предмета, пізнавальні можливості учнів, їх вольові якості та уподобання тощо [2].

У початкових класах можливі як усні, так і письмові домашні завдання; індивідуальні, що заохочують, стимулюють школяра до навчання, пізнання, розвивають індивідуальні здібності та інтереси дитини; групові та парні, що направлені на дослідницьку, пошукову, аналітичну роботу, співпрацю, співдружність; репродуктивного, конструктивно-варіативного та творчого характеру [2].

При визначенні обсягів домашніх завдань необхідним є врахування темпу і ритму роботи учнів, навантаження їх навчальною роботою цього та наступного днів, стану їхнього здоров'я. У 1-ому класі домашні завдання не задаються. У 2–4 класах обсяг навчального матеріалу для домашніх робіт орієнтовно повинен становити $1/4$ обсягу, виконаного на уроці, і бути таким, щоб витрати часу на їх виконання не перевищували: у 2-му класі – 45 хвилин; у 3 класі – 1 години 10 хвилин; у 4 класі – 1 год 30 хвилин [2].

Домашні завдання мають бути чітко сплановані, своєчасно повідомлені на уроці. Вчитель визначає зміст домашнього завдання, проводить інструктаж щодо його виконання, систематично перевіряє, оцінює виконання [1].

Ми можемо зробити висновки, що домашня робота є важливим та невід'ємним компонентом навчального процесу, тому що дає змогу дітям закріплювати вивчений матеріал, опрацьовувати новий. Розвиває такі навички як: самостійність, критичність мислення, витривалість.

Учням початкової школи важливо те, щоб їм була зрозуміла домашня робота, тільки тоді дитина зможе із цікавістю виконати це завдання. Доцільно зауважити те, що педагогам слід не просто записувати завдання для домашнього опрацювання на дошці чи у зошиті, а ще усно пояснити школярам, що і яким чином необхідно зробити.

Щодо особливостей організації домашньої роботи з'ясовано, що є різні способи організації, але потрібно слідкувати, щоб була систематичність і

послідовність, щоб діти не забували про раніше вивчений матеріал та не заплутувалися при вивченні нового. Важливу роль у цьому процесі відіграють педагоги, тому що саме вони повинні вміти правильно та ретельно спланувати освітній процес і методично правильно підібрати спосіб вирішення різних типів завдань.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 576 с.
2. Про обсяг і характер домашніх завдань для учнів початкової школи. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-468290-01#Text> (дата звернення 17.01.2022).
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Вид-во «Академія», 2000. 544 с.

Невінська Я. В., студентка IV курсу
Науковий керівник – Шукатка О. В., доктор педагогічних наук, професор
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Темп сучасного життя вимагає від молоді уваги до фізичного розвитку, оволодіння сферою особистого та громадського здоров'я, ведення здорового способу життя, самостійної та систематичної фізичної активності. Формування здорового способу життя та створення умов для гармонійного розвитку є надзвичайно важливим для учнів початкової школи. Освітня реформа Нової української школи наголошує на важливості виховання молодого покоління фізично розвинутих, загартованих, готових до праці й оборони нашої Батьківщини.

В Концепції Нової української школи враховуються індивідуальні здібності дитини, за основу береться педагогіка партнерства, співпраці між учителем, учнем та батьками, які будуть рівноправними учасниками освітнього процесу, що для вчителя дає можливість розробки власних авторських програм, методів, стратегій та засобів навчання [3].

Загальноосвітні заклади повинні забезпечувати безпечні умови для навчання, фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, розвивати в учнів гігієнічні навички та принципи здорового харчування.

Фізичне виховання дітей реалізується через систему таких дидактичних компонентів: обов'язковий (заняття, фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня), що формує основи фізичної культури особистості відповідно до Державних стандартів Освітньої галузі «Фізичне виховання» та позаурочний (заняття у секціях та гуртках спортивного спрямування навчального закладу, позашкільних навчальних закладах, самостійні заняття, участь у фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходах), що доповнює обов'язковий компонент з урахуванням індивідуальних мотивів, інтересів і потреб, природних здібностей та стану здоров'я особистості [2].

Основними формами роботи з фізичного виховання в режимі навчального дня є уроки фізичної культури; гімнастика перед уроком, фізкультура між уроками, ігри та фізичні вправи між заняттями, гурткові заняття подовженого дня. Зміст цих курсів визначається змістом фізичної культури відповідних курсів.

Серед великої кількості різноманітних засобів фізичного виховання значне місце посідають рухливі ігри, що сприяють розв'язанню навчально-оздоровчих завдань, дозволяють організувати й провести цікаві, змістовні уроки, уникнути одноманітності, підвищити ефективність навчального процесу, а також викликати цікавість учнів до самостійних занять фізичними вправами [1].

Систематичне виконання цих заходів сприяє фізичному розвитку, інтелектуальному зростанню та успіху, а також сприяє дисципліні та організованості.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено 21.02.2018 р. № 87. [URL:https://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyyv-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye/](https://nus.org.ua/articles/uryad-zatverdyyv-novyj-standart-pochatkovoyi-osvity-shho-tse-oznachaye/)
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H.M. Bıbık. Kyıv: Lıtera LTĐ, 2018. 160 c.
3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. # 988-р. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text)

Оприск О. А., студентка ІІІ курсу
Науковий керівник – Галюка О. С., асистент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СВІТЛІ РЕФОРМ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Концепція Нової української школи ставить перед сучасним вчителем початкової школи завдання пошуку нових форм та методів навчання, технологій активізації освітньої-пізнавальної діяльності учнів з метою покращення ефективності набуття здобувачами освіти предметних компетентностей, розвитку творчості, креативності, вміння працювати в команді та найважливіше – використання сформованих навичок у різних навчальних та життєвих ситуаціях.

Проте, слід зазначити, що «нове» – це не лише форми, методи, технології, а той комплекс завдань, який дає створює умови для розвитку творчої особистості. Особливістю сучасної системи є співіснування двох парадигм організації освітнього процесу – традиційної та інноваційної. Водночас, учні нового покоління все більше і більше вимагають особливої уваги до інноваційних завдань та процесів [1, с. 20].

Сутність сучасних педагогічних технологій полягає у тому, щоб не давати учням готових знань, а організувати самостійний пізнавальний процес та лише підводити до очікуваного результату, створюючи проблемні ситуації та завдання, які надають навчання пошуковий, дослідницький та інтерактивний характер. Актуальність технології проблемного навчання полягає у високому рівні мотивації, оволодінні новими знаннями, вміннями, навичками та перетворенні їх у взаємопов'язану та взаємозалежну систему – компетентності. На нашу думку, вміння бачити проблему, проводити спостереження та дослідження, аналізувати та робити висновки створює сприятливі умови для розвитку креативності та індивідуальності учнів. Саме ця технологія стимулює здобувачів початкової ланки мислити, працювати та брати активну участь в освітньому процесі.

Важливе місце під час уроку займає технологія групової роботи. Використання цієї технології одразу на перших етапах навчання стає добрим підґрунтям для розвитку комунікативних здібностей дітей, лідерських якостей, навичок співпраці та колективної взаємодії. Спільне обговорення значно заохочує та мотивує, кожен прагне зробити свій внесок у розв'язання ситуації, а конкуренція між групами сприяє швидкості такритичності мислення, креативності й самостійності учнів. Діти вчаться слухати один одного, висловлювати власну думку, обговорювати ту чи іншу проблему. Робота в команді допомагає активізувати увагу та роботу всіх учасників освітнього процесу, формує навички емпатії та самоконтролю.

Гра. Здавалось би, чому ми згадуємо гру, описуючи реформи та Нову українську школу. Та все тому, що саме завдяки ігровій технології учні

найефективніше засвоюють навчальний матеріал, збагачуються новими враженнями. Значення гри неможливо вичерпати та оцінити. Її феномен полягає в тому, що, виконуючи місію відпочинку, розваги, вона переростає в навчання, розвиває креативність, увагу, активізує допитливість та викликає інтерес. Навчаючись за допомогою гри, учням зручно, легко і природньо почерпнути навчальний матеріал [1, с. 22].

Найбільше хочеться зупинитись на використанні комп'ютерних технологій у процесі навчання учнів початкової школи. Нове покоління потребує сучасних підходів і тут в пригоді стають ІКТ (інформаційно-комунікативні технології). Зазначимо, що саме вони відносяться до нетрадиційних джерел інформації – це те «нове», за допомогою чого, може бути реалізована нова освітня парадигма. На наш погляд, інформаційно-комунікативні технології – це те, чим насправді можна зацікавити учнів під час уроку. Використання ІКТ істотно допомагає вчителю в підготовці до уроку: підбір наочно-ілюстративного матеріалу, створення дидактичних карток, аудіо та відео супровід, онлайн завдання різного характеру. Сьогодні це все дуже легко створити, використовуючи сучасні освітні сервіси, інструменти та онлайн платформи.

Інформаційно-комунікативні технології ефективно впливають на учнів, підвищують цікавість до навчання, активізують навчальну та пізнавальну діяльність. Вони відкривають абсолютно нові можливості для розвитку креативності, дозволяють реалізувати нові форми, методи та підходи до навчання.

Таким чином, на уроках у початковій школі важливо використовувати різнопланові педагогічні технології, адже їхня роль – ключова у формуванні предметних компетентностей, що здійснюється на основі мотивації, розвитку критичного мислення та стійкої концентрації активних форм діяльності. Вони покращують освітній процес, роблять його більш цікавим, результативним. Інформаційно-комунікативні технології – це не просто нове віяння часу, а необхідність для забезпечення якісного освітнього процесу.

Пріоритетом навчання у світлі реформ має стати не механічне засвоєння учнями знань, вмінь та навичок, а й бажання вчитися самостійно, аналізувати та робити висновки, досліджувати та спостерігати, відбирати потрібне та застосовувати набуті знання в житті. Впровадження сучасних педагогічних технологій створює потрібне середовище для саморозвитку, активізації та мотивації здобувачів початкової освіти, забезпечує ефективність засвоєння нового матеріалу, підвищує інтерес до освітніх галузей та навчання взагалі.

Список використаних джерел

1. Хващевська О. О. Сучасні педагогічні технології в навчанні молодших школярів. «Молодий вчений». 2017. №9. 2. С. 20-23.

Павлишин С. Д., студентка III курсу
Науковий керівник – Галюка О.С., асистент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ВИКОРИСТАННЯ ЦЕГЛИНОК LEGO В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Гра – це іскра, що запалює вогник
допитливості і любов до знань.
В. Сухомлинський*

LEGO – це найпоширеніша на сьогодні педагогічна система, що використовує моделі реального світу і предметно – ігрове середовище навчання та розвитку дитини.

Основним принципом навчання є принцип «навчання через дію»: діти отримують знання в процесі побудови та дослідження моделей з конструктора.

LEGO-конструктор – це набір для створення різних цікавих ігор. Для наборів LEGO характерні висока якість, естетичність, незвичайна міцність, безпека. Конструктори LEGO – це цікавий матеріал, що стимулює дитячу фантазію, уяву, формує моторні навички, допомагає втілювати в життя задуми, будувати і фантазувати, захоплено працювати та бачити результат.

«Шість цеглинок» – це ігри-завдання із набором з шести цеглинок LEGO

DUPLO певних кольорів (червоного, помаранчевого, жовтого, зеленого, блакитного та синього). На нашу думку, цеглинки LEGO – це дидактична система, яка змінила освітній процес у початковій школі назавжди, інструмент та практичний засіб, що дає змогу реалізувати ігрові та діяльнісні методи навчання Нової української школи.

Для роботи за цією методикою вчитель та учні мають індивідуальні набори з шести цеглинок.

Вчителі - практики, методисти початкової школи обґрунтовують такі особливості ігор - завдань з шістьма цеглинками:

- завдання спрямовані одночасно на розвиток декількох умінь: починатися одне і те ж завдання може з розвитку математичних, а от завершуватися розвитком мовленнєвих умінь;

- завдяки грі, на уроках створюється атмосфера, в якій діти відчують себе господарями;

- кожне завдання надає можливість учневі вправлятися у виконанні того самого завдання знову і знову, і в такий спосіб набувати впевненості у своїх силах;

- завдання передбачають можливість відкритого закінчення, коли учень може запропонувати кілька варіантів виконання і кожен з них буде правильним. Важливо – дати можливість учневі пояснити своє бачення;

- завдання із шістьма цеглинками може інтегруватися у будь-який вид діяльності та форму роботи, оскільки цей інструмент носить міждисциплінарний характер [3, с.8].

Отже, ми можемо використовувати цеглинки LEGO на різних уроках у початковій школі: математиці, навчанні грамоти, інтегрованих уроках «Я досліджую світ», на ранкових зустрічах тощо.

Наведемо приклади декількох ігор із цеглинками на різних уроках, які можуть стати у нагоді вчителю початкової школи.

1. Технологія «Шість цеглинок» на уроках навчання грамоти.

На уроках навчання грамоти набір «Шість цеглинок» – помічник та наочне

пояснення при вивченні звуків та букв. Діти з LEGO складають звукові схеми, використовуючи кольорові цеглинки. Червоні – голосні звуки, сині – тверді приголосні, зелені – м'які приголосні. Вчитель може попросити дітей показати цеглинку того кольору, звук який він вимовляє. Набори «Шість цеглинок» можна використовувати під час ігор-театралізацій, в яких зміст, ролі, ігрові дії обумовлені сюжетом і змістом тої чи іншої казки. Найчастіше основою ігор - театралізацій можуть бути народні казки: «Ріпка», «Коза-Дереза», «Рукавичка», та інші.

У дитини з'являється можливість створити власного Колобка або Вовка і наділити свій персонаж тими якостями, якими він хоче. Учні починають створювати цікаві споруди і декорації, вкладаючи в них своє ставлення. Здобувачі освіти вибирають цеглинки певного кольору для наділення свого персонажа певними якостями. Також можна використовувати «Шість цеглинок» у роботі із загадками та прислів'ями [3, с.9].

2. Технологія «Шість цеглинок» на уроках математики.

На уроках з математики технологія «Шість цеглинок» використовується з метою ознайомлення з цифрами та числами математичними діями, одиницями вимірювання різних величин, геометричних фігур, порівняння чисел, знання складу числа, вміння класифікувати за ознаками. За допомогою цеглинок можна проводити різні вправи. Наприклад: вправа «Складаємо вирази», під час якої діти вчаться працювати у команді, швидко реагувати, застосовувати раніше вивчене, виконувати математичні дії [3, с.10].

3. Технологія «Шість цеглинок» на уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

На уроках з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» учні можуть використовувати цеглинки для викладання моделі прапора України та інших країн. LEGO може бути матеріалом виготовлення чого-небудь («З чого зроблено?», «Знайди такий самий», «Чим схожі і чим відрізняються?», «Розкажи про властивості предмета» і т. д.). За допомогою набору «Шість цеглинок» діти передають у будівлях отриманні знання та враження від занять, екскурсій і

прогулянок. Отримані конструкції поєднують у тематичну споруду «Моє село/місто», «Моя вулиця» тощо.

Створені споруди використовуються в сюжетно-рольових іграх під час вивчення правил дорожнього руху, будуючи з цеглинок перехрестя, дороги, мости та пішохідні переходи.

Не менш важливе значення має використання цеглинок під час ранкових зустрічей. Річ у тім, що діти завжди хочуть бути в одній команді зі своїми друзями. Відтак, під час ранкових зустрічей можна запропонувати кожному учневі взяти одну цеглинку, а після цього об'єднатися у команди відповідно до кольорів. Таким чином, дітям доводиться працювати в команді й досягати однієї спільної мети. Це сприяє створенню командного духу [3, с.11].

На нашу думку, цеглинки LEGO допомагають вчителю початкової школи в урізноманітненні освітнього процесу. Такі ігри і вправи сприяють розвитку навичок спілкування, формують критичне мислення, завзятість, командну роботу, ментальну гнучкість, вміння оперувати інформацією, проявляти ініціативу.

Таким чином, робота з набором «Шість цеглинок» дозволяє дітям у формі пізнавальної гри дізнатися багато важливих ідей, розвиває необхідні в подальшому житті навички суспільно активної, творчої особистості, яка самостійно генерує нові ідеї, приймає нестандартні рішення.

Отже, «Шість цеглинок» LEGO на уроках за своїм змістом, формою організації та результативністю сприяє формуванню вміння аналізувати, порівнювати, зіставляти, виділяючи характерні особливості певного явища, персонажа, подій і т. д., що впливає на розвиток уваги, спостережливості, пам'яті, просторових уявлень та уяви.

Список використаних джерел:

1. Вознюк В.А. Використання ЛЕГО в освітньому просторі НУШ: посібник для вчителя. 2021. URL: <https://vseosvita.ua/library/posibnik-dla-vcitela-vikoristanna-lego-v-osvitnomu-prostori-nus-479508.html> (дата звернення:

01.01.2022).

2. Єрмакова С.М. Використання Lego - технології на уроках в початковій школі: доповідь. 2020.

URL: <https://vseosvita.ua/library/dopovid-vikoristanna-lego-tehnologii-na-urokah-v-pocatkovij-skoli-362967.html> (дата звернення: 01.01.2022).

3. Палазова І.М. Використання LEGO-технологій в освітньому просторі Нової Української Школи: практичний досвід. Одеса, 2019. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-lego--tehnologiy-v-osvitnomu-prostori-novo-ukra-nsko-shkoli-123419.html> (дата звернення: 01.01.2022).

4. Рома О. Шість цеглинок в освітньому просторі: методичний посібник. Київ, 2018. 36 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/tseglinok-kviten-2018-web.pdf> (дата звернення: 01.01.2022).

Памула І.А., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Сірант Н.П., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ЕФЕКТИВНІСТЬ СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ УМОВ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ УЧНІВ ЗАСОБАМИ НЕСТАНДАРТНИХ ЗАВДАНЬ

Запитання активізації учіння здобувачів початкової освіти ставиться до числа найвагоміших наболілих проблем сучасної педагогічної науки і практики.

Виконання принципів активності у навчанні має відповідне значення, так як навчання та піднесення виношують діяльний характер, і від добротності навчання як діяльності залежить наслідок навчання, розвитку та виховання здобувачів. Рішення завдання підвищення ефективності навчального процесу вимагає наукового осмислення перевірених практикою умов і засобів активізації учнів.

Умова – це те, від чого залежить дещо інше (зумовлене), що робить можливим наявність речі, стан процесу. Ю. Бабанський зазначає, що педагогічні

умови визначає як сукупність обставин, які роблять успішним протікання педагогічного процесу [1].

Чекіна О. тлумачить, що педагогічні умови видають собою суцільність заходів у навчально-виховному ході, котрі забезпечуватимуть відповідний ступінь учіння [2, с.96].

Дослідимо, які умови будуть доцільними для використання на уроках математики нестандартних завдань.

Однією з умов, що дозволяють вдало використати нетрадиційне завдання є відповідне емоційне налаштування індивіда на виконання завдань, котрі передбачають вибраний тип завдань. Доречно підтримувати ділову атмосферу на уроці, діловий стиль вчителя та здобувачів, відносин учнів один з одним. Потрібна впевненість вчителя, його прагнення допомогти учню дати якомога більшу, правильну, повну та самостійну відповідь, підтримку під час подолання перешкоди, пораду при застосуванні знань на практиці.

У процесі навчання важливо визвати зацікавлення учнів у матеріалі, бажання до самостійної праці. Гарна емоційна атмосфера навчання пов'язана двома основними галузями піднесення школяра: з діяльністю та спілкуванням, котрі зароджують різноманітні відносини та створюють позитивний настрій учнів. У процесі виконання нестандартних завдань учням важливо, щоб обидві ці галузі не були ізольовані один від одного, щоб вони весь час доповнювали один одного в навчальному процесі.

Наступною умовою є постійне введення вчителем елементів нестандартних завдань, самостійного пошуку, проведення різних форм нетрадиційних завдань, а також завзята позиція обох сторін педагогічного процесу. Ефективність взаємодії вчителя і учнів різко знижується, якщо на уроці спрацьовує настанова на виявлення авторитарності. Щоб не допустити педагогічних помилок педагогу треба використовувати самоконтроль своїх дій. Головне місце займають комунікативні здібності вчителя, створення атмосфери співтворчості та співпраці. Творчо активний педагог постійно знаходиться в стані пошуку нових

нестандартних завдань, форм подачі матеріалу, намагається по-новому поглянути на урок, як головну форму навчальної роботи.

Ще однією педагогічною умовою є використання індивідуального підходу у навчанні: наприклад, дуже важливо залучати до розумової праці учнів, які виявляють байдужість до навчання. Для таких невстигаючих учнів слід створити спеціальні ситуації успіху, свідомо підбираючи такі індивідуальні нестандартні завдання, котрі в відповідний момент вони можуть легко виконати, активно заохочуючи їх перші успіхи. Пережита при цьому радість стимулює учнів на нові зусилля.

До індивідуальних особливостей учнів відносяться: наявність визначеного кола систематизованих знань і вмінь оперувати ними; визначений рівень розвитку здібностей до навчання (оволодіння необхідними логічними операціями, прийомами, мисленням); відношення учнів до навчання, в основі якого лежать мотиви діяльності; рівень самооцінки учнями своїх можливостей при вирішенні проблемних завдань.

Навчально-пізнавальна діяльність учня стимулюються не тільки засобами цікавого навчального матеріалу і урізноманітненням методів його пояснення, але й характером відносин, які застосовує педагог в педагогічному процесі. В атмосфері любові, доброзичливості, довіри, співпереживання, поваги учень легко сприйматиме навчально-пізнавальну задачу. Учень, розуміючи як цінується його гідність, творчий пошук, самостійна думка, починає прагнути до вирішення більш складних навчально-пізнавальних завдань. Цьому сприяє використання різних форм нетрадиційних уроків.

Список використаних джерел

1. Бабанський Ю. Класифікація за системним підходом. URL: https://pidru4niki.com/12590605/pedagogika/klasifikatsiyi_sistemnim_pidhodom (дата звернення 27.01.22).

2. Чекіна О. Ю. Нестандартні завдання з математики у початковій школі: Теорія і практика: Метод. посіб. для вчителів. Харків: Скорпіон, 2015. 96 с.

3. Шулдик Г.О. Математичні задачі як засіб розвитку мислення школярів.
Початкова школа. 2020. №6. С.16-18.

Рибак О. П., аспірантка III року навчання, асистент
Науковий керівник – Корняк В.С., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

МЕДІАОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В Україні неабиякого розвитку набувають медіаосвітні технології. Сучасного учня мало зацікавлюють традиційні уроки, бо вони живуть у широкому спектрі інформатизації медіаосвітніх технологій. Такі технології включають активну модель взаємодії з учасниками освітнього процесу, на основі інтерактивних технологій навчання. Важливим є те, що учень початкової школи має бути медіаграмотним та медіакомпетентним.

Зміст медіаосвіти вивчали такі науковці: Ж. Аньєс, Н. Бабінська, О. Барішполець, Е. Бевор, О. Бігунєко, Ж. Гонне, Г. Онкович, М. Попова, Е. Савченко, Г. Усова, Л. Хочунська, С. Цимбаленко, Є. Черкашин, О. Шариков та ін.

В Україні вийшов підручник «Медіаосвіта та медіаграмотність», в якому розглянуто поняття «медіа», їх види та вплив [2]. У цих численних дослідженнях та педагогічних розробках відкрито перспективні «виходи» на інноваційні педагогічні технології. Постає питання наскільки повно та ефективно представлені вони в педагогічній практиці початкової школи, яка закладає підґрунтя для подальшого розвитку дитини.

Питання медіаосвіти цікавить нас у його більш вузькому значенні: як навчальна теорія та практичні уміння для опанування сучасних масмедіа як специфічна, автономна галузь знань у педагогічній теорії та практиці.

Г. Онкович зазначає, що «медіаосвіта – це процес навчання і самонавчання особистості за посередництва засобів масової інформації» [3,с.65]. Медіаосвіта

розглядається як автономна складова та як частина загальної освіти, що може бути інтегрована в традиційні дисципліни.

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою масмедіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно-опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Важливою формою впровадження медіаосвіти є застосування медіатехнологій. Такі технології навчання протягом останніх років почали застосовувати в початковій школі. Медіатехнології дають можливість учням засвоїти знання різних засобів комп'ютеризації шляхом опосередкованої комунікації між людьми.

Медіатехнології – це потужна мотивація студентів до навчання. Науковці О. Бігунєко, О. Кальна, І. Колесніченко, Л. Шульга [1, с. 103] стверджують, що медіатехнології супроводжують людину давно і їх умовно поділяють на п'ять типів: ранні (писемність), друковані (друкарство, літографія, фотографія), електричні (телеграф, телефон, звукозапис), мас-медіа (кінематограф, телебачення), цифрові (комп'ютер, Інтернет). Медіаосвітні технології якнайкраще відповідають принципам особистісного підходу. Їх застосування підвищує ефективність подання нового матеріалу, розвиває їх розумові та творчі здібності.

Медіаосвітня технологія спрямована на знання, уміння і навички в сфері медіа. Саме за допомогою таких технологій навчання урок в початковій школі стає ефективним та креативним. Впровадження медіаосвітніх технологій навчання в початковій школі вчителем потребує постійного самовдосконалення в сфері медіа.

Використання мультимедійних засобів навчання робить уроки динамічними, яскравими, набагато результативнішими, різноманітними за жанрами. Це медіауроки, самодиктанти, віртуальні дошки, карти пам'яті,

тестові завдання, медіапроекти, творчі презентації, віртуальні екскурсії, динамічні та статичні таблиці. Такі уроки розвивають у дітей креативне мислення, навчають по-іншому сприймати матеріал, що вивчається, повніше й точніше висловлювати свої думки, проявляти свої індивідуальні можливості, долати певні труднощі в навчальній діяльності, самостійно будувати творчий процес, а це і є сходинки до формування життєвих компетентностей особистості.

Отже, впровадження медіаосвітніх технологій в початковій школі формує гуманістичні та національні цінності особистості. Гуманістичні цінності охоплюють взаємодію, яка побудована на основі загальнолюдських чеснот: справедливості, гідності, доброти. Національні цінності формують громадянина-патріота, який здатний відстоювати власні погляди в процесі життєдіяльності. Таким чином, знання медіатехнологій учням необхідні, щоб в процесі життєдіяльності добре володіти засобами масової інформації.

Список використаних джерел

1. Бігуненко О. Г. Особливості застосування медіаосвіти у закладах вищої освіти / О.Г. Бігуненко, О. В. Кальна, І. А. Колесніченко, Л. В. Шульга // Матеріали 50-ї науково-методичної конференції викладачів і аспірантів «Сучасний підхід до викладання навчальних дисциплін в контексті підвищення якості вищої освіти». Полтава: РВВ ПДАА, 2019. – С. 102-105.

2. Медіаосвіта та медіаграмотність: підруч. [ред.- упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна]. Київ: Центр Вільної Преси, 2013. 352 с.

3. Онкович Г.В. Медіапедагогіка. Медіаосвіта. Вища освіта України. 2007. № 2. С.63–69.

Собко А. В., магістрантка I року навчання,
Науковий керівник – Мацевко-Бекерська Л. В., доктор філологічних наук, професор
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Дидактична гра – це різновид гри з правилами, гра, створена з метою навчання і виховання дітей. Дидактична гра орієнтована на розв’язання конкретних навчальних завдань. Вона, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до пізнання нового.

Гра – це природна для дитини форма навчання, адже вона є частиною її життєвого досвіду. Як зазначає науковиця Н. Наволокова, гра багатогранна, вона розвиває, виховує, розважає, соціалізує. Але історично одна з головних її задач – навчання [2, с. 30].

Дидактична гра – це одна із форм розвитку та удосконалення пізнавальних умінь і навичок дітей. Дидактична гра стимулює пізнавальну діяльність учнів та викликає позитивні емоції стосовно навчальної діяльності, адже увага школярів найперше спрямована на ігрову дію, а процеси осмислення, запам’ятовування відбуваються мимоволі і навчання таким чином проходить без особливих зусиль та з емоційним піднесенням. Основна мета гри – підняти інтерес учнів до навчання і тим самим підвищити ефективність навчання [1].

Місце та роль гри в навчальному процесі, особливості проведення, поєднання елементів гри та навчання значною мірою залежить від розуміння вчителем функції гри на конкретному уроці. Дидактичне завдання гри визначається відповідно до вимог програми навчальної дисципліни, наприклад, на уроці літературного читання – розвиток зв’язного мовлення, розширення словникового запасу учнів.

Дидактичну гру педагоги умовно поділяють на кілька стадій, для яких характерні певні прояви дитячої активності: заохочення до гри, вивчення правил гри, активна участь у грі.

Перша стадія характеризується діями педагога з метою заохотити учнів брати участь у грі, активно діяти. Викликати інтерес до гри можна з допомогою різних прийомів: загадки, лічилки, бесіда, спогади про гру, що сподобалася.

На другій стадії діти вчать правила гри, вчаться діяти, виконувати ігрове завдання. У цей час формуються такі важливі якості, як цілеспрямованість, наполегливість, чесність, здатність долати засмучення через невдачу, уміння радіти своєму успіху та успіху товаришів.

На третій стадії дитина вже знає правила гри, виявляє активність, творчість, пошук самостійних дій. Дитина вміє знайти, порівняти, запам'ятати, зобразити, є активним учасником гри, а також може бути її організатором.

Кожен етап гри має певні педагогічні завдання: зацікавити дітей грою, створити захопливе очікування на нову цікаву гру, викликати бажання грати, навчитись нового під час гри. Педагог є не лише організатором та спостерігачем, а також рівноправним партнером, який уміє вчасно допомогти, справедливо оцінити діяльність дітей у грі.

У дидактичній грі як формі навчання ефективно взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (розважально-пізнавальна, цікава) діяльність. Важливою особливістю гри є самостійна діяльність дітей та спілкування з однолітками. Учасників гри об'єднує спільна мета, спільні зусилля та переживання для її досягнення. Хвилювання та емоції, що виявилися під час гри, залишають глибокий слід у свідомості дитини, сприяють формуванню позитивних почуттів та навичок колективної діяльності. Педагог Зайченко зазначає, що гра у навчальному процесі забезпечує емоційну обстановку відтворення знань, полегшує засвоєння навчального матеріалу, створює сприятливий для засвоєння знань настрій, заохочує до навчальної роботи, знімає втому, перевантаження [3, с. 175].

Ігрова діяльність сприяє розвитку у дітей творчих здібностей, самостійності, організованості, ініціативності, формуванню у них інтересу до пізнання. Гра сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків між дітьми, спонукає до спілкування, оцінювання себе та інших, заохочує до вияву фантазії, імпровізації, висловлювання власних міркувань.

За допомогою дидактичної гри дітей вчать знаходити характерні ознаки у предметах і явищах, порівнювати, класифікувати, робити висновки, тобто вчать самостійно мислити. Ігри розвивають різні інтелектуальні якості: пам'ять, увагу, уяву, просторове уявлення, самоконтроль, характер, довіру, повагу, відповідальність. Дидактичні ігри особливо цінні тим, що вчать дітей застосовувати наявні знання у нових умовах, а засвоєння знань відбувається мимоволі.

Отже, особливість дидактичних ігор полягає в тому, що вони використовуються педагогами з метою навчання і виховання дітей. Специфіка і цінність дидактичної гри як методу навчання виявляється у тому, що у грі діти легше та ефективніше засвоюють складний навчальний матеріал.

Список використаних джерел

1. Дубровський В.Л. Технологія організації проведення дидактичної гри на уроках математики у початковій школі. Режим доступу: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/909/1/17.pdf>
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / авт.-уклад. Н.П. Наволокова. Х.: Вид. група «Основа», 2010. 176 с.
3. Зайченко І.В. Методи стимулювання навчальної діяльності школярів у процесі навчання. Зайченко І.В. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів. Чернігів. 2003. С. 174 – 177.

Солоданюк М.І., студентка II курсу
Науковий керівник – Лоюк О. В., кандидат педагогічних наук
м. Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
факультет початкової освіти,
кафедра фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДІЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У зв'язку з необхідністю вдосконалення освітнього простору початкової школи в контексті ідей НУШ щодо оптимізації загальнокультурного, особистісного та пізнавального розвитку молодших школярів надзвичайно важливим є формування в останніх організаційних навчальних дій. Такі дії забезпечують учням ефективну організацію навчальної діяльності.

До них належать:

- *цілепокладання* як постановка задачі на основі співвіднесення відомого та засвоєного учнями, і ще невідомого;
- *планування* – визначення послідовності проміжних цілей з урахуванням кінцевого результату; складання плану та послідовності дій;
- *прогнозування* – передбачення рівня засвоєння знань та результату, його тимчасових характеристик;
- *контроль* у формі встановлення відповідності способу дії та його результату із заданим еталоном з метою виявлення відхилень та відмінностей від останнього;
- *корекція* – внесення необхідних доповнень й коректив у план і спосіб дії у разі розбіжності еталона, реальної дії та його результату;
- *оцінка* – виокремлення та усвідомлення учнями того, що вже засвоєно і що ще потрібно засвоїти, усвідомлення якості та рівня засвоєння;
- *саморегуляція* як здатність до мобілізації сил і енергії, до вольового зусилля (до вибору ситуації мотиваційного конфлікту) та до подолання перешкод [1, с. 29].

Організаційні навчальні дії є структурними елементами діяльності, їх опанування є можливим у процесі спеціально організованої навчальної діяльності. Саме у діяльності знаходять прояв внутрішня активність дитини, її нахили, потреби, інтереси, формуються різноманітні стимули до саморозвитку, способи діяльності тощо.

На застосуванні діяльнісного підходу в організації освітнього процесу у початковій школі наголошує Державний стандарт початкової освіти [3].

Основним інструментом реалізації цього підходу є урок. Організаційні навчальні дії формуються на закономірних етапах здійснення навчальної діяльності:

I етап – вчитель сам ставить мету уроку, визначає етапи уроку, конкретні завдання для самостійного виконання учнями, здійснює планування діяльності, контролює та оцінює дії школярів за наперед визначеними критеріями. Також здійснює рефлексію способів дії, які освоїли учні. На цьому етапі самостійність учнів мінімальна – вони виконують запропоновані педагогом дії;

II етап – вчитель ставить мету уроку, сам планує діяльність та визначає етапи уроку, пояснює призначення конкретних завдань, які учні самостійно виконують. Також школярі здійснюють контроль та оцінювання результату. Рефлексію здійснює учитель;

III етап – учні самостійно планують порядок дій відповідно до мети уроку, визначеної наставником. Цілепокладання та рефлексія здійснюється учителем;

IV етап – педагог створює проблемну ситуацію, а учні самостійно визначають мету, порядок дій та здійснюють усі наступні етапи навчальної діяльності щодо вирішення проблемної ситуації [2, с. 25].

На нашу думку, ефективність формування організаційних навчальних дій підвищуватиметься через встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками освітнього процесу, педагогічну підтримку мотивації досягнень учнів тощо.

Формування організаційних дій у молодших школярів тісно пов'язане з розвитком у них довільності поведінки. Саме довільність забезпечує цілеспрямованість та планомірність управління дитиною своєю діяльністю та поведінкою. Воля знаходить відгук у можливості підпорядкування мотивів, цілепокладанні та збереженні мети, у здатності докладати вольові зусилля для її досягнення. Довільність в означеному контексті «постає як вміння дитини будувати свою поведінку та діяльність відповідно до пропонованих зразків і правил, а також здійснювати планування, контроль та корекцію виконуваних дій, використовуючи відповідні засоби» [1, с. 75].

Отже, формування організаційних навчальних дій ефективно відбувається у процесі навчальної діяльності молодших школярів, оскільки ці дії включені до її структури й мають прямий взаємозв'язок з формуванням довільності та усвідомленості мислення.

Список використаних джерел

1. Асмолов А. Г., Бурменская Г. В., Володарская И. А. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе: от действия к мысли: пос. для учителя [Текст] / под ред. А. Г. Асмолова. Москва: Просвещение, 2008. 151 с.

2. Битянова М. Р., Меркулова Т. В. Развивающие возможности урока: дидактический и методический аспекты. Москва: Педагогический университет «Первое сентября», 2014. 44 с.

3. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 року № 87(у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 року № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення: 12.10.2020).

Субашикевич Р. А., студентка I курсу
Науковий керівник – Мачинська Н.І., доктор педагогічних наук, професор
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ (ОЗНАЙОМЧОЇ) ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Підготовка майбутніх фахівців у галузі початкової освіти є складним багатограним процесом, який здійснюється протягом усього періоду навчання студентів у закладі вищої освіти. Згідно із Законом України «Про вищу освіту»: «практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами вищої освіти договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку» [1, стаття 51].

Студенти Львівського національного університету імені Івана Франка на першому курсі навчання скеровуються на Навчальну (ознайомчу) практику без відриву від навчання. Тривалість практики – 12 днів, I навчальний семестр. Обсяг: загальна кількість годин – 135 (кредитів ЄКТС – 4,5). Під час проходження практики здобувачі отримують первинний досвід педагогічної діяльності. У програмі практики описано основні завдання, компетентності та програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта [3].

Завдання навчальної (ознайомчої) практики: організувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно проектувати навчальні осередки у класі спільно з учнями початкової школи з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати

дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.

У процесі проходження практики студенти повинні оволодіти загальними та фаховими компетентностями. Зокрема:

- *загальні компетентності*: ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо; ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня; ЗК-10. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатомовність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження; ЗК-11. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети;

- *фахові компетентності*: ФК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово; ФК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; ФК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу [2].

Зміст практики полягає в ознайомленні: з планом роботи школи та з освітньою роботою школи; розкладом занять; матеріально-технічною базою школи; з календарним плануванням вчителя, класними журналами, планом позаурочної роботи. Завдання практики передбачають ознайомлення з особливостями колективу класу; аналіз типових освітніх програм, техніки проведення уроків та інших форм організації навчання; спостереження та аналіз уроків згідно графіку; виготовлення дидактичних матеріалів; вивчення педагогічного досвіду, проведення індивідуальних наукових досліджень;

підготовка (презентації) заходу з батьками, вчителями; аналіз формувального оцінювання знань тощо [2].

Отже, цей вид практики дає можливість студенту зрозуміти правильність свого професійного вибору, оцінити свої перспективи в освітній діяльності, знайти суперечливі чи проблемні моменти у власній професійно-педагогічній підготовці в умовах закладу вищої освіти.

Список використаних джерел

3. Закон України «Про вищу освіту» від 16.07.2021 № 1556-VII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004) – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.help/law/1556-VII>.

4. Наскрізна програма практики підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта ЛНУ ім. І. Франка. 2021 р. – Режим доступу до ресурсу: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/Naskrizna-prohrama-praktyky-013-2021-2026rr.pdf>

5. Освітньо-професійна програма «Початкова освіта. Англійська мова в початковій школі» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка – Режим доступу до ресурсу: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/013-PO-i-Anhliyska-mova.pdf>

*Ткачук Т. С., студентка IV курсу
Науковий керівник – Вітюк В. В., доктор педагогічних наук, доцент
м. Луцьк, Волинський національний університет імені Лесі Українки,
факультет педагогічної освіти та соціальної роботи,
кафедра теорії і методики початкової освіти*

ВИВЧЕННЯ ВІТАЛЬНОЇ ЛИСТІВКИ У 2 КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Традиція вітати зі святами за допомогою листівки з'явилася під кінець XVIII ст. З того часу листівки неодноразово змінювали свій вигляд, але незмінною залишається їх здатність дарувати рідним людям, знайомим частинку тепла та святкової атмосфери.

Відповідно до Типової освітньої програми Нової української школи у 2 класі учні вчать писати привітання [3, с. 51]. Молодші школярі оформлюють свої привітання у форматі стандартної вітальної листівки. У «Словнику української мови» вітання потрактовано як «1. Слова або жести, звернені до кого-небудь під час зустрічі на знак прихильного ставлення, доброзичливості. 2) Усне або письмове поздоровлення чи побажання здоров'я, успіхів і т. ін.» [1, с. 686]. Здобувачі початкової освіти усвідомлюють, що привітання є виявом уваги до людей і засвідчує приязне ставлення до них. У такий спосіб люди намагаються підтримувати добрі родинні взаємини або ділові виробничі відносини. Тобто листівка була популярним засобом комунікації, тому до кожного свята люди намагалися відправити листівку близьким або друзям.

У наш час вітальні листівки можна купити або виготовити власноручно. Часто учні виготовляють самостійно вітальну листівку: на якісному, можна кольоровому, папері розміщують декоративний малюнок або аплікацію, визначають місце для привітання. Традиційно вітальні листівки є символічними зображеннями свята, тому на них відтворюють характерні для кожного свята атрибути: ялинку, іграшки, Діда Мороза, Снігурочку – на Новий рік; паску, писанки – на Великдень, квіти, іграшки – на день народження і т. под.

Цікавою для учнів може бути інформація про історію виникнення перших вітальних листівок. Так, точної дати появи першої листівки донині невідомо, приблизно 150–200 років тому. За однією з версій, перша різдвяна листівка з'явилася в Англії 1794 року. Художник Добсон як привітання до свята відправив своєму другові картинку із зображенням родини навколо ялинки. Другові це сподобалося, і наступного року Добсон виготовив декілька десятків подібних карток і розіслав їх всім своїм знайомим. А ще через декілька років знайшовся підприємець, який розпочав продавати мальовані вітальні картки. За іншою версією, вперше різдвяні листівки з'явилися 1841 року у вітрині книжкового магазину в Шотландії [1].

В Європі перші новорічні вітальні листівки (формат поштової картки) з'явилися в Австрії. На них не було малюнків. Потім у Німеччині та Франції почали продавати яскраво оздоблені новорічні листівки. В їхньому оформленні використовували пташине пір'я, кольоровий папір, засушені квіти, шкіру, бісер, оксамит тощо. Такі листівки потрібно було вручати особисто, тому що пересилання поштою їх зіпсувало б. Подібні листівки з аплікаціями, витинанками популярні і в наш час.

Нині, коли здебільшого переважає дистантне спілкування у соцмережах, за допомогою сучасних гаджетів, особливо цінним є вербальне привітання наживо.

Актуальними впродовж останніх років стали віртуальні вітальні листівки, створені за допомогою комп'ютерної графіки, які надсилають електронною поштою, вайбером тощо. Першу мобільну листівку відправили у 2003 році. Поширеними є відеолістівки, які подібні до електронних, тільки створені у форматі відео.

Вивчаючи у 2 класі вітальну листівку, варто ознайомити учнів із правильними формами звертань, привітань, підписів, які можна подати у словничку. Наприклад,

Словничок: Форми звертання

Люба матусю!

Дорога сестричко!

Шановна Наталіє Леонідівно!

Вельмишановний Іване Миколайовичу!

Вітаю тебе (Вас) щиро, сердечно, від усього серця, від усієї душі...

Бажаю ...

Підпис

Твій брат Артем

Ваша учениця Оксана Бойко

З високою повагою та вдячністю

Зразок листівки

Люба бабуся!

Вітаю Вас із Новим роком. Бажаю здоров'я, достатку, святкового настрою, злагоди в родині. Нехай Новий рік подарує Вам бажані зустрічі з рідними й друзями. Будьте щасливі в прийдешньому році!

Ваш онук Богдан

Отже, упродовж тривалого часу ми сприймаємо вітальну листівку як атрибут свята, комунікації, привітання. Тому молодші школярі, продовжуючи традиції писемної комунікації нашого народу, ознайомлюються в 2 класі з особливостями вітальної листівки, вивчають форми звертань, вимоги до змісту та мовного оформлення листівки.

Список використаних джерел

1. Поштова листівка. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%88%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B2%D0%BA%D0%B0 (дата звернення: 03.02.2022).
2. Словник української мови: в 11 томах. Т. 1. 1970. С. 686.
3. Типова освітня програма Нової української школи. Київ: Світоч, 336 с.

Червінська Р.І, студентка II курсу
Науковий керівник – *Сірант Н.П.*, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
м. Львів, Львівський національний університет Імені Івана Франка
факультет педагогічної освіти
кафедра початкової та дошкільної освіти

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Актуальність дослідження. На теперішній час дуже стрімко змінюється політична, соціальна та освітня ситуації у нашій країні, тому стає актуальне питання теми «лідерства». Кожна людина в тій чи іншій мірі хоче бути лідером. Із самого дитинства будь-яка дитина намагається проявити свої лідерські якості у суспільстві. Комусь це вдається дуже легко та просто, а дехто є дуже «замкнутий» у собі та ніяк не може виразити свої унікальні якості. Тому у нашій державі постає проблема у пошуках справжніх лідерів, які зможуть вести за собою народ та швидко і ефективно реагувати на різні зміни.

Мета дослідження. Висвітлити аспекти НУШ щодо формування лідерських якостей в учнів початкової школи.

Основний текст. Лідер – це особа, яка є впевнена у собі, знає як довести та аргументувати свою думку, вміє переконати інших людей та здатна приймати відповідальні та серйозні рішення.

Дитину-лідера можна охарактеризувати за такими основними ознаками:

- Приналежність до групи: лідер-саме член групи, він «всередині», а не «над» групою.
- Положення, яке займає дитина в класі: лідер користується авторитетом, у нього високий статус.
- Норми і ціннісні орієнтації лідера і групи збігаються, лідер найбільш повно відображає і виражає інтереси групи.

- Здатність лідера впливати на групу: впливати на поведінку і свідомість членів групи.

- Джерело висунення лідера в групі - система особистих взаємин, в яких проявляється лідер [3, с. 6].

Варто відзначити, що лідери бувають різні. Формальні лідери - ті, кого, як правило, призначили. Такий лідер бере на себе адміністративні обов'язки, наприклад, староста класу зазначає відсутніх. Позиція формального лідера часто може бути невдячною, але корисною для майбутнього життя. Вміння знаходити спільну мову одночасно з колективом і вищестоячими людьми - одна з основних якостей формального лідера. Неформальний лідер - це людина, за якою колектив тягнеться незалежно від того, яку вона займає «посаду» і чим займається. Такий лідер має підтримку і повагу з боку своєї групи [3, с. 3].

Завдяки новій концепції НУШ, яка є ключовою реформою Міністерства освіти і науки України, передбачено створення комфортних умов у школах та отримання знань, які учні зможуть не тільки закарбовувати у своїй пам'яті, а ще й використовувати їх у житті.

Можна зазначити, що великого значення в Концепції є саме аспект педагогіки партнерства між всіма учнями. Принцип партнерства характеризується розподіленням лідерством, тобто вчитель самостійно може обрати лідерів та розповісти про їхні обов'язки під час виконання завдань або дати право вибору лідерства учням. Саме завдяки тому у дітей формуються взаємоповага, довіра у відносинах та взяття відповідальності за вчинки інших. Найефективнішим є той варіант, коли дитина сама хоче спробувати себе у ролі лідера та проявити свої лідерські якості. Проте вчителю слід підтримувати, давати поради та направляти на вірний шлях усі думки та вчинки дітей.

Також одним із аспектів в новій українській школі є дитиноцентризм. Він зосереджений на формуванні унікальних здібностей та інтересів дитини, створення лідерських якостей та враховує особливості розвитку в

учнів. Вчителів слід намагатися проявляти індивідуальний підхід до кожного із своїх учнів, проводити різноманітні завдання, як групові, так і індивідуальні, які допоможуть йому зрозуміти, виявити та сформувані відповідні якості у дитини.

Висновок. Підвівши підсумок, ми можемо сказати, що виховання позитивних лідерів є важкою і невід'ємною частиною роботи вчителя початкових класів. Концепція НУШ створює сприятливі умови для формування та направлення в правильне русло лідерських особистостей.

Список використаних джерел

1. Бокова І.Н. «Формування позитивних лідерських якостей молодших школярів у процесі проєктної діяльності» [дата звернення 27.01.22]

URL:

http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13089/Bokova_pedfak_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. Нова українська школа. Порадник для вчителя. Розділ 1. Огляд концепції Нової української школи [дата звернення 27.01.22] URL:

https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf

3. Реферат «Виховання лідерських якостей у молодших школярів в умовах сучасної початкової школи» С. 3-6. [дата звернення 27.01.22]

URL:<https://ukrbukva.net/81093-Vospitanie-liderskih-kachestv-u-mladshih-shkolnikov-v-usloviyah-sovremennoiy-nachal-noiy-shkoly.html>

Чупило М. О., студентка I курсу
Науковий керівник - Буцак І.М., асистент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Формувальне оцінювання – інтерактивне оцінювання учнівського процесу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання. Оцінювання ґрунтується на принципах дитиноцентризму, об'єктивності, доброзечності, справедливості, критеріальності та конфіденційності.

Метою формувального оцінювання є відстеження особистісного розвитку учнів й ходу опановування ними навчального досвіду як основи компетентності та побудови індивідуальної освітньої траєкторії особистості. Варто відзначити, що формувальне оцінювання розпочинається із перших днів у школі та триває постійно.

Формувальне оцінювання надає можливість для вчителя чітко сформулювати освітній результат, який потрібно отримати та оцінити в кожному окремому випадку та організувати, відповідно до нього, свою роботу. Також елементами оцінювання є самооцінювання та взаємооцінювання, які теж є активними частинами формувального оцінювання.

На основі формувального оцінювання та його елементів мною було проведене опитування щодо використання самооцінювання та взаємооцінювання учасниками освітнього процесу. Метою опитування було отримання інформації про ставлення студентів денної форми навчання педагогічних спеціальностей до різних форм самооцінювання та взаємооцінювання. Було опитано 16 осіб, вік 16-25 років. За результатами опитування 13 осіб вважають корисною і ефективною практику

взаємооцінювання. 8 осіб із 16 опитаних активно використовують самооцінювання у своєму навчальному процесі.

Проте, 9 з 16 опитаних вважають, що практику взаємооцінювання та самооцінювання варто поступово впроваджувати у освітніх закладах та детальніше ознайомити учасників освітнього процесу у цих методиках. 90% учасників опитування вважають доцільним використання різних видів оцінювання у освітніх закладах.

Висновки. Формувальне оцінювання на думку фахівців є важливою методикою, яку варто застосовувати у закладах освіти, адже вчителі можуть керувати цією методикою на свій лад, і активно впроваджувати у неї свої ідеї та методи.

Список використаних джерел

1. Наказ МОН від 13 липня 2021 року №813

Шибівська С. Р., студентка III курсу
Науковий керівник - Проць М. О., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У центрі уваги Нової української школи має бути творча особистість, яка володіє такими якостями, як духовність, громадянськість, інтелектуальність, комунікабельність. Тому першочерговим завданням, що постає перед освітою, є виховання успішної, інтелектуальної й духовно розвиненої особистості з перших років навчання. Провідним видом діяльності в молодшому шкільному віці є навчальна діяльність, але гра продовжує достатньо сильно впливати на розвиток пізнавальних процесів, властивостей і станів особистості дітей, тому вона є одним з ефективних методів навчання у початковій школі.

Згідно концепції Нової української школи, початкова школа поділяється на два цикли, першим з яких є адаптаційно-ігровий для 1-2 класів. Це означає, що навчання організовується ігровими методами як у класі, так і поза його межами.

Напрями освітніх досліджень свідчать про зростання інтересу до вивчення впливу ігор на навчання. Значенню дидактичних ігор приділяли значну увагу педагоги як минулого, так і сучасного: Платон, Ф. Рабле, Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Л. Виготський, Г. Бевз, Н. Мацько, О. Савченко.

В. Сухомлинський писав: «В грі розкривається перед дітьми світ, розкриваються творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і любові до знань» [4, с. 96].

Як показує практика, дидактичні ігри спроможні сприяти усвідомленому вивченню шкільних навчальних дисциплін. Здобувачам освіти надаються різноманітні способи самовираження, забезпечується ефективний зворотний зв'язок, розвивається вміння співпрацювати, а також у грі спостерігається низький рівень поразок. Для молодших школярів, особливо першокласників, які адаптуються до нових умов у школі, потрібно активно та свідомо застосовувати ігри та ігрові ситуації на уроках. Це є обов'язковою умовою для переходу дошкільника від ігрової діяльності до навчальної [1, с. 19].

Дидактична гра являє собою складне педагогічне явище: вона є й ігровим методом навчання дітей дошкільного віку, і формою навчання учнів початкової школи, і самостійною ігровою діяльністю, і засобом усебічного виховання дитини.

Основними цілями проведення дидактичних ігор на уроках у початковій школі є наступні:

- розширення світогляду учнів;

- пізнавальна діяльність учнів;
- застосування знань, умінь і навичок у практичній діяльності;
- формування умінь і навичок, необхідних у практичній діяльності;
- розвиток загальнонавчальних умінь і навичок;
- розвиток трудових навичок [2, с. 107].

Доцільно дотримуватися певної послідовності при підборі ігор: іграм, що містять складні завдання, повинні передувати більш легкі. Вони підготують дітей до подолання навчальних труднощів, зумовляють успіх в іграх більшої складності. У ході гри розумова діяльність учнів стає евристичною й творчою, підвищується її мотивація. Обговорення результатів має бути доброзичливим [3, с. 70].

Гра є важливим засобом розвитку розумової діяльності дітей, викликає в учнів інтерес, заохочує до праці, стимулює психічні процеси. Граючи, учні долають труднощі, розвивають навички і уміння, випробовують власні сили. Гра – це засіб, який робить будь-який матеріал цікавим і захоплюючим, створює радісну атмосферу у класі, полегшує сприйняття навчального матеріалу.

Дидактичні ігри створюють умови для самовиховання учнів. Головним завданням учителя є координувати дитячу взаємодію та спрямовування конкретної діяльності. Як результат, формуються принципово нові стосунки між учителями і учнями, між самими учнями.

Можемо зробити висновок, що дидактичні ігри дуже добре уживаються з навчанням і залишаються актуальними. На нашу думку, включення в урок дидактичних ігор та ігрових моментів робить процес навчання цікавим, створює у молодших школярів бадьорий робочий настрій, налаштовує атмосферу в класі на дружній лад, полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу. Різноманітні ігрові дії, за допомогою яких вирішується те або інше завдання, підтримують і підсилюють інтерес дітей до навчального предмету.

Творча співпраця вчителя і учня під час ігрової діяльності задовольняє потреби в самовдосконаленні та саморозвитку, сприяє досягнення високих результатів у здобуванні освіти.

Список використаних джерел

1. Васьківська Г. О. Дидактичні умови реалізації інтерактивних технологій у процесі формування системи знань про людину. *Молодь і ринок*. 2013. №1(96). С. 18–22.
2. Вишковський І. Гра як метод активізації пізнавальної діяльності. *Психолог*. 2004. №21-22. С.100-114.
3. Руденко О. Використання гри як засобу підвищення ефективності навчання. *Школа*. 2011. № 11. С. 67-70.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5-ти т. – Т.3. – К.: Рад. школа, 1977. С. 9–98.

Шинкаренко Л. С., студентка II курсу
Науковий керівник – Грітченко Т. Я., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
факультет початкової освіти,
кафедра фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі

МЕТОДИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність проблеми громадянського виховання учнів зумовлена новими соціально-політичними реаліями українського суспільства, пошуком спільних для громадян демократичних цінностей і національних ідеалів, участю України в загальносвітових політичних, економічних і соціокультурних процесах. На важливість громадянського виховання школярів звернено увагу в таких нормативно-правових документах, як Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності [7], Концепція розвитку громадянської освіти в Україні [8]. На необхідність формування громадянської компетентності молодших школярів зазначено у Державному стандарті початкової освіти [5].

Проте, попри законодавче закріплення пріоритетності громадянського виховання, цілісна система виховної роботи, орієнтована на становлення та

розвиток громадянських якостей школярів, відсутня. Виховна робота найчастіше має дискретний характер, а головне, відсутня аксіологічна складова виховної роботи. Усе це вимагає розробки системного підходу до організації громадянського виховання молодого покоління.

Виховання як специфічний вид діяльності й наукова галузь послуговується сукупністю загальних і специфічних методів впливу на особистість (методів виховання). Під методом виховання Н. Волкова розуміє шляхи й способи діяльності вихователів і вихованців з метою досягнення виховних впливів [4, с. 132].

На основі аналізу наукових джерел [1; 2; 3; 6; 9; 10] ми спробували визначити окремі методи громадянського виховання, що є адекватними сучасним соціально-педагогічним реаліям з урахуванням вікових особливостей молодших школярів.

1. *Методи формування громадянських почуттів та свідомості.* Вчитель цілеспрямовано організовує сприйняття особистістю нових знань, принципів, норм суспільства, які стають основою світогляду, переконань, громадянських вчинків, у результаті відбувається відтворення дитиною соціального досвіду. Ці методи здебільшого вербальні (оповідання, бесіди, елементи дискусії) або наочні (показ і демонстрація дослідів соціальної дії), метод прикладу. У цьому разі молодший школяр ставиться у позицію повноправного учасника процесу, бере активну участь у використанні цих методів.

2. *Методи організації громадянської діяльності.* Виявляючи здібності оцінювати явища в навколишньому світі, молодший школяр може порівнювати свої вчинки із суб'єктивною системою оцінок в залежності від цього може внутрішньо приймати або відхиляти їх. Оцінка цих явищ навколишнього світу починається з включення людини у діяльність, коли індивід відрізняє себе від власної життєдіяльності. До цієї групи методів відносять; вправи, створення виховних ситуацій, організацію практичного досвіду громадянської поведінки. Для молодшого шкільного віку посильними є періодичні вправи у громадянській діяльності.

3. *Методи стимулювання громадянської поведінки*, що спонукають молодшого школяра поводитися відповідно до стандартів і норм, прийнятих у суспільстві, тобто, з одного боку, аналізувати свою діяльність з точки зору її відповідності загальним вимогам, з іншого, знати їх зміст, інакше аналіз є неможливим. Каталізатором соціально схвалюваної поведінки виступають заохочення (схвалення) та покарання (осудження) вчинку. Психологічною основою є переживання, самооцінка школяра, осмислення вчинку, викликані оцінкою вчителя та/або однокласників.

4. *Методи контролю, самоконтролю та діагностики сформованості громадянських якостей*. Контроль тут постає як спосіб впливу, застосований суспільством чи вихователем регулювання соціальної поведінки особистості вихованця, що у ситуаціях, які вимагають від нього громадянського прояву, може відповідати заохоченню чи осуду.

Практичне використання методів виховання ставить перед учителем питання про вибір адекватного методу та техніки використання, яке залежить від низки факторів: від мети та змісту виховання; від ступеня вихованості учнів; від розвитку міжособистісних відносин; від авторитету та досвіду педагога, вікових та індивідуальних особливостей школярів. При цьому слід пам'ятати, що абсолютно «правильних» методів попри всі педагогічні ситуації немає. Вчитель зазвичай користується комплексом методів для досягнення цілей, створюючи стратегію впливу, розраховану на певний час.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Психолого-педагогічні умови виховання у молоді громадянськості. *Громадянське виховання молоді в умовах трансформації суспільства*. Черкаси, 1998. С. 3–6.
2. Вербицька П. В. Теоретико-методичні основи громадянського виховання учнівської молоді у загальноосвітніх навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ, 2010. 527 с.
3. Вишневецький О. Ще раз про народження громадянина: національне і

громадянське у сучасному українському вихованні. *Освіта*, 2002. 8–13 лютого. С. 6–7.

4. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. 3-тє вид., стер. Київ : Академвидав, 2009. 616 с.

5. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87(у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text> (дата звернення: 13.01.2022).

6. Ігнатенко П., Поплужний В, Косарева Н., Крицька Л. Виховання громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспекти. Київ: ІЗМН, 1997. 252 с.

7. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності / Наук. творч. колектив: О. В. Сухомлинська (наук. кер.) та ін. *Шлях освіти*, 2000. № 3. С. 7–13.

8. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2018/01/18/1-kontsepsiya-rozvitku-gromosviti-v-ukraini-17012018-na-grom-obgovor.docx> (дата звернення: 13.01.2022).

9. Корінна Л. В. Формування громадянських цінностей старшокласників: монографія. Житомир: Рута, 2010. 364 с.

10. Момотюк Л. Б. Громадянське виховання молодших школярів: дис. ... канд.. пед. наук: 13.00.07. Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2007. 198 с.

Якимович А. М., магістрантка I року навчання,
Науковий керівник – Мацевко-Бекерська Л.В., доктор філологічних наук, професор
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ЦИФРОВІЗАЦІЯ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Ми живемо в епоху стрімкого розвитку цифрових технологій. А сучасних дітей уже складно здивувати, бо в Інтернет-мережі доступно у рази більше інформації, ніж здатен відтворити людський інтелект. Проте технології не можуть замінити вчителя, а лише доповнюють його діяльність. Застосування цифрових технологій в освіті – актуальна тенденція модернізації навчання і водночас виклик для освітян. Незважаючи на зручність та значимість електронних засобів навчання, спостерігаємо зниження мотивації до читання, що є важливою проблемою сьогодення.

Мета дослідження – розкрити позитивні та негативні аспекти впливу цифрових технологій на розвиток читацької компетентності.

Основний текст. Використання інформаційно-цифрових технологій під час діяльності, спрямованої на розвиток читацької компетентності – один із напрямів модернізації НУШ. Вони дають можливість інтенсифікувати освітній процес, поживавити допитливість, урізноманітнити заняття, вдосконалити технології навчання. Та, водночас, вони витісняють живе спілкування, подають інформацію у готовому вигляді, відвертають увагу від основного, займають вільний час.

У Державному стандарті початкової освіти зазначено 10 ключових компетентностей, а також наскрізні вміння, які забезпечують розвиток повноцінної особистості. Читацька компетентність є основою для формування ключових навичок, оскільки включає вміння «критично сприймати інформацію; читати і розуміти; обирати джерело інформації; висловлювати власну думку; впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для

власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби» [1]. З цього випливає важливість формування читацької компетентності задля ефективної взаємодії з цифровими технологіями та інформацією.

Дослідження інформують, що «Сучасні учні мають «кліпове» мислення, для них характерним є швидке й часте переключення уваги» [2, с.52]. Це спричинено залученням дітей до гаджетів з дитинства. Діти гортають яскраві зображення швидко, без роздумів. Їхня увага розфокусована, а мозок не звик структурувати інформацію. Вчителям варто врахувати зазначену особливість під час формування читацької компетентності. За допомогою цифрових технологій можемо адаптувати навчальні матеріали до особливостей та нахилів здобувачів освіти.

Сучасні медіа пропонують книги онлайн, цікаві екранізації, розвивальні ігри – це дозволяє адаптувати освітній процес до особливостей нового покоління. Та, водночас, засмічують сприйняття непотрібною інформацією, яскравим, але безпредметним вмістом. Наприклад, книгам складно конкурувати з мультфільмами, бо сучасні діти обирають те, що яскравіше, простіше і можливе «все та одразу». Формування читацької компетентності допоможе не загубитися в інформаційному просторі.

Цифрові технології призначені для покращення якості занять для дітей різного віку. За допомогою інтерактивних платформ ми створюємо комікси, ребуси, ігри, маємо нагоду провести онлайн-обговорення літературного твору між паралелями різних шкіл, що має позитивний вплив на розвиток читацької компетентності.

Онлайн навчання – це відповідь на запит часу в умовах пандемії. Завдяки цифровим засобам, ми зуміли забезпечити освітній процес під час карантину. Тому цифровізація в освіті допомагає долати труднощі сьогодення, та забезпечити безперервність навчання з огляду на обставини.

На думку С. Карплюка «Цифровізація спрямована на забезпечення безперервності процесу навчання, тобто *life-long-learning* – навчання протягом

життя, а також його індивідуалізації на основі advanced-learning-technologies – технологій просунутого навчання» [3, с.192]. Не можемо не погодитись, що цифрові технології надають можливість зробити процес навчання диференційованим, індивідуалізованим та мобільним. Проте на основі досвіду, здобутого під час навчання онлайн, зазначимо, що різні технічні можливості перешкоджають повноцінному навчанню, а надмірне використання цифрових технологій погіршують самопочуття, викликають емоційну перевтому.

Діти віком 5-12 років щоразу більше страждають на інтернет-залежність, дитячу депресію, апатію, малорухливий спосіб життя, безсоння через вплив білого світла, порушення мовлення тощо.

Серед негативних явищ цифрових технологій виділимо:

- неякісна інформація у сукупності з корисною;
- надмірне користування викликає емоційну залежність;
- яскравий вміст призупиняє розумову працю;
- учні втрачають допитливість, зникає ефект новизни;
- некомпетентний користувач схильний до «блукання».

Діти легко піддаються під вплив цифрових технологій. Тому завдання дорослих сформувавати у дітей читацьку компетентність в інтеграції з інформаційно-комунікаційною, щоб наступні покоління не стали заручниками ІТ-технологій, а обізнаними користувачами.

Висновки. Вплив цифрових технологій на розвиток здобувачів освіти не може бути однозначно зарахованим до групи негативних чи позитивних чинників. Однозначно, важливо сформувавати читацьку та цифрову компетентність. Доцільне використання цифрових технологій посприяє досягненню мети – формуванню читацької компетентності. Компетентний читач безпечно застосує інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, використає цифрові технології для навчання і розваг з користю, для саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] МОН. 2018.

URL:<http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf>.

2. Дзябенко О.В. Інноваційні педагогічні методи в цифрову епоху: навчальний посібник / [О. В. Дзябенко, Н. В. Морзе, С. В. Василенко та ін.]. – Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня "Рута", 2021. 320 с.

3. Карплюк С.О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі / С.О. Карплюк // Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку. Матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / За ред. В.Г. Кременя, О.І. Ляшенка; укл. А.В. Яцишин, О.М. Соколюк. К., 2019. 361 с. С. 188–197.

СЕКЦІЯ 4. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Голуб Р. І., студентка IV курсу
Науковий керівник – Ферт О. Г., доктор педагогічних наук, професор
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В ЯПОНІЇ. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Проблемами дітей з обмеженими можливостями в Японії займається спеціально створена Національна асоціація, крім того, існує штаб по проведенню реформ в системі навчання таких дітей. Штаб очолюють найбільш впливові особи держави. Такий підхід до вирішення питань інклюзивної освіти дозволяє приймати на законодавчому рівні заходи щодо забезпечення гарантованих Конституцією рівних прав для всіх щодо вибору місця і способу проходження навчання. Крім того, є можливість ефективно контролювати дотримання таких прав.

Інклюзивна освіта в Японії розвивається в межах збалансованої моделі взаємодії системи загальної та спеціальної освіти в повній відповідності з прийнятою країною Конституцією та законом «Про освіту». Загальноосвітні класи, спеціальні класи та спеціальні школи є компонентами однієї освітньої системи – «Системи для забезпечення особливих освітніх потреб дітей», яку можна розглядати в якості пропедевтичного етапу на шляху японського суспільства до інклюзії [1].

Прогресування дискусій, щодо питання інклюзивної освіти зумовило потребу у закладенні ідеї реалізації інклюзивного навчання. Було виокремлено низку питань які варто розглянути.

По-перше, у японському суспільстві відсутнє чітке формулювання терміну «інклюзивна освіта», говориться про те, що воно «різне і немає консенсусу» в залежності від науковців та викладачів.

Варто зазначати, що реальні тенденції реформування не завжди є однаковими, хоча вони є орієнтованими на інклюзію. В пунктах обговорення [2] і звіті [3] зазначено, що «освіта для дітей з особливими освітніми потребами та інклюзивна освіта – одне й те саме», можна сказати, що це так. Але варто спочатку розглядати частинами поняття, пов'язані з основою, і прагнути до послідовності. Окрім того, як можна побачити в сповіщенні [3], одним із пунктів для сприяння спеціальній освіті є надання освітньої підтримки з акцентом на «освітні потреби». Однак саме визначення цього формулювання неоднозначне. У сповіщенні змішані такі слова, як «освітні потреби» та «особлива підтримка», і значення залишається дуже неясним. Навіть в остаточному звіті [2] та звіті місцевому [5], виданих до повідомлення, немає опису визначення щодо «освітніх потреб». Досі існує точка зору, що не можна критикувати ідеї політики та бути залученим до її основи, і можна сказати, що сама ідея має свої межі.

Крім того, існує також питання інформованості вчителів, які фактично відповідають за освіту. Деякі вчителі говорять: «Мене бентежить настанова та підтримка для дітей, які потребують особливої освіти». «Інклюзивна освіта в ідеалі необхідна, але це складно у теперішній ситуації». «Шкільна система вдосконалюється. Недостатньо з точки зору змісту». Це результати опитування звичайних класних керівників початкових шкіл, і хоча вони відчують потребу в інклюзивній освіті, вони відчують і те, що є проблеми з фактичним впровадженням та просуванням ідей інклюзивної політики, і вони неохоче залучаються до підтримки. Щоб усунути це, необхідно покращити людське та фізичне середовище. Необхідно докласти зусиль, наприклад, створити метод для навчання дітей у інклюзивних класах, з яким можна буде впоратися.

Як зазначалося вище, важко сказати, що інклюзивна освіта практично здійснюється в нинішньому японському освітньому полі, і є багато проблем, які необхідно подолати. Проте Японія вже ратифікувала Конвенцію про права людей з інвалідністю (Конвенція про права людей з інвалідністю), яка є угодою про права людини, яка гарантує права на гідність усіх людей з інвалідністю. Як

зазначалося вище, стаття 24 цієї Конвенції містить опис (визначення), пов'язаний з додатковою освітою, а реалізація та ідеальний шлях інклюзивної освіти на основі цього ставиться під сумнів.

За цих обставин необхідно далі розглянути, як розуміти «інклюзивну освіту» та «освітні потреби». Крім того, національна політика відповідатиме філософії інклюзії, удосконалюватиметься фактична система впровадження освіти, а також підвищуватиметься обізнаність та досвід кожного професіонала, в тому числі вчителів, які відповідатимуть за них. Потрібно планувати. Зосередження уваги не тільки на дітей з особливими потребами, а й на тому, як налагодити стосунки та спілкування між дітьми, з метою розвитку змістовної освіти для всіх дітей. Важливо мати точку зору та мислення щодо того, що робити. У повсякденній освітній практиці думати про дітей та їхні сім'ї, як реагувати на індивідуальні потреби та до якої практики слід прагнути, щоб не бентежити негайні зміни. Необхідно включаючи цю сферу та враховувати інші питання, крім питань, згаданих у цій доповіді.

Список використаних джерел

1. Japan: preparatory workshop on inclusive education. East Aisha (2007). UNESCO: International Bureau of Education.
2. 遠藤俊子 (2010) 特別支援教育の現状・課題・未来ーインクルージョンを手がかりとしてー, 日本女子大学大学院人間社会研究科紀要, 16, pp.55-68.
3. 茂木俊彦編集代表 (2010) 特別支援教育大事典, 旬報社, p.854
4. 高橋純一・松崎博文 (2014) 障害児教育におけるインクルーシブ教育への変遷と課題, 人間発達文化学類論集, 19, pp.13-26.
5. 大塚玲編著 (2015) インクルーシブ教育時代の教員をめざすための特別支援教育入門, 萌文書林, pp.10-11.

БАР'ЄРИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ В ЗАКЛАДИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Кожного року кількість дітей з порушеннями психофізичного розвитку неухильно зростає, відповідно до цього зростає і кількість дітей, які мають особливі освітні потреби. За офіційними даними Міністерства освіти та науки України кількість дітей, які навчаються за інклюзивною формою навчання за останні 5 років зросла у 7 разів, і станом на 2020 рік сягнула 19345 учнів на противагу 2720 у 2015 році. Відповідно до цієї цифри, кількість закладів середньої освіти із інклюзивним навчанням зросла до 35 % від загальної кількості [2].

Незважаючи на інклюзивну політику української влади, сталий моніторинг інклюзії та інклюзивної освіти, її вдосконалення та поширення, постійне інформування населення, більша його частина не усвідомлює всю значущість та актуальність цього питання. На нашу думку, усе це відбувається саме через упереджене ставлення до осіб, які чимось можуть відрізнитися та відповідну закріплену крізь століття стигматизацію нашого суспільства. Саме ця ознака стає визначальною перешкодою у побудові українського безбар'єрного суспільства, яке базується на концепції універсального дизайну.

Питання впровадження універсального дизайну в освітній процес школи досліджували численні українські дослідники та науковці, зокрема М. Васюник-Кулієва, Л. Прокопів, Н. Бирко, О. Тельна, Л. Ільч та М. Науменко.

За визначенням розглянутим М. Васюник-Кулієвою, універсальний дизайн освіти – це підхід, що забезпечує філософську основу для розробки широкого спектру навчальних продуктів та довкілля з урахуванням потреб усіх учнів та вихованців із самого початку. Концепція універсального дизайну – це

найкраще досягнення суспільства у сфері рівності прав та можливості їх забезпечення. Система принципів універсального дизайну є економічно вигідною, а також соціально необхідною для кращого розуміння осіб з особливими освітніми потребами. Та попри всі позитивні моменти даної концепції, існує ряд бар'єрів, які заважають впровадженні принципів універсального дизайну в закладах освіти.

По-перше, пропонуємо звернути увагу на твердження про те, що запровадження інклюзивного навчання в закладах середньої освіти є економічно невигідним. Такої думки дотримується більшість, і вона є цілком доречною, якщо мова йде про перебудову навчального закладу, а не побудову нового. Науково доведено, що економічно вигідним буде той заклад, де принципи універсального дизайну будуть застосовуватися на початку, на етапі проектування майбутньої будівлі. В іншому випадку витрати будуть в рази більші, а деколи загалом стає неможливо застосувати дану концепцію через аварійність, несправність або невідповідність розміру споруди [1, с. 23].

Ще одним бар'єром є не усвідомлення батьків дитини з особливостями психофізичного розвитку, ролі навчання дитини в закладі з інклюзивною формою навчання. В більшості випадків, особливо в сільській місцевості, батьки бояться осуду з боку суспільства, не користуються можливостями інклюзивного навчання, що негативно впливає на подальший розвиток їхньої дитини. Відповідно інклюзивна освіта може навіть і не розпочинатися, адже вдосконалюватися нема для кого.

Істотним бар'єром до впровадження інклюзивної форми навчання у закладах загальної середньої освіти є скептичний погляд батьків, вчителів на сумісне навчання дітей з різноманітними освітніми потребами в одному класі. Що стосується батьків, то вони дуже часто віддають своїх дітей до спеціальних освітніх закладів відповідно до обмежень функціональних можливостей дитини, вважаючи, що їй буде краще з такими, як вона. Але це черговий міф. Кожній дитині потрібне різноманіття, потрібно навчитись жити в соціумі, набратися

досвіду навичок соціальної взаємодії та комунікації для кращої інтеграції у наше суспільство в майбутньому.

Черговим бар'єром є недостатня кількість висококваліфікованих спеціалістів в сфері надання освітніх послуг. Нестача робочих кадрів, професійна некомпетентність, недостатні знання про різноманітні порушення розвитку, брак досвіду, застарілі методи навчання та виховання часто є причиною неефективності інклюзивної освіти та її якості, а подекуди і відсутності такої форми освіти взагалі.

Отже, наведені вище бар'єри це не просто одинокі випадки чи особисті історії – це реальність нашої інклюзивної освіти у навчальних закладах України. Хоча з кожним роком, рівень відкритості суспільства зростає, збільшується кількість шкіл з інклюзивними класами, а принципи універсального дизайну стають їх незмінною частиною, проте існують старі упередження, які ніяк не можуть зникнути з нашого життя, тим самим зробивши його безбар'єрним.

Список використаних джерел:

1. Васюник-Кулієва М.І. Універсальний дизайн в освіті. *Тенденції розвитку інклюзивної освіти в Україні: комплексний підхід*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів. 2017. С. 22-32. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2016/09/%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%98-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84_2017.pdf#page=24
2. Інклюзивне навчання: поточний стан інклюзії в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>

Лукачович Г. О., аспірантка I року навчання
Науковий керівник – Мілевська О. П., кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ ПРИРОДНИЧО- ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти України [1] окремим напрямом визначено формування мовленнєвої компетентності як інтегрованої характеристики розвитку дошкільника, яка охоплює сформованість мовних знань та мовленнєвих умінь щодо їх використання; відображає пізнавальний розвиток дошкільника, слугує засобом розширення його світогляду, створює умови для міжособистісної взаємодії та стимулює процес формування внутрішнього світу особистості дитини.

Мовленнєва компетентність дошкільника є фундаментом його інтелектуального потенціалу, засобом формування пізнавальної активності і визначає потенційні можливості суб'єкта у здійсненні мовленнєвої діяльності (М. Орап, Т. Піроженко, О. Корніяка, О. Залевська, І. Зімня). Вона опосередковує становлення морально-етичних якостей, поведінкових навичок дошкільника та є обов'язковою умовою його соціального зростання. Важливою складовою мовленнєвої компетентності дошкільника є лексична складова, діяльнісне вираження якої відбувається через реалізацію лексико-семантичних умінь (Є. Соботович, О. Шахнарович, N. Chomsky) [2].

Особливості становлення мовленнєвої діяльності дітей з загальним недорозвиненням мовлення (далі ЗНМ) розкриваються у науковій літературі у контексті висвітлення процесу розвитку та формування у них мовленнєвої діяльності (праці Т. Алтухової, Т. Візель, Г. Волкової, В. Воробйової, Б. Гріншпуна, Е. Данілавичюте, Г. Жаренкової, Н. Жукової, В. Ковшикова, С. Коноплястої, Р. Лалаєвої, Р. Левіної, З. Ленів, А. Маркової, І. Мартиненко, Н. Мікляєвої, О. Мілевської, І. Омельченко, Н. Пахомової, О. Проскурняк, Ю.

Рібцун, В. Селіверстова, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, Н. Уфімцевої, О. Шахнаровича, М. Шеремет та ін.). Науковці одностайні у висновку щодо порушення у засвоєнні мовних засобів цими дітьми (лексико-семантичних, граматичних, синтаксичних, ін.) та у їх використанні, що неодмінно проектується на становлення мовленнєвої компетентності загалом.

Так, труднощі дітей з ЗНМ у засвоєнні та використанні лексичних засобів, звуження семантичних полів та недорозвинення мовленнєво-сміслових операцій позначаються на зменшенні обсягу знань і уявлень про навколишнє, які, в свою чергу, обмежуються побутовою тематикою (В. Гончарова, О. Грибова, С. Валявко, В. Сохін, О. Ткач, Л. Трофименко та ін.). Сьогодення сучасної шкільної та дошкільної освіти означене активним переглядом змістових засад, що пов'язано з суспільними запитами стосовно природозбереження та екологодоцільної поведінки (В. Бубнова, Н. Семенюк). Основи екологічної культури, підґрунтя наукового пізнання природи, активної життєвої позиції в галузі охорони природи, раціонального використання та відновлення природних ресурсів закладаються у дошкільному віці (Н. Горопаха, З. Плохій, Н. Пустовіт, Р. Рославець, А. Богуш, М. Фіцула). Дослідники підкреслюють значущість дошкільного віку для вирішення питань екологічного виховання, оскільки у дитини накопичується базовий досвід взаємодії з природою, розвивається емоційно-ціннісне ставлення до оточуючого світу (В. Виготський, О. Запорожець, О. Леонтьєв).

Вплив природи на формування особистості розкрито в роботах С. Русової, Й. Песталоцці, В. Сухомлинського Ж-Ж. Руссо, К.Ушинського та інших видатних носіїв педагогічної думки. У дослідженнях З. Плохій, Т. Поніманської підкреслюється особлива чутливість дошкільників до впливів довкілля, різноманітних емоційно-образних стимулів, їхня емоційна реакція на безпосередні враження.

Формування у дошкільників екологічної освіченості та відповідальності за збереження природи, мотивація до екологодоцільної діяльності, прищеплення навичок поважного ставлення до природного світу, виховання любові до

природи та усвідомлення екологічних норм – ці та інші завдання природничо-екологічного виховання реалізуються через накопичення відповідних знань шляхом засвоєння мовних засобів. Вони є важливими як для дошкільників з нормотиповим розвитком мовлення, так і для дошкільників із ЗНМ.

Разом з цим, опанування семантикою природничо-екологічного змісту становитиме об'єктивну складність для дітей з ЗНМ внаслідок порушення функції мовно-мовленнєвих узагальнень, та труднощі у використанні цих знань внаслідок недостатності навичок вербальної взаємодії, зокрема з огляду на порушені у них психологічні, лінгвістичні механізми мовленнєвої діяльності (Л. Андрусина, Т. Ахутіна, О. Гвоздєв, Е. Данілавічюте, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтєв, М. Лісіна, В. Мухіна, Ю. Рібцун, С. Рубінштейн, Є. Соботович, Ф. Сохін, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко та ін.). Відтак об'єктивується проблема інтеграції формування мовленнєвої компетентності у дошкільників із ЗНМ та їх природничо-екологічного виховання.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. 2000. URL: <http://surl.li/jyzt>
2. Соботович Є.Ф. Формування семантичної структури слова у дітей з вадами мовленнєвого розвитку *Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць*. Вип. 2. К.: Актуальна освіта, 2005. С. 3-17.

Сенів Х. Д., студентка IV курсу
Науковий керівник – Породько М. І., кандидат педагогічних наук
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра спеціальної освіти

ДО ПИТАННЯ ПОРУШЕНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема порушень писемного мовлення школярів є однією з найскладніших і найактуальніших в наш час. Вивчення порушення письма починається з другої половини XIX століття, тоді, як в країнах Західної Європи почала активно запроваджуватися державна шкільна освіта. Уже тоді було виявлено особливу категорію дітей, які були не в змозі оволодіти грамотою, при нормальному збереженому інтелекті.

У сучасній науковій літературі визначення «порушення письма» пов'язують з термінами: аграфія – повна відсутність навичок письма; дисграфія – часткове специфічне порушення письма [3, с. 14].

О.Р. Лурія зазначає й інші терміни: дизорфографія – специфічне порушення засвоєння орфографічних навиків; еволюційна дисграфія – нездатність оволодіння письмом дітьми з нормальним інтелектом [2, с. 28]. Зарубіжні дослідники, зазвичай, використовують термін «dyslexia», як один загальний, тому порушення письма і читання вважаються супутніми.

Дисграфія – це стійка вибіркова нездатність оволодіти навичкою письма за правилами графіки, не дивлячись на достатній рівень інтелектуального та мовленнєвого розвитку, відсутність грубих порушень слухового та зорового аналізаторів, а також оптимальні умови навчання [2, с. 28].

Основною дисграфічною ознакою є наявність специфічних помилок у письмі, не пов'язаних зі зниженим інтелектом, порушеним слухом чи зором (І. Садовнікова). Проте більшість іноземних науковців не підтримують даного погляду і зараховують до дисграфії будь-які порушення письма.

Ще одним специфічним фактором є наявність труднощів знаходження вихідної точки у просторі й часі, тому, можна стверджувати, що дане порушення є наслідком розладу, який і забезпечує сприйняття дитиною простору і часу (М. Суле, Ж. Ажуригерра, Ф. Кошер).

Різноманітність класифікацій дисграфії підтверджує багатоаспектність вивчення цього порушення (Р.І. Лалаєва, І.М. Садовнікова, О.М. Корнєв, М.Є. Хватцев, С.С. Мнухін, Л.С. Цветкова, С.Б. Яковлев та ін.) [5, с. 226]. Вона базується на різних аспектах, включаючи несформовані операції письма, порушення роботи аналізаторів, психічних функцій.

Найбільш поширену класифікацію дисграфії розробила Р. Лалаєва. В її основі лежать труднощі діяльності певних процесів письма.

Виділяють такі форми дисграфії:

— артикуляторно-акустична (в основі лежить неправильна вимова слів при письмі; проявляється в замінах і пропусках букв при письмі, звуків при усному мовленні);

— на основі порушень фонемного розпізнавання (заміна близьких за звучанням букв);

— на основі порушення мовного аналізу й синтезу (спотворення звуко-буквенної структури слова або структури речення; базується на порушенні різних форм мовного аналізу й синтезу, фонетичного, морфологічного, синтаксичного узагальнення; проявляється в пропусках, замінах, перестановках букв, написання слів разом, неправильному визначенні меж речення);

— аграматична (недорозвинення граматичної будови речення, порушення синтаксичного оформлення мовлення, послідовності слів у реченні);

— оптична (проявляється в недорозвиненні зорового аналізу й синтезу, просторових уявлень, пам'яті; заміна і спотворення букв) [3, с. 267].

Вивчення анамнезу більшості дітей з дисграфією і дислексією дозволяє зробити висновок про те, що виникнення порушення супроводжує

несприятливе протікання пренатального, натального і постнатального періодів [3, с. 520]. Наприклад, інфекційні захворювання матері, токсикоз, несумісність крові матері та плода, алкоголізм матері, стрімкі пологи, акушерська необережність, гіпоксія плода, асфіксія. Не рідко причинами можуть стати вірусні та бактеріальні нейроінфекції, черепно-мозкові травми голови, часті інфекційні захворювання. Найбільш негативними факторами є ті, що виникають в більш пізні періоди розвитку плода та в постнатальний період.

Деякі дослідники (В. Тарасун, Є. Соботович, Н. Чередніченко, О. Російська, О. Гопіченко) виділяють функціональні причини дисграфії [3, с. 522]. Вони можуть бути пов'язані як з внутрішніми факторами, наприклад хронічними соматичними захворюваннями, порушенням діяльності мозкових ділянок мозку, так із зовнішніми – двомовність, несприятливе мовленнєве оточення, недостатня увага з боку дорослих у період мовленнєвого становлення, дефіцит мовленнєвого контакту. Наслідком є затримка формування психічних функцій, які безпосередньо беруть участь у письмі й читанні.

Таким чином, бачимо, що на етіологію порушення впливають як генетичні, так і зовнішні фактори.

Дисграфію у дітей вивчають давно, але і на сьогоднішній день дана проблема є надзвичайно актуальною. Своєчасне виявлення і точне визначення патогенезу в кожному окремому випадку є дуже важливим для побудови правильної корекційної логопедичної роботи.

Варто відзначити різноманіття методів і напрямів корекційної роботи в сучасній логопедичній практиці, спрямованих на подолання дисграфії. Вона базується на визначенні форми дисграфії, структури порушення, симптоматики та індивідуальних особливостей дітей [1, с. 35]. Під час обстеження дітей обов'язково враховується стан зору, слуху, пізнавальної діяльності, нервової системи. Крім того, враховується принцип

комплексності, систематичності, патогенетичний принцип, діяльнісний підхід, особистісний та принцип розвитку.

Зміст діагностики включає такі розділи:

- 1) Анамнез;
- 2) Обстеження мовленнєвого розвитку;
- 3) Дослідження сукцесивних функцій;
- 4) Дослідження сприймання, пам'яті;
- 5) Вивчення мовних операцій;
- 6) Дослідження самоконтролю при письмі [3, с. 574].

Отже, порушення письма є найбільш поширеною формою мовленнєвої патології в дітей молодшого шкільного віку, що зумовлює майбутню шкільну неуспішність. Попри велику кількість досліджень розкриття питання порушеного письма, проблема все ще являється актуальною і достатньо поширеною, тому потребує нових напрацювань і сучасних методів корекції.

Список використаних джерел:

1. Журавльова Л.С. Сучасний стан логопедичної практики корекційної роботи з молодшими школярами з дисграфією / Журавльова Л.С. // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 19: Корекційна педагогіка та психологія. – Випуск 34 [зб. наук. праць]. / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т М.П. Драгоманова. – К: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017–190 с. (С. 24-32).
2. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей: Учебно-методическое пособие, 1997. 286 с.
3. Лалаева Р. И. Нарушение чтения и письма у младших школьников: диагностика и коррекция: учеб.-метод. пособие / Р. И. Лалаева, Л. В. Венедиктова. - Ростов н/Д: Феникс; СПб.: Союз, 2004 (Курск: ФГУИПП Курск). - 218, [3] с.: ил., табл.; 21 см. - (Серия "Коррекционная педагогика").; ISBN 5-222-05013-0; 5-94033-034-7 (в пер.)

4. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. — [3-є вид., перероб. і доп.]. — К.: ВД «Слово», 2013. — 672 с.

5. Тенцер Л. В. Психолінгвістичні механізми виникнення різних форм дисграфії у дітей молодшого шкільного віку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та психологія: збірник наукових праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 26. С. 221-227.

Сивоус В.С., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Логвиненко Т.О., доктор педагогічних наук, професор
м. Дрогобич, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
факультет психології, педагогіки та соціальної роботи,
кафедра соціальної педагогіки та корекційної освіти

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ АРТПЕДАГОГІКИ ТА АРТТЕРАПІЇ В РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

В останні роки в українській загальній середній освіті, як і в освітній галузі загалом, відбуваються суттєві зміни, здійснюються послідовні кроки щодо її удосконалення, спрямовані на підвищення якості освітніх послуг, забезпечення демократичних засад, особистісного та дитиноцентрованого підходів, запровадження інноваційних форм і методів навчання, посилення соціально-педагогічної складової освітнього процесу тощо.

Науковці та практики освітньої галузі вивчають і узагальнюють існуючий позитивний досвід реформування системи освіти, здійснюють обмін позитивним досвідом роботи з різних напрямів навчально-виховної діяльності. Одним із нових напрямів у сфері освіти сьогодні є запровадження на всіх рівнях її інклюзивної форми, що є надзвичайно важливою й актуальною складовою демократизації та гуманізації освітньої галузі.

Запровадження інклюзивної освіти супроводжується значною кількістю проблем, невирішених поки що питань, актуалізує пошук нових підходів,

запровадження інноваційних навчально-виховних методик, творче використання вже існуючих психолого-педагогічних технологій та засобів освітньої діяльності. До вирішення актуальних проблем запровадження та розвитку інклюзивної освіти звертається у своїх працях багато сучасних дослідників. Палітра наукових розвідок різноаспектна. У них аналізуються питання реабілітації дітей з функціональними обмеженнями засобами мистецтва (Капська А.Й.); використання арттерапії у роботі з дітьми з особливими потребами (Кіпріянов І.Ю.); особливостей застосування методів артпедагогіки у процесі соціальної інтеграції дітей з синдромом Дауна (Дольнікова Л.В., Берянич О.В.); використання засобів музичної терапії в самореалізації дітей з особливими потребами (Локарева Г.В.) тощо [1; 2; 3; 4].

Дослідники, аналізуючи сучасну соціально-педагогічну діяльність в умовах інклюзії, констатують формування нового педагогічного напрямку – артпедагогіки, який у роботі з дітьми, що навчаються в інклюзивних групах і класах може стати інноваційною, здоров'язберігаючою технологією особистісно орієнтованого навчання та виховання [3].

Арт-педагогіка, яка об'єднує в собі дві галузі наукового знання (мистецтво та педагогіку), передбачає передовсім роботу із здоровою особистістю, але може і повинна широко використовуватись педагогами і в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Особливу роль у реалізації цього завдання може відігравати соціальний педагог, який в сучасних умовах часто виконує обов'язки асистента вихователя в інклюзивній групі або асистента вчителя чи інклюзивному класі. Використання в соціально-педагогічній роботі з дітьми артпедагогічних технологій може забезпечити більший виховний, розвиваючий і навчальний ефект, оскільки за допомогою активної художньо-творчої діяльності (музичної, зображувальної, ігрової художньо-мовленнєвої, театралізованої тощо) створюється сприятливе інклюзивне освітньо-виховне середовище для всіх дітей [2].

Слід також зазначити, що артпедагогіка, як відносно новий напрямок у педагогічній практиці, об'єднує в собі й арт-терапію та навчання. Тому вона має

потужний потенціал, який дає широкі можливості для удосконалення і розширення дидактичних підходів до процесу навчання, виховання, розвитку особистості, чого вимагає запровадження інклюзивних форм навчання і виховання дітей.

Використання засобів арт-педагогіки дає можливість неформально реалізовувати процес інтеграції наукових і практичних знань, умінь, навичок у різних видах діяльності (мовна, пізнавальна, рухова, художньо - естетична).

Сучасні дослідження свідчать, що заняття, які включають арт-педагогічні технології, дають більший виховний, розвиваючий і навчальний ефект. В особливій символічній формі: через малюнок, гру, казку, музику педагоги мають більше можливостей допомогти дитині у прояві своїх емоцій, переживань, отриманні нового досвіду вирішення складних ситуацій. Характер таких занять у значній мірі залежить від індивідуальних особливостей дитини, наявних труднощів у навчанні [5].

Отже, актуальними завданнями арт-педагогіки є пошук, розробка та впровадження нових засобів, методів і технологій, які сприятимуть більш якісному та ефективному навчанню і вихованню дітей в умовах інклюзивної освіти та забезпечуватимуть розвиток особистості дитини з ОПП засобами мистецтва у всьому різноманітті його видів.

Список використаних джерел

1. Дольнікова Л.В., Берянич О.В. Особливості застосування методів арт-педагогіки в процесі соціальної інтеграції дітей з синдромом Дауна. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С. 329 – 334.
2. Капська А. Реабілітація дітей з функціональними обмеженнями засобами мистецтва. К.: ДЦССМ, 2002. 155 с.
3. Кіпріанов І.Ю. Використання арт-терапії у роботі з дітьми з особливими потребами. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2014. №. 5. С. 77 – 81.

4. Локарева Г.В. Використання засобів музичної терапії в самореалізації дітей з особливими потребами. *Вісник Запорізького національного університету*. 2009. №2. С. 129 – 133.

5. Руденька Т.М. Арт-педагогіка як інновація сучасної професійно-педагогічної теорії і практики. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 4. С. 59 – 63.

Толочна М. Ю., студентка IV курсу
Науковий керівник – Шукатка О. В., доктор педагогічних наук, професор
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра початкової та дошкільної освіти

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

У сучасному українському суспільстві дедалі частіше порушують питання забезпечення соціального захисту громадян, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами. Чисельність учнів, котрі потребують корекційного навчання, щоразу зростає. Однією із альтернативних форм здобуття освіти дітьми з порушеннями психофізичного розвитку поступово стає інклюзивне навчання в умовах загальноосвітнього закладу. В Україні понад 1 млн. дітей, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, відтак проблематика інклюзивної освіти на сьогодні дуже актуальна. Важливим питанням залишається підхід до розвитку інклюзивної освіти. Законодавством України регулюється питання освіти дітей з особливими потребами. Це нормативні документи та міжнародні угоди з питань прав інвалідів. Законодавство України про загальну середню освіту базується на Конституції України [4] та складається із Закону України "Про освіту" [2].

Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за

місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Інклюзивна школа – це заклад освіти, який відкритий для навчання всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних чи інших особливостей [3].

Система спеціальної освіти в Україні включає в себе психофізичний розвиток дітей, виховання, корекційну роботу та соціальну допомогу. Структура спеціальної освіти базується на вікових особливостях учнів та рівнях загальноосвітніх програм. А також враховує психофізіологічний розвиток дитини, особливості її пізнавальної діяльності і характер порушення.

Інклюзивна освіта – це підхід, який допомагає забезпечити освітню програму та навчання, яке буде доступним для усіх учнів, бо кожна дитина відрізняється своїми можливостями в навчанні.

Діти з особливими потребами повинні навчатися разом з іншими дітьми та мати рівні можливості в отриманні освіти. Уже сьогодні потрібно створювати відповідні умови для дітей з обмеженими можливостями, тому впровадження такої форми навчання є необхідним.

Фізичне виховання і фізична культура в інклюзивній освіті в порівнянні з іншими шкільними предметами можуть стати проблемою. Щоб цього не сталося, потрібні зміни у шкільній програмі та організації уроку, що відповідає можливостям всіх дітей, які навчаються в одному класі. Завданням фізичного виховання є успішна соціалізація дітей з обмеженими можливостями. Даний вид освіти в сучасному суспільстві все частіше застосовується в українських закладах освіти, що впливає на підвищення інтелектуальності суспільства та збільшення рівня гуманності людства загалом. Якщо для здорових людей рухова активність – це звичайна потреба, то для людей з обмеженими можливостями – заняття фізичною культурою є життєво необхідні, оскільки є ефективним засобом і методом фізичної, психічної, соціальної адаптації.

За допомогою фізичних вправ і спеціального тренування виправляються певні дефекти. Можна навести приклади, коли діти з проблемами інтелекту

освоюють гімнастичні програми, прикуті до інвалідного візка опановують високу спортивну майстерність в різних видах спорту [1]. Незрячі починають впевнено орієнтуватися в просторі, а діти з наслідками дитячого церебрального паралічу після занять плаванням вперше починають ходити і говорити.

Дітям з особливостями розвитку не обов'язково навчатися в спеціальних установах. В звичайній загальноосвітній школі вони можуть отримати якісну освіту, адаптуватися до життя, реалізувати потребу в емоційному і фізичному розвитку. Як показує практика, питання про організацію процесу розвитку і навчання «особливих» дітей в спеціальній школі до тепер залишається відкритим. Це пов'язано з невідповідністю кадрів, які формують інклюзивне навчання. Надзвичайно важливим є підхід фахівця з фізичної культури в освіті, оскільки заняття фізичною культурою, відіграють важливу роль у соціальній адаптації інвалідів, заохочуючи їх до встановлення контактів з навколишнім світом [5].

Список використаних джерел

1. Даніелс Елен Р. і Стаффорд Кей. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. Л.: Тов. «Надія», 2002. С. 23.
2. Закон України "Про освіту" // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1991. № 34. Ст. 451.1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141.
3. Закон України "Про загальну середню освіту" [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141.
5. Об интеграции детей с ограниченными возможностями здоровья. URL: http://www.fatihovalf.ucoz.ru/blog/chto_vy_dumaete_ob_integririvannom_obrazovanii_detej_s_ogranichennymi_vozmozhnostjami_zdorovja/2010-05-26-1

Шевчук К.М., студентка II курсу
Науковий керівник – Породько М.І., кандидат педагогічних наук, асистент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра спеціальної освіти

АДАПТИВНА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Залучення дітей з розладами аутистичного спектра (РАС) до занять з адаптивної фізичної культури в молодшому шкільному віці є вкрай важливим компонентом для розвитку організму. За допомогою використання різних фізичних навантажень покращується м'язовий та емоційний тонус, обмін речовин, серцево-судинна і дихальна системи, витривалість, сила, координація рухів, виробляється стійкість імунітету до захворювань, відбувається позитивний вплив на поведінку, будуються навички до наслідування та дотримання інструкцій. Завдяки залученню дітей з РАС до групових занять здійснюється соціалізація особистості, розвиток комунікативних навичок, розуміння інших та вміння працювати в команді.

Питанням організації та проведення занять з фізичного виховання та реабілітації для дітей з розладами аутистичного спектра займаються багато вчених, зокрема це А. Лавренюк, Н. Михайлова, А. Кравченко, І. Шаповалова, Є. Пласкунова, А. Сімко, Я. Крет, М. Породько, Т. Тимофєєва, О. Орєс та інші [3].

Кожна дитина з РАС має свої особливості в розвитку, тому перш ніж розпочати заняття з фізичної культури важливо встановити рівень фізичного і психоемоційного стану та відповідно до цих показників розробити спеціально організовану програму.

Для оцінки фізичного розвитку дитини застосовуються антропометричні виміри, а саме: вимір росту, маси тіла, об'єм грудної клітки (в окремих випадках голови), талії, передпліччя, стегна, таза. Отримані результати оцінювання порівнюють з показниками вікової норми [1].

Труднощі дитини з аутистичним спектром і проблеми її навчання багато в чому полягають у дефіциті та неправильному розподілі психофізичного тону [4, с. 58].

Педагог, який проводить заняття для дітей з РАС повинен добре володіти теоретичними знаннями з спеціальної педагогіки та психології. Адже, з даною категорією дітей важко встановити контакт, такі діти можуть проявляти агресію (копання, штовхання, биття), стереотипну поведінку (наприклад, сенсорно-моторної дії – махи руками, крутіння головою), не виконують завдання за інструкцією та ін. [2].

Адаптивне фізичне виховання повинне в себе включати: фізичні вправи; фізкультхвилинки; загартовувальні процедури; рухові та спортивні ігри; спортивно-мистецькі заходи. Також до цього можна віднести прогулянки на свіжому повітрі, заняття з плавання, іпотерапію та інше [1, с. 10]. Заняття з фізкультури можна проводити в різних методиках, але найкращою для дітей є ігрова. Використання фізичних вправ в ігровій формі сприяє покращенню у дітей зацікавленості, мотивації, взаємодії між учнем та педагогом, а також допомагає швидше досягти бажаних результатів.

Загартовування та виконання фізичних вправ у водному середовищі нормалізує роботу центральної нервової системи, сприяє адаптацію до незвичних умови дитини, покращує координацію рухів, активізує обмін речовин, рухам надається повільність та плавність, розвиває силу та здатність управляти рухами в складних умовах [1].

Фізкультхвилинки, на мою думку, обов'язково повинні бути присутніми на уроках у початковій школі. Більшість дітей, а особливо діти з РАС мають емоційне напруження, швидко втомлюються та всидіти до кінця заняття для них є проблематичною задачею.

За допомогою виконання фізкультхвилинки під час уроку у дітей знімається втома та емоційне напруження, активізується м'язова, розумова та емоційно-вольова діяльність, а також повертається інтерес до виконання завдань вчителя.

Під час виконання вправ фахівець повинен враховувати можливості й інтереси дитини та коментувати всі свої дії простими реченнями.

Таким чином, можна сказати, що фізичне виховання є невід'ємною частиною життя кожної людини, адже воно розвиває організм у всіх сферах діяльності.

Список використаних джерел

1. Деделюк Н. А. Теорія і методика адаптивної фізичної культури: навч.-метод. посібник для студентів. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 68 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153580189.pdf>

2. Островська К.О. Аутизм: проблеми психологічної допомоги: навч. посібник. Львів: Видавний центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 110 с.

3. Породько М. І. Корекція психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру засобами фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка». Київ, 2021. 201 с. Режим доступу:

https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.23/Porodko.pdf

4. Породько М. І. Особливості застосування фізичної реабілітації з дітьми з аутистичним спектром порушень: Матеріали звітних наук. конф. факультету педагогічної освіти. В. 3. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. С. 110-113.

СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Бойчук А. І., студентка IV курсу
Науковий керівник – Фалинська З. З., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра спеціальної освіти

ДЕТЕРМІНАНТИ ВИНИКНЕННЯ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Одним із найпоширеніших видів девіації виступають адиктивні форми відхилень у поведінці особистості. Адиктивна поведінка – це поведінка людини, для якої притаманне прагнення до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійної фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій [5, с. 13].

Проблема адикції виникає при умові, коли прагнення відійти від реальної дійсності стає домінантним в індивідуальній свідомості [1, с. 126].

Важливим є питання про особливості формування адиктивної поведінки у студентської молоді, а також детермінанти її виникнення. Студентський вік (17-23 роки), характеризується найбільш сприятливими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку [4, с. 111].

На думку, Н. Я. Іванова і А. Е. Личко, надлишкова групова залежність у юнацькому віці є певною формою девіантної поведінки, яка в подальшому може призвести до формування «групового алкоголізму», коли тяга до випивки з'являється тільки в компанії однолітків. Крім того, до адиктивних розладів поведінки схильні особи юнацького віку, які переживають постійний стрес, із низьким соціальним статусом у групі, поганою успішністю і відсутністю перспектив подальшого навчання. Передумовами, що можуть впливати на виникнення і розвиток адиктивної поведінки у студентський період життя є: соціальні чинники; чинники, пов'язані з індивідуальними особливостями;

біологічні чинники. До соціальних чинників, що сприяють виникненню і розвитку адиктивної поведінки, відносять: технічний прогрес у галузі харчової промисловості, фармацевтичної індустрії й інших сферах, унаслідок якого на ринку з'являються все нові й нові товари – потенційні об'єкти залежності; діяльність наркоторговців, які активно залучають молодь до споживання психоактивних речовин; доступність психоактивних речовин, «мода» на них; вплив групи однолітків; вплив сім'ї тощо. Також виокремлюють чинники, пов'язані з індивідуальними особливостями: стать, вік, психофізіологічні особливості людини (типологічні особливості нервової системи, характер, тощо), різні характеристики особистості (самооцінка, локус контролю, стресостійкість, вольові та моральні якості, тощо). Психофізіологічні особливості людини визначають індивідуальну своєрідність адиктивної поведінки. Деякі з вроджених властивостей, за інших несприятливих умов, сприяють формуванню адиктивної поведінки. До біологічних чинників відносять спадкову схильність до деяких форм адиктивної поведінки (наприклад, до алкоголізму); ступінь початкової толерантності до певних речовин, тощо [2, с. 182].

Ще однією з причин виникнення адиктивної поведінки у студентської молоді може виступати високий рівень конформізму особистості, який проявляється в усвідомленій соціальній поведінці, при якій вона, перебуваючи під психологічним впливом з боку інших людей і маючи власну думку з якого-небудь питання, відкрито її не заявляє і не відстоює, а з міркувань особистої вигоди приймає думку тих, хто чинить на неї вплив. Крім цього, характерними для такої людини стають підпорядкованість, націленість на зняття з себе і передачу іншому відповідальності за поведінку, рішення життєвих питань і планування майбутнього. Навіювана молода людина беззастережно вірить в правильність вчинків і порад того, хто ним керує. Багато молоді, залучених в процес вживання алкоголю, наркотичних чи токсичних речовин, йдуть на це без усвідомлення суті того, що відбувається. Студентам властивий максималізм суджень, прагнення до радикальних дій, підвищена емоційність сприйняття,

наявність своєї субкультури, яка формує норми, цінності і зразки поведінки, що часто сприяє нівелюванню свідомості, схильності до наслідування [3, с. 145].

Отже, виникнення адиктивної поведінки у студентської молоді може бути пов'язане з різними чинниками, саме вони можуть посприяти різним видам залежності, після чого відбувається відхід від реальності, а також змінюється психічний стан особистості.

Список використаних джерел

1. Іванцев Н. Теоретико-методологічний аспект дослідження основних детермінант виникнення адиктивної поведінки в осіб раннього юнацького віку. *Методологічні, теоретичні та практичні проблеми психологічної науки*: зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-інтерн. конф. Дрогобич: «Швидкодрук», 2021. С. 125-131.

2. Михайлишин, У. Б. Теоретико–методологічне дослідження детермінант виникнення адиктивної поведінки у студентів. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2018. Вип. 41. С. 176-187.

3. Михайлишин У.Б., Шмідзен І.Ю. Теоретичний аналіз проблеми впливу конформізму на виникнення адиктивної поведінки студентів. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2019. №1(48). С. 143-150.

4. Михайлишин У. Б., Шмідзен І. Ю. Психологічні особливості адиктивної поведінки студентів. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2018. № 3(2). С. 110-119.

5. Пушкар. В. А. Психологія адиктивної поведінки: Методичні рекомендації до курсу «Психологія адиктивної поведінки» для студентів IV курсу спеціальності «Психологія». Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2010. 84 с.

Ванько В.Р., студентка IV курсу
Науковий керівник – Корняк В.С., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА СІМ'ЯМ ГРУПИ РИЗИКУ

Сім'я є одним з найважливіших соціальних інститутів, адже у ній ми формуємося як особистість, засвоюємо усі цінності, норми, правила з якими ідемо впродовж життя. Головними ознаками кожної сім'ї є шлюбні, кровні зв'язки, спільне проживання та спільний сімейний бюджет, ведення домогосподарства [3, с.5].

Сім'я – це маленька держава, де існують власні правила, принципи, норми та всі стараються їх дотримуватися. Усі ми прагнемо створити щасливу, міцну сім'ю, у якій не буде проблем та все буде добре. Проте, життя непередбачуване і трапляються різноманітні обставини, які можуть негативно вплинути на сім'ю.

Сьогодні в Україні досить нестабільні соціально-економічні умови, які привели до безробіття батьків, а це, в свою чергу, погіршило їхнє матеріальне становище; зростає рівень алкоголізму, внаслідок чого сім'ї потрапляють у важкі життєві обставини та не можуть їх подолати самотійно.

Сім'я групи ризику – це сім'я у складних життєвих обставинах у яких є два види ризику. Перший пов'язаний з небезпекою для суспільства, другий – з труднощами соціалізації членів сім'ї. Останнє в першу чергу стосується дітей, оскільки дуже часто в них відсутні нормальні умов для психічного і фізичного розвитку [4, с.37].

Сім'ї групи ризику – це сім'ї, які піддаються негативним впливам з боку суспільства та не може самотійно опиратися їм. Дослідниця А. Капська виділяє п'ять видів сімей, які можуть бути віднесені до груп ризику:

— матеріально-побутові – це малозабезпечені сім'ї, де середньомісячний сукупний дохід, нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї;

- соціально-демографічні – це неповна сім'я, що складається з матері або батька і дитини, сім'я що виховує троє і більше дітей та подружжя що розлучається;
- медико-соціальні – це сім'ї, у яких є особи з інвалідністю, психічними порушеннями та залежні від алкоголю чи наркотиків;
- соціально-правові – це сім'ї, які ведуть криміногенний спосіб життя або є раніше засуджені особи;
- психологічні та соціально-педагогічні – це сім'ї, де несприятлива психологічна атмосфера, часті конфлікти, педагогічно-некомпетентні батьки, важковиховувані діти [1, с.147].

Значний вплив на сім'ї групи ризику мають соціальні працівники та соціальні педагоги. Соціально-педагогічна підтримка – це комплекс послідовних дій, які спрямовані на те, щоб допомогти людині зрозуміти життєву ситуацію, знайти шляхи вирішення проблем [2].

Дослідниця М. Галагузова виділяє дві моделі допомоги сім'ям групи ризику, а саме кризовоінтервентна і проблемно-орієнтована модель взаємодії. Кризово-інтервентна модель спрямована на те, щоб надавати допомогу безпосередньо у кризовій ситуації, яка могла виникнути через випадкові травмуючі обставини або зміни у життєвому циклі сім'ї. Проблемно-орієнтована модель взаємодії соціальний працівник надає допомогу у вирішення конкретних проблем, на які вказує сім'я, тривалість втручання не повинна перевищувати чотири місяці [5, с.19].

З сім'ями групи ризику М. Галагузова виділяє наступний алгоритм роботи, який включає в себе п'ять етапів:

- 1) виявлення сімей групи ризику;
- 2) встановлення контакту зі сім'єю, це один з найважливіших етапів, дуже важливо встановити довірливі взаємини, для подальшої ефективної співпраці;

3) вивчення сім'ї. Соціальний працівник проводить діагностику сім'ї, вивчає її мікроклімат, умови проживання, матеріальне забезпечення, стиль виховання дітей для встановлення причин, які викликали складні обставини;

4) складання картотеки сімей «групи ризику», після того як соціальний працівник зібрав усю необхідну інформацію, заповнюється документація;

5) розробка індивідуального плану роботи.

Важливим є те, що кожна сім'я є особливою, адже має різні проблеми та потреби, тому шляхи подолання проблем варіюються відповідно до ситуації. Процес соціально-педагогічної підтримки передбачає активну взаємодію соціального працівника та сім'ї групи ризику, основне завдання якої вирішення поставлених проблем [5, с.25-27].

Список використаних джерел

1. Капська А. Й., Вайнола Р. Х., Петрочко Ж. В. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення. За ред. проф. А. Й. Капської. К.: ДЦССМ, 2003. С.147

2. Коляденко С. Семантичний та методологічний аналіз поняття «соціально-педагогічний супровід». Актуальні проблеми соціальної сфери: [збірник наукових робіт викладачів і студентів/ за заг.ред. Н.П. Павлик] 2014. URL:

http://eprints.zu.edu.ua/10423/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf.

3. Ляшенко Н.О., Семке Н.М. Соціологія сім'ї : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах. Ч. I. Сім'я як соціальний інститут. Харків: НТУ «ХПІ», 2018. С.5. URL:

http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/39139/1/Book_2018_Liashenko_Sotsiolohiia_simi_Ch_1.pdf

4. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навчальний посібник. К.: ДЦССМ, 2013. С.37. URL: <https://ua1lib.org/book/3304104/c21e01>.

5. Шандровська А. С. Методика встановлення довірливих відносин соціального педагога із членами сім'ї групи, 2020. С.19-27. URL: <https://dspace.bdupu.org/bitstream/123456789/3443/1/Metodyka%20vstanovlennya%20dovirlyvykh%20vidnosyn%20sotsial%CA%B9noho%20pedahoha%20z%20chlenamy%20sim%CA%BAyi%20hrupy%20ryzyku.pdf>.

Венга К.О., студентка III курсу
Науковий керівник – Субашкевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ДИСКРИМІНАЦІЯ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Дискримінація та її форми міцно закріпилися у багатьох сферах людського життя. Раніше світ стикався з цим поняттям у рамках расової та національної нетерпимості, а тепер це торкається таких аспектів, як стать і вік.

Ейджизм – дискримінація людини на підставі її віку; своєрідний вид соціальної дискримінації, суть якої полягає у негативному ставленні до людей певної вікової групи та порушенні їхніх цивільних прав [2]. Проявляється у готовності приймати адекватно і співпрацювати лише з тими людьми, хто відповідає якомусь наперед встановленому критерію віку. Цей вид дискримінації часто навіть не усвідомлюється і не сприймається всерйоз.

Термін «ейджизм» був запроваджений директором національного інституту старіння США Р. Батлером у 1969 році. З допомогою цього поняття автор позначив дискримінацію одних вікових груп іншими. У багатьох західних культурах диференціація соціальних статусів та вікова стратифікація здійснювалися та продовжують здійснюватися залежно від таких соціальних цінностей, як продуктивність та результативність.

Вікова дискримінація при цьому є одним з найменш досліджених видів дискримінації, але вона не поступається іншим видам за поширеністю у різних

держав. Прояви ейджизму можна виявити у різних галузях людської взаємодії, включаючи сімейну, професійну, педагогічну, медичну та сферу соціального обслуговування.

Здається, що гостро на собі проблему вікової дискримінації відчувають лише люди старшого покоління, але підлітки та молодь також нерідко стикаються з дискримінацією та неповажним ставленням до себе з боку «досвідченіших» через свій вік. Існує навіть спеціальний термін, що описує це.

Едалтизм – негативне ставлення до дітей або молодших за віком з боку дорослих чи людей похилого віку, в тому числі й членів сім'ї (батьки, опікуни, родичі, старші брати/сестри) чи членів референтної групи (вчителі, дорослі); це установка, що молоді люди чимось поступаються дорослим лише через свій вік. Їм обмежують доступ до прийняття рішень, інформації, ресурсів, прав людини та можливості висловлювати свої думки [3] Вони зазнають неповаги і навіть жорстокого поводження. Едалтизм вважається однією з центральних причин страху людей перед деякими емоціями: вони можуть нагадати про минуле, коли людина була безпорадною та залежною [1] Проблемою суспільства є сприйняття молоді крізь призму стереотипів, які заважають формуванню соціальних установок та дій у повсякденній роботі.

Едалтизм – поведінка та ставлення, засновані на припущенні, що дорослі кращі за молодих людей, і мають право діяти на молодих людей без їхнього дозволу. Таке ставлення підкріплюється соціальними інститутами, законами, звичаями та поглядами. Суть едалтизму – у неповазі до молоді. Дорослі часто дивляться на молодих людей та підлітків зверхньо, не сприймаючи їх серйозно. Вони бачать підлітків як «важких, ірраціональних, несерйозних, нездатних брати на себе відповідальність, лінивих та байдужих людей, які не можуть думати ні про кого інше, крім себе», а їхні емоції обов'язково «незрілі». Будь-яке невдоволення та протест не розглядаються всерйоз, а списуються на гормони і вважаються просто чимось, що «пройде з віком».

Отже, основна небезпека дискримінації і упередження у тому, що, те негативне ставлення, що виникає щодо групи чи окремого її члена, зрештою

може не ґрунтуватися на реальних фактах. Більше того, такі явища, як соціальні стереотипи у певні моменти можуть виявитися дуже небезпечними. Не потрібно забувати, що підлітки та молодь стають дорослими, але едалізм забирає їхній час. Той, який можна було витратити на те, що дійсно їм важливо і потрібно, вони змушені проводити у постійній боротьбі з оточенням, часто явно програшним.

Список використаних джерел

1. Магдисюк Л. І. Теоретико-емпіричні межі поняття ейджизму у психології. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. №3. С.167-173.
2. Nelson T. (Ed.) *Ageism: Stereotyping and Prejudice against Older Persons*. MIT Press, 2002. ISBN ISBN 978-0-262-64057-2
3. *New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021. 864 p.

Гринюк І. О., студентка III курсу
Науковий керівник – Субашкевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної роботи та соціальної педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ДІТЕЙ З РІЗНИМ ТИПОМ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Кожен із типів темпераменту доволі активно впливає на агресивну поведінку дитини. Так, людям від народження притаманний один із чотирьох видів темпераменту, який визначає нашу силу та швидкість реакції на події, що стаються в нашому житті, ступінь емоційності та нервовості, тощо. Змінити темперамент неможливо, проте, його правильне сприйняття та використання може принести доволі багато позитивних моментів. Тож, розглянемо схильність дітей із різним типом темпераменту до агресії [1].

Як нам відомо, виділяють 4 типи темпераменту: меланхоліки, флегматики, сангвініки та холерики. Найменш схильні до активної агресії меланхоліки. У дітей із даним видом темпераменту доволі часті нервові зриви, більшість свого часу вони емоційно напружені, а тому, їх може вивести із рівноваги будь яка дрібниця. Для дітей меланхоліків будь які нововведення це стрес, а тому, досить часто складні та тривалі ситуації виснажують таких дітей та доводять до стресу. Меланхоліки характеризуються високою чутливістю та невпевненістю в собі. Вони дуже ранимі, а тому, часто плачуть. При стресових ситуаціях вони закриваються в собі, та не діляться своїми переживаннями. Вони досить часто мовчазні, та віддають перевагу усамітненню. Тому, найбільш можливий вид агресії для даного виду темпераменту – пасивний, що не спрямований на оточуючих, а навпаки на себе, тому такі діти досить часто схильні до самогубства [2].

Наступний тип темпераменту – флегматики, які також не схильні до активної агресії. Нервова система таких дітей врівноважена, а тому, їх досить складно вивести з себе. Діти флегматики нормально сприймають стресові ситуації, залишаючись при цьому спокійним. У більшості випадків вони добре переносять стресові ситуації. Проте, доволі часто флегматики не можуть швидко реагувати на переміни ситуації, що викликає в них труднощі в житті. Щодо агресивної поведінки таких дітей, то домогтися її від них досить важко. Для цього потрібно систематично нервувати таку дитину, після чого, в якийсь момент починає спрацьовувати самозахист, і флегматик відповідає агресією на агресію. Проте, такі випадки можна зустріти доволі рідко. Флегматикам на відміну від меланхоліків не притаманна пасивна агресія [3].

Щодо сангвініків, то вони за своєю природою не характеризуються агресивною поведінкою, а тому, досить часто мирно вирішують проблемні ситуації, що виникають в їх житті. Такі діти дуже життєрадісні, оптимістичні та товариські. Діти – сангвініки люблять переміни, тому, їм завжди цікаві нові обличчя та нові місця. Якщо такій дитині нудно, вона стає млявою та не може бути сконцентрованим на тому, що відбувається навколо нього. Стосовно

стресових ситуацій, то сангвінік буде активно себе у них захищати. При цьому, такий самозахист у більшості випадків лаконічний та обдуманий. Проте, перш ніж перейти до агресії, сангвінік повинен переконатися що вирішити конфлікт мирним шляхом неможливо, і лише потім починає проявляти агресію. Так, агресивна поведінка для дітей із таким типом темпераменту буде необхідною та усвідомленою. Щодо пасивної поведінки, то вона не характерна для людей із таким типом темпераменту, проте, найбільш типовою причиною для неї може стати почуття провини за власну помилку.

Останнім типом темпераменту виступають холерики, які за своєю природою найбільш схильні до агресивної поведінки, через те що вони сильно нерівноважені як в нервовому так і емоційному плані. Холерики характеризуються дратівливістю, вони запальні, а тому, досить часто їх можна просто вивести із себе. Через те, що їм притаманна підвищена збудливість та швидкі реакції діти холерики зазвичай спочатку роблять щось, а вже потім обдумують як потрібно було вчинити в даній ситуації. Якщо вони знаходять нове захоплення то досить інтенсивно починають ним займатися, проте, дуже швидко втомлюються. Дітям із даним типом темпераменту притаманна часта зміна настрою та інтересів, нетерплячість та нездатність до очікування. Досить часто, через надмірну емоційність та занепад сил такі діти вступають в конфліктні ситуації та схильні до нервових зривів. У них також проявляється пасивна агресія, яка може призводити до депресій. Саме тому, холерики під впливом емоцій здатні вчинити самогубство [4].

Отже, можна сказати про те, що темперамент виступає важливою складовою поведінки дитини, зокрема агресії. Кожен із типів темпераменту має свої особливості агресивної поведінки. Так, найменш схильний до агресії меланхоліки, в той час як найбільш схильні – холерики. Також, кожному типу темпераменту притаманна пасивна агресія, тощо.

Список використаних джерел

1. Долинська Л. Психологія конфлікту / Л. Долинська, Л. Матяш-Заяц. Київ: Каравела, 2017. – 304 с.
2. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. Видання друге, перероблене та доповнене. / С. Д. Максименко. – Київ: "Центр навчальної літератури", 2004. 160 с.
3. Субашкевич І. Р. Соціально-психологічні чинники сімейного насильства [Електронний ресурс] / І. Р. Субашкевич, Х. Т. Сеньків // Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського. 2021. – URL: http://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/2_2021/2_2021.pdf.
4. Хорсанд Д. В. Тип темпераменту й особливості характеру як можливі причини дитячої агресивності. URL: http://psychologis.com.ua/tip_temperamenta_i_osobennosti_haraktera_kak_vozmoz_hnye_prichiny_detskoj_agressivnosti.html (дата звернення: 03.01.2022)

Kim M. M., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Корнят В. С., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ У НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРАХ

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами є гострою актуальною проблемою. Діти з особливими потребами (діти з фізичними, ментальними, психічними порушеннями) мають обмеження життєдіяльності, обумовлені вродженими, спадковими, набутими захворюваннями або наслідками травм.

Дитина з проблемами в розвитку внаслідок свого порушення потребує особливих умов лікування та освіти.

Актуальність цієї теми зумовлена також необхідністю вирішення гострих соціальних проблем, пов'язаних із тенденцією зростання кількості дітей з інвалідністю в Україні, зокрема проблеми соціалізації, адаптації та реабілітації дітей з особливими потребами.

Питання включення дітей з особливими потребами в життя суспільства є актуальним в усьому світі. Однак значна частина дітей, незважаючи на зусилля, що вживаються суспільством з метою їх навчання і виховання, ставши дорослими, виявляються невідповідними до інтеграції в соціально-економічне життя.

Водночас, результати досліджень і практика свідчать про те, що будь-яка людина, яка має певні порушення, може при відповідних умовах стати повноцінною особистістю, розвиватися духовно, забезпечувати себе в матеріальному відношенні, бути корисним суспільству.

Організація соціальної допомоги підліткам, позбавленим можливості вести повноцінне життя внаслідок вад фізичного або психічного розвитку, потребує, в першу чергу, зміни ставлення суспільства до дітей з особливими потребами та проблеми інвалідності в Україні взагалі. Внаслідок обмежень у спілкуванні, самообслуговуванні, пересуванні, контролі за своєю поведінкою розвиток цих дітей залежить від задоволення їх потреб іншими людьми.

Із соціально-психологічного погляду соціалізація полягає у формуванні соціального досвіду індивіда в процесі його взаємодії з найближчим оточенням. Найбільш повну і найбільш об'єктивну характеристику соціалізації можна отримати лише внаслідок міждисциплінарного її дослідження, що потребує дотримання таких методологічних принципів: соціальної детермінації (соціально-економічний розвиток суспільства детермінує умови існування найближчого оточення і впливає на процес соціалізації); самодетермінації (індивіда у процесі соціалізації розглядають як активне начало у перетворенні матеріальних і духовних цінностей); діяльнісного опосередкування (основним способом засвоєння індивідом соціального досвіду є його активна взаємодія з найближчим оточенням, що відбувається в процесі спілкування та діяльності);

двосторонності процесу соціалізації (входження індивіда в систему міжособистісних стосунків і одночасне їх відтворення, що реалізується в структурі сімейних, шкільних, товариських та інших зв'язків).

Процеси соціалізації та адаптації в сучасному суспільстві об'єктивно набувають все більшої актуальності і значущості. Це обумовлено тими обставинами, що український соціум переживає вплив двох масштабних, але різноспрямованих тенденцій.

З одного боку, задекларовано намір розвиватися в напрямку демократизації, підвищення значущості прав людини, становлення громадянського суспільства.

З іншого боку, наявні об'єктивні умови соціального розвитку, певна хаотичність кризових змін, які роблять надзвичайно складним для людини з інвалідністю завдання раціонального пристосування до них, призводять до того, що адаптація для багатьох людей набуває вимушеного характеру, вона має на меті виживання, а не розвиток.

Якщо мова йде про дітей з особливими освітніми потребами, то процеси їх соціалізації та адаптації набувають особливо складного характеру й вимагають особливо уважного ставлення.

Діти, що народилися з фізичними, психічними та інтелектуальними особливостями розвитку, формують особливий тип особистості, по-своєму адаптуються до соціальної дійсності, розрахованої на «звичайного», «типового» індивіда.

Багато рис їхнього характеру, самовідчуття, соціальні ролі створюються не під впливом вродженого обмеження здоров'я, а під впливом факторів мікро- або макрооточення.

Фахівець, який працює з дитиною у навчально-реабілітаційному або інклюзивно-ресурсному центрі, є одночасно і фахівцем по роботі з сім'єю, оскільки тільки в такий чин можлива синхронізація зусиль і напрямів діяльності в інтересах дитини з боку закладу і з боку його сім'ї.

Відсутність такої координації в кращому випадку призводить до загасання впливу фахівця, який не підтриманий сім'єю, в гіршому випадку – до конфлікту установок між сім'єю та інститутом реабілітації.

Важливість такого узгодження цілей і засобів тим більш значуща, оскільки сім'ї дітей з особливими потребами обтяжені багатьма іншими проблемами: структурної неповноти, малозабезпеченості, складних житєвих обставин тощо.

Тому підтримка постійного зворотного зв'язку з сімейним оточенням дітей з особливими потребами, цілеспрямована діяльність щодо реабілітації сім'ї одночасно з реабілітацією дитини складають важливу частину обов'язків фахівця навчально-реабілітаційного чи інклюзивно-ресурсного центру.

Таким чином, головна проблема дитини з обмеженими можливостями полягає у її зв'язку зі світом, а обмеження мобільності, бідності контактів зоднолітками і дорослими, в обмеженості спілкування з природою, доступу до культурних цінностей, інколи – до елементарної освіти. Ця проблема є не тільки наслідок впливу суб'єктивного фактора, яким є соціальне, фізичне та психічне здоров'я, а й результатом соціальної політики та сформованої суспільної свідомості, про відсутність спеціальних соціальних служб.

Список використаних джерел

1. Бистрова Ю. О., Дрозд Л.В. Особливості комунікації підлітків з інтелектуальними порушеннями в міжособистісних стосунках. *Інсайд: психологічні виміри суспільства*. Херсон, 2020. №3. С.123–133.

2. Дрозд Л. В. Формування цілепокладання у підлітків з інтелектуальними порушеннями. *Інтеграція науки і практики в умовах модернізації корекційної освіти України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю: зб. наук. пр.* Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2018. С. 47–51.

3. Корнят В., Співак У. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери до здійснення соціально-психологічної реабілітації. *Інноваційна педагогіка*.

4. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. К.: МП «Леся», 2010. 779 с.

*Гудима І. М., студентка IV курсу
Науковий керівник – Корняк В. С., кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми шкільного булінгу обумовлюється тим, що тільки за результатами дослідження ЮНІСЕФ 2017 року було виявлено – 67% дітей віком 11-17 років стикались з проблемою шкільного цькування. В такому випадку доцільно говорити про булінг як соціально-педагогічну проблему [4].

Нині для позначення терміну агресії в шкільному середовищі використовують термін «булінг». В учнівському середовищі він проявляється в двох формах: фізичній (штовхання, бійки) та психологічній (лайки, образи тощо). В булінгу відбувається розподіл на ролі, основні з яких належать жертві, булеру (тому, хто здійснює агресивні дії) та спостерігачам (пасивним, які просто спостерігають, або активним, які можуть знімати на камери і т. д.).

Головна роль в протидії булінгу належить вчителю та соціальному педагогу школи. Але ця робота неможлива без комплексного підходу, тому доцільно залучати батьків та дітей до вирішення проблеми. В нагоді стануть соціально-психологічні, а також соціально-педагогічні тренінги для вчителів та дітей, батьківська просвіта [2].

Шляхом вирішення проблеми шкільного цькування має бути сформована зацікавленість батьків до дитини. Тобто, вони мають докласти зусиль та дізнатись з ким спілкується дитина в школі, які в неї успіхи в навчанні тощо. Важливо зазначити, що для батьків великими труднощами є дізнатись, що

власну дитину цькують в школі. В таких випадках, як показує практика, батьки можуть як поліпшити ситуацію, що виникла, так і навпаки зробити її ще більш проблематичною.

Всі події, які дитина переживає в ранньому віці відобразатимуться на її майбутньому. Так само булінг не може зникнути безслідно з спогадів дитини. Саме шкільне середовище має формувати в дітей доброзичливе ставлення одне до одного, вміння протистояти проблемам, бути товариським [5].

Не можемо не відзначити основні соціально-психологічні наслідки булінгу на особистість. Тих, хто постраждав від булінгу в майбутньому часто турбує проблема соціальної адаптації до вищих навчальних закладів. За даними досліджень на базі Київських вищих навчальних закладів було з'ясовано, що студенти, які мали досвід булінгу у школі мають набагато нижчий рівень соціально-психологічної адаптації до умов навчання, тобто вони зазнають певних складностей, на відміну від студентів, які не стикались з проблемою булінгу в минулому [3].

За результатами іншого дослідження на базі Київських вищих навчальних закладів, яке було спрямоване на виявлення можливих труднощів в процесі міжособистісної взаємодії, було вставлено, що особи, які зазнали цькування в школі є більш підлеглими, тобто вони здатні проявляти покірність до інших, адже в них спостерігається певна залежність від людей та від їхньої думки. Ще однією не менш важливою ознакою стало те, що жертви шкільного булінгу є більш відчуженими до світу, до оточення, такі люди мають багато сумнівів в житті [3].

Отже, проблема булінгу тягне за собою багато проявів агресивного характеру, поширення девіантної поведінки, а також девіацій серед учнів. Окрім цього, з цієї проблеми витікають наслідки соціального, педагогічного й психологічного характеру. Беручи вищесказане до уваги, варто сказати, що нині профілактика та корекція булінгу є актуальною та займає особливе місце в системі соціально-педагогічних знань [1].

Список використаних джерел

1. Грищенко Ю. І., В.Ф. Казібекова. Булінг як загроза психологічній безпеці особистості в учнівському середовищі. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/10563/%D0%93%D1%80%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%2C%20%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D1%96%D0%B1%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20c%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
2. Хаймик Г. С., А.С. Фарина Булінг як соціально-педагогічна проблема. *Матеріали VI Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених*. Луцьк.2020. С. 128-130.
3. Кайріс О. Д., А.С. Самойленко. Психологічні особливості соціальної адаптації студентів до навчання у ВНЗ з досвідом шкільного булінгу / URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pptp_2016_1_7
4. Кулешова О. В. Булінг в освітньому середовищі: аналіз, шляхи подолання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*: Випуск 1. 2019. С. 154-158.
5. Омельченко І. В. Булінг у школі URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/39215/1/%D0%9E%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20.pdf>

Думич А. В., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Субашикевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ, ЯКІ СПОНУКАЮТЬ ДО ПОВЕДІНКИ ЖЕРТВ НАСИЛЬСТВА У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Проблема насильства в підлітковому віці є досить актуальною для нашого часу. Підлітки дуже вразливі в силу змін в організмі, росту і статевого дозрівання. Також для них властива суперечливість почуттів, підвищена емоційність і тривожність. Діти цього віку по-іншому сприймають світ і людей навколо них.

У підлітковому віці у дітей формуються цінності і погляди на життя. Для них дуже важливим є визнання себе як особистості, і те, як їх сприймають у соціумі. [4]. Основними причинами проблемної поведінки підлітка є: атмосфера у його родині, стосунки між членами сім'ї і спілкування з батьками. Сімейні конфлікти, сварки, агресивна поведінка, маніпуляції і заборони порушують нормальний емоційний розвиток підлітка.

При несприятливих сімейних обставинах дитина стає більш вразливою до стресу, закривається в собі і вибудовує психологічний бар'єр із дорослими [3]. К. Хорні стверджує, що головним чинником психічного розвитку дитини є взаємини з батьками чи тими, хто їх заміняє. Дитина прагне бути захищеною, бажаною, зростати в любові, бути оточеною турботою і ніжністю. Якщо ці основні потреби не закриті, то дитина буде рости в напрузі, її психіка невротизується. Дитина в такій ситуації, з одного боку, буде тягнутись до батьків, прагнучи отримати таке ж ставлення у відповідь і заслужити любов і повагу, а з іншого буде виявляти постійна образа і обурення на дорослих. Щоб вижити в такому середовищі, дитина буде підсвідомо витісняти ці ворожі емоційні реакції, які з часом накопичуватимуться і інтегруються у глибинний потенціал загальної насторожено – упереджено – ворожої установки [1].

Віктимна поведінка – це свідомі або несвідомі легковажні, аморальні або протиправні дії та вчинки підлітка, які можуть слугувати приводом для вчинення злочину [2].

У переважній більшості наукових праць присвячених структуруванню і класифікації віктимної поведінки виокремлюють дві основні форми – сприяючу та провокуючу.

Під сприяючою мають на увазі поведінку, як відкрите запрошення до насилля, або знак того, що жертва підкориться внаслідок наполегливості гвалтівника. Це пов'язано з його надмірною сором'язливістю, пасивністю, страхом перед іншою людиною чи непередбачуваною ситуацією. Сприяюча поведінка може мати два види: необґрунтована довіра або необачність.

Провокуюча поведінка – поведінка потенційної жертви, яка сама провокує конфлікти. Жертва може вести себе агресивно, вступати в бійки чи суперечки, провокувати людину на злочинні дії. Внаслідок цього відбувається інверсія ролей жертви і злочинця.

Також варіантом прояву віктимної поведінки можуть бути зауваження чи настанови людям з аморальною поведінкою, заступництво за жінок чи слабких людей, повідомлення в правоохоронні органи чи спеціалізовані служби по факту хуліганства чи протиправної поведінки [2].

Віктимна поведінка дитини формується внаслідок багатьох чинників, що призводять до певних психологічних проблем підлітковому віці. При несприятливій атмосфері в сім'ї чи соціумі в дитини формуються психологічні бар'єри і травми, через які змінюється загальна поведінка підлітка. Актуальність цієї проблеми зростає з кожним роком.

Спостерігається розповсюдженість підліткової агресії в соціальних мережах і навчальних закладах. Для уникнення віктимної поведінки в підлітків важливо розуміти їхні психологічні особливості і етапи розвитку. Діти в цьому віці найбільше потребують підтримки і розуміння зі сторони дорослих.

Список використаних джерел

1. Москалець В.П. Психологія особистості, навчальний посібник. – Київ: «Центр учбової літератури», 2020. – 262с.

2. Папуша В. В. Віктимна поведінка підлітка: форми прояву та їх аналіз [Електронний ресурс] Науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Ушинського «Наука і освіта», Випуск №11 – 2016 – С. 60-66. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2016/11_2016/13.pdf

3. Пороховик А. Проблеми підліткового віку [Електронний ресурс] Студентський вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2013/visnuk_95.pdf

4. Субашкевич І. Р. Соціально-психологічні чинники сімейного насильства. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. – 2021. – С. 95-101. DOI URL: <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.2/17>

Гжик У. Б., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Субашкевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ КОМПЕТЕНЦІЙ БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ

У світі все більшого поширення набуває користування мережею Інтернет. Особливо гостро важливе місце Інтернет-мережа стала займати на час пандемії COVID-19 – діяльність людей, наскільки це було можливо, адаптовано до роботи в онлайн-режимі. Онлайн-режим став альтернативною реальністю.

Для сучасного суспільства технології стали не тільки кроком вперед, а й одним з найсучасніших видів «зброї». Віртуальний світ не має кордонів, тому наслідки насильства в Інтернет-мережі можуть завдати серйозних, іноді навіть непоправних, збитків.

Серед дітей старшого шкільного віку поширеною формою психологічного насилля є кібербулінг. Відмінності кібербулінгу від традиційного зумовлюються особливостями Інтернет-середовища: анонімністю, можливістю фальшувати ідентичність, мати величезну аудиторію одночасно, (наприклад для розповсюдження пліток), здатність тероризувати жертву будь-де і будь-коли [2].

Для дітей підліткового віку є характерні такі риси: незрілість суджень, посилене бажання приймати власні рішення, імпульсивність, сильні коливання в емоційно-вольовій сфері, небажання нести відповідальність. Виявами емоційної лабільності у підлітків є, наприклад, моральна нестійкість – норми моралі сприймаються як зовнішній фактор, якого дитина дотримується, щоб здобути вигоду: виправдати очікування значимої людини, зберегти позитивні відносини з об'єктом інтересу. Наступним важливим виявом емоційної лабільності, який підкреслює важливість розвитку навичок роботи з медіа у підлітків – суперечливість характеру і прагнень: бажання бути визнаним і прийнятим поєднується з показною демонстрацією власних недоліків; бажання бути як всі - з бажанням бути унікальним; обожнювання випадкових кумирів - з запереченням авторитетів та цінностей [3].

Сучасний школяр підліткового віку зазвичай вже має певний досвід роботи з інформацією: використовує Інтернет-мережу для спілкування, споживає аудіо- та відеоконтент. У підлітковому віці учні найбільшою мірою стикаються з потребою опрацьовувати масивні потоки інформації як з навчальною метою так і у особистих цілях і без відповідної підготовки не зможуть достатньо критично оцінити інформацію, тому одним з найважливіших напрямів роботи з дітьми старшого шкільного віку є формування у дітей компетенцій безпечного використання Інтернет-мережі.

Згідно з концепцією впровадження медіаосвіти в Україні, затвердженою 21 квітня 2016 року, розв'язання медіаосвітніх проблем і суперечностей повинне здійснюватися насамперед соціальними педагогами та практичними психологами.

Як медіапедагог соціальний педагог відслідковує вплив засобів масової комунікації (ЗМК) на соціалізацію підростаючого покоління загалом та на кожну соціальну групу окремо, впроваджує профілактичну діяльність стосовно негативного впливу мас-медіа серед "осіб з ризикованою поведінкою", використовує ресурси мас-медіа у соціально-педагогічній роботі [1].

Завданням соціального педагога є сформувати в учнів навички медіаграмотності: уміти систематизувати інформацію, висувати гіпотези й оцінювати альтернативи; уміти розрізняти фейки та інші інструменти маніпуляцій; уміти оцінювати й інтерпретувати події; уміти ідентифікувати і протидіяти стереотипам і дискримінації; уміти працювати з першоджерелами; вміти відрізняти факти від думок та суджень [2, с.440].

Медіаграмотність – це набір стійких компетентностей, необхідних для активної й усвідомленої участі людини в житті медійного суспільства [4, с.11]

Неможливо вберегти людину від небезпечних ситуацій в інтернеті, але є реальним дати людині інструменти у вигляді навичок – це допоможе критично оцінювати інформацію та запобігати виникненню великої кількості ризикованих ситуацій.

Список використаних джерел

1. Скиба М. М. Особливості медіаграмотності майбутніх соціальних педагогів [Електронний ресурс]. 2012. URL: <https://cutt.ly/TOzNc8f>.
2. Крутенко О. Актуальні проблеми медіаосвіти дорослих та шляхи їх подолання [Електронний ресурс]. Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції «Критичне мислення в епоху токсичного контенту. 2020. URL: <https://cutt.ly/EIncv7p>. С. 441.

3. Субашкевич І. Р. Вікові особливості інтернет-залежності [Електронний ресурс] / І. Р. Субашкевич, М. І. Грина. *Габітус. Науковий журнал з соціології та психології*. Випуск 22. 2021. С.179-184. URL: <https://cutt.ly/NOvNKAY>

4. Субашкевич І. Р. Формування ціннісно-сміслової сфери студентів педагогічних спеціальностей медіапсихологічними технологіями: [практ. посіб.]. Львів: Растр-7, 2016. 59 с.

Ільницька Х. М., студентка IV курсу
Науковий керівник – *Корняк В.С.*, кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ПОДОЛАННЯ СТЕРЕОТИПІВ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ

Сьогодні в Україні та інших державах відбувається утвердження гендерної рівності як у середині рідної країни, так і за її межами. Відтак, виникає проблема запровадження гендерної політики, яка є вагомим параметром соціальної структури суспільства. Важливість тематики гендерної політики спричинена усесвітніми політичними процесами, інтернаціональними зобов'язаннями, розбіжністю у законодавчій базі щодо цього напрямку тощо.

В сучасному суспільстві гендерна політика є широко відомим правовим явищем, однією із основних причин цього явища є створення спеціальної Комісії ООН у 1946 році, її завданням є спостереження за умовами життя жінок у суспільстві та сприяння забезпечення їх прав та свобод. Відтоді часу більшість країн світу інтенсивно працюють над вдосконаленням забезпечення принципу гендерної рівності у своїх державах.

Під час історичного розвитку суспільства та становлення держав було утверджено три типи політики держави, зокрема гендерної:

1) патріархальна політика, метою якої є зосередження центральної ролі та місця жінки у суспільстві на реалізації репродуктивної та виховної функцій, веденні домашнього господарства, дискримінації жінки у професійній діяльності та публічному житті, визнання залежності та слабкості жінки перед чоловіком;

2) патерналістська політика, її метою є зрівняння прав і свобод чоловіків та жінок, щодо управління державою, формування системи захисту материнства, популяризація образу жінки як рівної чоловікові;

3) егалітарна політика, її мета полягає у забезпеченні можливостей та умов для самореалізації та самоствердження жінки, доведення, що особисті якості та сили обох статей є важливими [1, с.209-210].

Щодо гендерної рівності у професійній сфері в українському суспільстві, можна зазначити, що найяскравіше вираженою її формою є гендерна професійна сегрегація, яка найбільш виразно демонструється в оплаті праці, адже у жінок, вона, як правило, є нижчою. Результати дослідження Л. Б. Магдюк свідчать, що жінки займають більшість робочих місць в таких галузях як освіта, соціальна сфера, охорона здоров'я, ресторанний та готельний бізнес – це приблизно 80%, більше 50% у галузі фінансових послуг чи роздрібній та оптовій торгівлі. Чоловіки мають перевагу у сільському господарстві, промисловості, бізнесі та державному управлінні. Тому, можна стверджувати, що лівова частка робочих місць для жінок є у сферах, котрі не можуть гарантувати їм потрібного фінансового забезпечення [2, с.8-9].

Попри те, що існують «суто жіночі» сфери у них теж присутня професійна асиметрія. Керівниками у них переважно являються особи чоловічої статі. Навіть за умови, що освітня та професійна підготовка на високому рівні, жінки все ж займатимуть менш оплачувану та престижну посаду. Як свідчать дані Міністерства статистики України, зарплата жінок не перевищує 70% заробітної плати чоловіків [3].

Застарілі гендерні стереотипи також присутні й у приватному секторі. Засновниками більшості приватних підприємств являються чоловіки, адже у

жінки на цьому шляху виникає більше бар'єрів зі сторони адміністрацій, банків, кримінальних структур, тощо. При працевлаштуванні в першу чергу звертають увагу на чоловіків, а потім на жінок, через такі обставини як можлива вагітність жінки, згодом декретна відпустка, надання лікарняної відпустки через хворобу дитини та інші. Отже, можна вважати, що гендерна нерівність являється однією із причин демографічної кризи у країні. Жінки відтягують народження дітей та заміжжя, бо перед ними постає складний вибір кар'єра чи сім'я [2, с.10].

Таким чином, вважаємо доцільним запропонувати наступні шляхи подолання гендерних стереотипів:

- 1) просвіта педагогів, викладачів та інших фахівців, які працюють із молоддю щодо питань статевої освіти та гендерного виховання;
- 2) просвіта батьків, дорослих громадян щодо важливості правильної гендерної політики держави, недопущення прояві гендерної нерівності у будь-яких сферах суспільної діяльності;
- 3) впровадження у закладах середньої та вищої освіти обов'язкового курсу гендерного навчання та виховання;
- 4) залучення молодіжних громадських організацій до пропагування та запровадження статевої освіти серед населення держави, зокрема молоді;
- 5) впровадження факультативів гендерного спрямування у закладах освіти.

Список використаних джерел

1. Грицай І. О. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика: монографія. Київ: «Хай-Тек Прес», 2018. С. 207-238. URL: http://er.dduvs.in.ua/jspui/bitstream/123456789/3750/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%B0%D0%B9%20%D0%86.%D0%9E._%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.pdf.
2. Магдюк Л. Б. Гендерні стереотипи. Вплив гендерних стереотипів на представлення жінок і чоловіків на ринку праці. *Маркетинг в Україні*. 2011. № 5–6. С. 7–10. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/5247/7%20-%2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

3. Центр перспективних соціальних досліджень Міністерства праці та соціальної політики України та НАН України. URL: <http://cpsr.org.ua>.

Кінах А. І., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Субашкевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДИ

Сьогодні практично неможливо не натрапити на поняття «стрес» читаючи біологічні чи соціальні наукові журнали. Це поняття все частіше використовується та обговорюється в сфері охорони здоров'я, економіці, політології, бізнесі, а також в освіті. Термін «стрес» використовували ще у XIV столітті для означення труднощів, кризи, біди та страждань. Сьогодні ж стрес – це стан, при якому людина перебуває у психічній напрузі, де подразником є ситуація, яка провокує захисну реакцію організму [4, с.1-2].

Зазвичай труднощі часто перевищують особистісні ресурси індивіда та призводять до виникнення стресу, що супроводжується зменшенням психологічного та фізичного благополуччя, а також спостерігається погіршення успішності виконання діяльності людини. Особливу актуальність мають дослідження копінг-стратегій, оскільки спостерігається високий показник психологічного неблагополуччя населення, викликаний великою кількістю стресових ситуацій [1].

Поняття «копінг-стратегії» можна трактувати як психологічні різноманітні форми активності людини, які охоплюють всі види взаємодії об'єкта із запитам зовнішнього чи внутрішнього характеру, із труднощами, з якими стикається індивід, які необхідно вирішити, уникнути, взяти під контроль або пом'якшити.

В сучасних умовах на організм молодого людини впливають багато факторів як позитивних, так і негативних, що провокує виникнення стресу.

Протягом всього життя людина реалізує копінг-стратегії, щоб оволодіти ситуацією та мінімізувати негативний вплив стресу на життєдіяльність індивіда. Як показує практика, учнівська молодь реалізує різні моделі цілеспрямованої поведінки, які мають деструктивний характер. Зокрема, старшокласникам властиве стримування власних почуттів, а негативні переживання переборюють за допомогою позитивного переосмислення [2].

До основних копінг-стратегій науковці відносять наступні:

- Стратегія вирішення проблем індивіда – акумуляція всіх ресурсів особистості задля ефективного вирішення проблеми;
- Стратегія пошуку соціальної підтримки, необхідної для функціонування особи – вирішення проблеми з використанням допомоги інших людей: друзів, сім'ї, колег;
- Стратегія уникнення – ігнорування, небажання вирішувати проблему та уникнення контакту з реальним світом та дійсністю [3, с.81-82].

Перебуваючи в стресовій ситуації, людина починає розробляти стратегії, механізми подолання стресу. Якщо механізми не принесли очікуваного результату, тоді продовжуються спроби самоконтролю та контролю ситуації. Контрольовану поведінку можна застосовувати до будь-якого етапу стресової ситуації.

В психології копінг *самоконтроль* розглядається як спроба подолання негативних емоцій, переживань, які пов'язані із проблемою за допомогою цілеспрямованого придушення почуттів та мінімізацію їх впливу на оцінку ситуації і вибір копінг-стратегії.

Розповсюдженою копінг-стратегією молоді є також *планування вирішення проблеми*. Дана стратегія передбачає детальний аналіз проблемної ситуації і можливих варіантів поведінки задля вирішення проблеми, а також планування майбутніх дій, з урахуванням минулого досвіду та наявних ресурсів.

Стратегія *дистанція* передбачає спроби подолати особою негативних переживань за допомогою суб'єктивного зниження їх значення та ступеню емоційного залучення в цю ситуацію.

Для імпульсивних учнів, зазвичай, властива копінг-стратегія – *конфронтація*. Ця стратегія передбачає вирішення проблеми цілеспрямованою поведінковою активністю, здійснення конкретних дій, на зміну ситуації, або на реакцію, яка пов'язана із труднощами, які виникли [3].

Найефективнішими способами покращення якості знань вчителів про інклюзивну освіту є, безперечно, семінари, тренінги та курси підвищення кваліфікації, які також допоможуть вирішити проблему соціалізації дітей із особливими освітніми проблемами [5, с.240-242].

Створення ефективної структури класифікацій копінг-стратегій дасть змогу розробити ефективні корекційні заходи для допомоги особі, що не може вийти із складної ситуації під час зіткнення із життєвими труднощами, а також готувати учнівську молодь до самостійної результативної поведінки подолання стресу.

Список використаних джерел

1. Бірон Б. В. Дослідження копінг-ресурсів в контексті проактивного копінгу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2011. №11. С. 224–234.
2. Зливков В. Л. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В. Л. Зливков, С. О. Лукомська, О. В. Федан. Київ: Педагогічна думка, 2016. 219 с.
3. Шепель К. В. Особливості прояву копінг-стратегій особистості в процесі соціальної взаємодії. *Психолінгвістика*. 2010. №5. С. 81-82.
4. Lazarus R. Stress, Appraisal and Coping / R. Lazarus, S. Folkman. New York: Springer Publishing Company, 1984. 445 p.
5. New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters : Collective monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. 864 p.

Kim M. M., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – Корняк В. С., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ У НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРАХ

Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами є гострою актуальною проблемою. Діти з особливими потребами (діти з фізичними, ментальними, психічними порушеннями) мають обмеження життєдіяльності, обумовлені вродженими, спадковими, набутими захворюваннями або наслідками травм.

Дитина з проблемами в розвитку внаслідок свого порушення потребує особливих умов лікування та освіти.

Актуальність цієї теми зумовлена також необхідністю вирішення гострих соціальних проблем, пов'язаних із тенденцією зростання кількості дітей з інвалідністю в Україні, зокрема проблеми соціалізації, адаптації та реабілітації дітей з особливими потребами.

Питання включення дітей з особливими потребами в життя суспільства є актуальним в усьому світі. Однак значна частина дітей, незважаючи на зусилля, що вживаються суспільством з метою їх навчання і виховання, ставши дорослими, виявляються невідповідними до інтеграції в соціально-економічне життя.

Водночас, результати досліджень і практика свідчать про те, що будь-яка людина, яка має певні порушення, може при відповідних умовах стати повноцінною особистістю, розвиватися духовно, забезпечувати себе в матеріальному відношенні, бути корисним суспільству.

Організація соціальної допомоги підліткам, позбавленим можливості вести повноцінне життя внаслідок вад фізичного або психічного розвитку, потребує, в першу чергу, зміни ставлення суспільства до дітей з особливими

потребами та проблеми інвалідності в Україні взагалі. Внаслідок обмежень у спілкуванні, самообслуговуванні, пересуванні, контролі за своєю поведінкою розвиток цих дітей залежить від задоволення їх потреб іншими людьми.

Із соціально-психологічного погляду соціалізація полягає у формуванні соціального досвіду індивіда в процесі його взаємодії з найближчим оточенням. Найбільш повну і найбільш об'єктивну характеристику соціалізації можна отримати лише внаслідок міждисциплінарного її дослідження, що потребує дотримання таких методологічних принципів: соціальної детермінації (соціально-економічний розвиток суспільства детермінує умови існування найближчого оточення і впливає на процес соціалізації); самодетермінації (індивіда у процесі соціалізації розглядають як активне начало у перетворенні матеріальних і духовних цінностей); діяльнісного опосередкування (основним способом засвоєння індивідом соціального досвіду є його активна взаємодія з найближчим оточенням, що відбувається в процесі спілкування та діяльності); двосторонності процесу соціалізації (входження індивіда в систему міжособистісних стосунків і одночасне їх відтворення, що реалізується в структурі сімейних, шкільних, товариських та інших зв'язків).

Процеси соціалізації та адаптації в сучасному суспільстві об'єктивно набувають все більшої актуальності і значущості. Це обумовлено тими обставинами, що український соціум переживає вплив двох масштабних, але різноспрямованих тенденцій.

З одного боку, задекларовано намір розвиватися в напрямку демократизації, підвищення значущості прав людини, становлення громадянського суспільства.

З іншого боку, наявні об'єктивні умови соціального розвитку, певна хаотичність кризових змін, які роблять надзвичайно складним для людини з інвалідністю завдання раціонального пристосування до них, призводять до того, що адаптація для багатьох людей набуває вимушеного характеру, вона має на меті виживання, а не розвиток.

Якщо мова йде про дітей з особливими освітніми потребами, то процеси їх соціалізації та адаптації набувають особливо складного характеру й вимагають особливо уважного ставлення.

Діти, що народилися з фізичними, психічними та інтелектуальними особливостями розвитку, формують особливий тип особистості, по-своєму адаптуються до соціальної дійсності, розрахованої на «звичайного», «типового» індивіда.

Багато рис їхнього характеру, самовідчуття, соціальні ролі створюються не під впливом вродженого обмеження здоров'я, а під впливом факторів мікро- або макрооточення.

Фахівець, який працює з дитиною у навчально-реабілітаційному або інклюзивно-ресурсному центрі, є одночасно і фахівцем по роботі з сім'єю, оскільки тільки в такий чин можлива синхронізація зусиль і напрямів діяльності в інтересах дитини з боку закладу і з боку його сім'ї.

Відсутність такої координації в кращому випадку призводить до загасання впливу фахівця, який не підтриманий сім'єю, в гіршому випадку – до конфлікту установок між сім'єю та інститутом реабілітації.

Важливість такого узгодження цілей і засобів тим більш значуща, оскільки сім'ї дітей з особливими потребами обтяжені багатьма іншими проблемами: структурної неповноти, малозабезпеченості, складних житєвих обставин тощо.

Тому підтримка постійного зворотного зв'язку з сімейним оточенням дітей з особливими потребами, цілеспрямована діяльність щодо реабілітації сім'ї одночасно з реабілітацією дитини складають важливу частину обов'язків фахівця навчально-реабілітаційного чи інклюзивно-ресурсного центру.

Таким чином, головна проблема дитини з обмеженими можливостями полягає у її зв'язку зі світом, а обмеження мобільності, бідності контактів зоднолітками і дорослими, в обмеженості спілкування з природою, доступу до культурних цінностей, інколи – до елементарної освіти. Ця проблема є не тільки наслідок впливу суб'єктивного фактора, яким є соціальне, фізичне та психічне

здоров'я, а й результатом соціальної політики та сформованої суспільної свідомості, про відсутність спеціальних соціальних служб.

Список використаних джерел

1. Бистрова Ю.О., Дрозд Л.В. Особливості комунікації підлітків з інтелектуальними порушеннями в міжособистісних стосунках. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. Херсон, 2020. №3. С.123–133.
2. Дрозд Л. В. Формування цілепокладання у підлітків з інтелектуальними порушеннями. *Інтеграція науки і практики в умовах модернізації корекційної освіти України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю: зб. наук. пр.* Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2018. С. 47–51.
3. Корнят В., Співак У. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери до здійснення соціально-психологічної реабілітації. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 38. С. 156–159. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/38/32.pdf>
4. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. К.: МП «Леся», 2010. 779 с.

Красницька Л. В., студентка III курсу
Науковий керівник – Субашикевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА НА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ

Емоційний інтелект – це стійка ментальна здібність, яка у роботах багатьох авторів розглядається як позитивний фактор для міжособистісної взаємодії, а також це група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих [2].

На сьогодні, емоційний інтелект відіграє важливу роль в житті кожної людини. Адже, рівень емоційного інтелекту впливає на всі сфери життя людини. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють свої емоції і почуття інших людей, можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою, і тому в суспільстві їхня поведінка більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими.

В Україні вивченням емоційного інтелекту займалися такі дослідники як О. І. Власова, С. П. Дерев'янка, Н. В. Коврига, Е. Л. Носенко та ін. А це, в свою чергу, дозволяє розширити знання про важливість емоційного інтелекту в житті кожної людини [2]. Е. Л. Носенко розробив специфічний теоретико-методологічний підхід до вивчення емоційного інтелекту. За його дослідженнями, емоційний інтелект розглядається у контексті єдності зовнішнього і внутрішнього щодо детермінації психічного. На думку Е. Л. Носенко, емоційний інтелект як аспект виявлення внутрішнього світу особистості відображає міру розумності ставлення людини до світу, до інших та до себе як суб'єкта життєдіяльності. Йому притаманні внутрішні (диспозиційні) та зовнішні (ті, що виявляються в ознаках перебігу емоційного процесу) компоненти, котрі зумовлюють стресозахисну та адаптивну функції цієї інтегральної особистісної властивості [3].

В структуру емоційного інтелекту входять здатність до усвідомленої регуляції емоцій; розуміння (осмислення) емоцій; асиміляція емоцій в мислення; розпізнавання та прояв емоцій. Умови формування емоційного інтелекту багато в чому обумовлені як індивідуально особистісними, так і умовами середовища людини [3].

Варто зазначити й те, що рівень емоційного інтелекту залежить від багатьох факторів впливу на людину та вікового періоду. Особливо складним періодом особистості є підлітковий вік, адже це період значних змін у житті дитини як і фізіологічних, так і соціальних [1]. Підлітковий вік характеризується перетворенням дитини на молоду людину, яка здатна існувати та робити важливі рішення самостійно.

За даними попередніх емпіричних досліджень [1], було виявлено, що рівень розвитку емоційного інтелекту підлітків в середньому відповідає низькому рівню по всім структурним компонентам, це зумовлено тим, що когнітивний компонент формується трохи швидше. Причин цьому може бути безліч, варто зазначити й те, що великий вплив має освітнє середовище. Атмосфера освітнього середовища підлітків може мати дві сторони. Перша - це є близькі, теплі, доброзичливі стосунки між учнями і педагогами, а друга сторона – протилежна першій, де є далекі та ворожі стосунки. У першому випадку засобами навчання і виховання є увага і заохочення, в другому – суворість і покарання. Тобто, можна додати те, що важливу роль у розвитку емоційного інтелекту відіграє робота соціального педагога в школі, особливо якщо в поведінці підлітка помітні певні відхилення. Адже, дуже часто у зв'язку з необхідністю відчувати себе дорослими, у підлітків проявляються негативні риси, як грубість та неповага і в цьому випадку, соціальний педагог скеровує свою роботу на знищення цих негативних рис [4].

Із вище сказаного можна зробити такий висновок, що емоційний інтелект є важливою складовою для життя кожної людини, адже від нього залежить рівень психологічного здоров'я, також високий рівень емоційного інтелекту є запорукою успішного життя людини. Якщо ж брати до уваги підлітковий вік, то тут розвиток емоційного інтелекту є дуже важливим, адже підлітковий період є найважливішим періодом в житті людини, бо тут відбувається період соціалізації і сильного розвитку розуму, тут підліткам важливо оцінити себе і місце у світі [4]. Тому розвиток рівня емоційного інтелекту є обов'язковим для підлітка, адже цей період насичений безліччю емоціями та переживаннями. І тут важливу роль у розвитку емоційного інтелекту відіграє соціальний педагог, який допомагає підліткам краще розуміти свої почуття та емоції, боротись із труднощами в освітньому середовищі, знаходити вихід у конфліктних ситуаціях з однолітками.

Список використаної джерел

1. Максьом К. В. Соціально-психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту в підлітковому та юнацькому. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України*. К.: Видавництво «Фенікс», 2019. Т.ХІІ. Психологія творчості. Випуск 25. С.164-171.
2. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції / Е.Л. Носенко, Н.В. Коврига. К.: Вища школа, 2003. 126 с.
3. Носенко Е.Л. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості. *Психологія і суспільство*. 2004. № 4. С.95-109.
4. Субашкевич І. Р. Використання змішаного навчання у процесі професійної підготовки фахівців соціальної сфери / І. Р. Субашкевич, В. С. Корнят. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток»*. Львів, 2018. С. 288-292.
5. Шпак М. В. Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень. *Актуальні проблеми психології розвитку особистості. Психологія особистості*. 2011. № 1(2). С. 282-288.

Куцик С. Б., студентка III курсу
Науковий керівник – *Субашкевич І. Р.*, кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Виховання, соціалізація, розвиток особистості відбуваються під впливом різних чинників. Варто зазначити, що у підлітковому віці надзвичайно великою є критичність дитини до батьків і дорослих, є прагнення до спілкування з однолітками, бажання довести всім свою дорослість, великою є небезпека засвоєння негативних моделей поведінки, зокрема, щодо гендерної нерівності

на основі гендерних стереотипів, які масово тиражуються в підліткових групах за інтересами, ЗМІ, інтернеті, кліпах. У той час як моделі поведінки на засадах гендерної рівності не є предметом педагогічних досліджень і розповсюдження в макро- та мікросередовищі. До того ж не всі сім'ї здійснюють виховання дітей в умовах гендерної рівності в родині, що призводить до відтворення гендерних стереотипів у родині в силу незнання батьками засад поведінки на основі гендерної рівності. У такій ситуації батькам і педагогам повинна допомогти педагогічна теорія [5].

Сім'я – це найперший інститут виховання людини. Саме в ній закладаються основи усіх сфер розвитку дитини, формуються громадянські почуття, ціннісні орієнтації, світогляд, ставлення до праці та навколишнього середовища. Діти і батьки – це проблема вічності, яку важливо щоразу вивчати, адже суспільство змінюється, тому і погляди на виховання теж міняються. Потрібно знати, що саме впливає на поведінку та ціннісні орієнтації сина чи доньки, що робити батькам для підтримки хороших взаємовідносин з власними дітьми, дізнаватись, що саме їх турбує, особливо у нелегкому підлітковому віці, адже зі вступом дитини у цей складний період змінюється не лише вона сама, а й усі члени родини, які повинні знайти правильний підхід для запобігання конфліктам.

Підліток – це ще не дорослий, але вже і не дитина, він шукає своє місце у суспільстві, власне «я», стикається із різноманітними проблемами, які приготував для нього соціум. Саме у цей період відбувається перебудова потреб і мотивів поведінки. Але найбільшою причиною труднощів у цьому віці стають родинні стосунки, суперечності, конфлікти, зокрема через різні погляди на життя, ціннісні орієнтації та стиль виховання [3].

Важлива роль у формуванні гендерних цінностей належить сімейному вихованню. Саме в родині у світогляді молодої людини формуються базові уявлення щодо поняття чоловічого і жіночого. Батькам необхідна певна установка на цілеспрямоване гендерне виховання своєї дитини, усвідомлення високої відповідальності за підготовку юнака або дівчини. Вони можуть

використовувати сучасний педагогічний досвід, підтримуючи співробітництво з навчальною установою, учителями, слухати спеціальні лекції, читати літературу. Тільки за таких умов можливе формування у молодій людини гендерної чуйності та культури.

Дисциплінованість дитини прямо пропорційно залежить від часу перебування батьків із дитиною. Тобто чим більше вони спілкуються разом, тим краще розуміють один одного. Негативний вплив на дисциплінованість має формальне виконання сімейних ролей і встановлення сімейних кордонів, що можуть обмежувати особистість в її проявах і розвитку [4].

Невиконання сімейних обов'язків членами сім'ї може призвести до різного роду конфліктів, зокрема внутрішніх, водночас такі психологічні процеси, як емпатія, ідентифікація, децентрація стримують агресію, оскільки є ключем до розуміння інших та усвідомлення їхньої самостійної цінності [4].

Одним із головних чинників гендерної соціалізації є школа – це те соціальне середовище, де діти вже активно починають діяти в ролі суб'єктів суспільних відносин, тренуються у взаємодії з людьми, що знаходяться з ними на одному ієрархічному рівні, та зі старшими, авторитетнішими вчителями. Саме у школі закріплюється в свідомості дитини практичне значення гендерних стереотипів, відпрацьовуються моделі взаємин і поведінки, які визначають успіхи і невдачі у спілкуванні з протилежною статтю, впливають на відносини у власній сім'ї. У зв'язку з цим, школа повинна прагнути до різностороннього розвитку учнів та сприяти гармонійним партнерським відносинам [1].

Урахування особливостей гендерної соціалізації учнів та сензитивності підліткового віку для розвитку міжстатевої толерантності, паритетності, соціальної активності потребує відповідних зусиль щодо реалізації гендерного виховання. Соціальний педагог покликаний допомогти вихованцям (зокрема підліткам) адаптуватися до мінливих соціальних умов, обрати життєву стратегію відповідно до особистісних здібностей та прагнень, сприяти вдосконаленню навичок творчого перетворення дійсності.

Соціальний педагог – спеціаліст, зайнятий у сфері соціальної роботи або освітньо-виховної діяльності, який здійснює посередництво між освітніми установами, сім'єю, трудовими колективами, громадськістю, організовує їх взаємодію, об'єднує зусилля з метою створення в соціальному середовищі умов для всебічного розвитку дітей, підлітків, молоді як особистостей.

Будучи посередником у системі взаємодії особистості, сім'ї, суспільства, соціальний педагог впливає на створення виховних, гуманних стосунків у соціумі. Він організовує, налагоджує взаємодію освітніх та позанавчальних установ, сім'ї, громадськості з метою створення умов для соціальної адаптації дітей та молоді. Сучасність позначена трансформацією суспільних цінностей, поглядів, переконань. Допомогти учням як представникам жіночої або чоловічої статі зорієнтуватися, пристосуватися до мінливих умов середовища – першочергове завдання соціального педагога [2].

Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що значну роль у формуванні гендерних цінностей підлітка займає сімейне виховання. Оскільки якраз у сім'ї закладаються усі основи для подальшого життя дитини, ціннісні орієнтації, стереотипи, світогляд, манери спілкування і тощо. Однак варто зазначити, що одним із основних факторів гендерної соціалізації підлітків є школа. Саме у школі в свідомості дітей закріплюється справжній зміст гендерних стереотипів, а розвиток відносин і моделей поведінки, які визначають успіх і невдачу в спілкуванні з протилежною статтю, впливає на їхні власні сімейні стосунки. Тут необхідно приділити належну увагу соціальним педагогам, які безпосередньо займаються гендерним вихованням учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Байдюк Н. В. Соціально-педагогічні умови ефективності виховання гендерної культури молодшої особистості. *Питання психології*. 2006. № 4. С. 65-70.

2. Соціальна педагогіка: категорії і поняття: Словник / Автори-укладачі Н.А. Сейко, С.М. Коляденко. Житомир: ЖДУ, 2005. 71 с.
3. Субашкевич І. Р. Вплив сімейного виховання на формування ціннісних орієнтацій підлітків [Електронний ресурс] / І. Р. Субашкевич, Х. Т. Сеньків. *Інноваційна педагогіка*. 2020. С. 196–201. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/21-2>.
4. Субашкевич І. Р. Соціально-психологічні особливості дитячо-батьківських відносин [Електронний ресурс] / І. Р. Субашкевич, О. А. Пруднікова. *Габітус. Науковий журнал з соціології та психології*. Випуск 23. – 2021. С.213-216. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2021/23-2021/39.pdf>.
5. Трубавіна І. М. Сучасні аспекти гендерного виховання підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*: матер. II міжнар. наук-практ. конф., 11 квіт. 2017 р. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди; [редкол.: О. А. Андрущенко (голов. ред.) та ін.]. Харків: Стиль-Издат, 2017. С. 248–250.

Лесів В. Р., студентка IV курсу,
Науковий керівник – Корняк В. С., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СТАТЕВОЇ КУЛЬТУРИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Формування статевої культури дітей є необхідною умовою їхньої соціалізації, яка сприяє підвищенню рівня духовності та морально-етичних цінностей, збереженню здорового генофонду нації та гармонійному розвитку особистості у суспільства.

Для того щоб у роки юності молоді чоловіки і жінки були здатні встановлювати духовно-сердечні взаємини, які насамперед ґрунтуються на повазі, ціннісному прийнятті один одного, спільності інтересів і почуттів –

необхідно завчасно, ще в дитячі роки вносити у відносини між хлопчиками та дівчатками тонкість та сердечність. Саме в цей час формується в свідомості дитини картина світу, а отже легко розбудити в неї почуття і надихнути на добрі справи. Першочергове значення при цьому необхідно приділяти вихованню ціннісного ставлення до ролі майбутньої матері в дівчаток, а також поваги і трепетного ставлення до цієї ролі в хлопчиків [4].

Базуючись на результатах досліджень науковців М. Боришевський, Т. Говорун, В. Кравець, можна стверджувати, що статева культура особистості—це властивість, що характеризується сформованістю інтегративних статевоїх якостей, генетично заданих і соціально набутих у процесі функціонування механізму внутрішньої ціннісно-сислової регуляції статевої поведінки та включення особи в систему зовнішніх статевоїх відносин у процесі її життєвої самореалізації і самоствердження.

Статева культура є складовою загальної культури людини. Вона відображає закономірності розвитку суспільства на тому чи іншому етапі і включає в себе рівень освіченості, вихованості, ступінь оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльністю [1, с. 256]. Це поняття більш широке, ніж культура сексуальних відносин. Статева та сексуальна поведінка зрілої особистості – це культура і статевого життя людини, і міжстатевого спілкування, і зовнішнього вигляду, і ставлення до свого здоров'я [3].

При цьому ефективність статевого виховання залежить від дотримання відповідних принципів, які виокремила О. Кузнецова, а саме: врахування вікових та індивідуальних особливостей статі; визначення інтелектуального рівня знань про статі; зрозумілість; адресність; індивідуальний підхід; поетапність та послідовність; правдивість; єдність моральних знань, установок і реальної поведінки, взаємин між статями [1].

Відповідальність за створення умов в освітніх закладах, що сприятимуть становленню духовно зрілих відносин між хлопчиками та дівчатами В.О. Сухомлинський покладає на педагогів, тим самим, підкреслюючи силу педагогічного впливу і можливостей спеціально створених обставин. Учитель

повинен пам'ятати, що статеве виховання є першоосновою емоційно-естетичного та громадянського становлення особистості, і спрямоване воно має бути на формування сім'янина [4].

Інформація, що повідомляється дітям, повинна знаходитися на доступному для їх розумінню рівні, бути природною по характеру, з акцентом на моральну сторону, цікавою і досить вичерпаною, щоб школярі були задоволені і не шукали інших джерел інформації [2].

Проте у вітчизняній школі статеве виховання не є окремим напрямом виховання, а здійснюють епізодично в межах окремих навчальних курсів. Ефективність подібного підходу оцінюють неоднозначно, з одного боку, відсутність єдиного курсу зі статевого виховання не забезпечує єдиного та комплексного підходу, а з іншого, українське суспільство не готове до впровадження подібного курсу [4].

У зв'язку з неправильним статевим вихованням, дівчатка початкових класів нерідко насторожено ставляться до хлопчиків, уникають стосунків із ними; для хлопчиків же характерна переоцінка себе і почуття власної переваги над дівчатками. Суттєвим недоліком у вихованні школярів обох статей є невміння організувати спільну діяльність, знайти правильні шляхи побудови взаємин, що може ускладнити їхні стосунки.

Таким чином, побоюючись передчасно сказати щось «зайве», школа фактично усунулась від вирішення питань, а якщо й розпочинає їх вирішувати, то робить це значно пізніше, ніж потрібно. Проте підлітки саме через надмірну цікавість вступають у ранні статеві стосунки. А неосвіченість хлопця і дівчини з цих питань – одна із причин небажаних наслідків.

Список використаних джерел

1. Десятник К., Теслюк С. Теоретичні основи статевого виховання дітей молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. С. 3–7. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13758/1/%D0%94%D0%B5%D1%8>

[1%D1%8F%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2C%20%D0%A2%D0%B5%D1%81%D0%BB%D1%8E%D0%BA_3-7.pdf](#)

2. Корнят В.С. Статеве виховання школярів як складова діяльності соціального педагога в загальноосвітній школі. *Педагогічний процес: теорія і практика: збірник наукових праць*. Київ: Едельвейс, 2018. Випуск 4. С. 91–95. URL: <http://pptp.kubg.edu.ua/numbers/53-arkhiv-nomeriv-2018-roku/161-4-2018-roku.html?showall=&start=12>.

3. Кравець В. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. *Київська правда*. 2000. С. 688. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/1227>

4. Попова Н. Ю. Духовно-моральні основи статевого виховання в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки*. 2009. С. 190–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2009_6_44

Мазій В.С., магістрантка I року навчання
Науковий керівник – *Субашикевич І. Р.*, кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Самореалізація особистості, зокрема працівників соціальної сфери, розглядається, як свідомий процес найбільш повного розкриття і зростання потенційних та спонукально-мотиваційних сутнісних сил людини, що приводить до самоствердження власного «Я». Потреба в самореалізації є основною потребою особистості і проявляє себе в усіх сферах її життєдіяльності. Тому виникає необхідність дослідження чинників самореалізації. Одним із чинників, який може впливати на прагнення до самореалізації працівників соціальної сфери є соціальний інтелект. Оскільки,

соціальний інтелект являється професійно важливою якістю для професій типу «людина – людина» і дозволяє прогнозувати успішність діяльності працівників соціальної сфери та інших представників професій цього типу. На сучасному соціально-політичному стані розвитку суспільства питання ефективної регуляції емоційних станів набуває особливої значущості.

Соціальний інтелект допомагає людині прогнозувати розвиток міжособистісних відносин, загострює інтуїцію, передбачливість і забезпечує психологічну витривалість. Таким чином, соціальний інтелект розуміється як здатність до раціональних, розумових операцій, об'єктом яких є процеси міжособистісної взаємодії [1].

Соціальний інтелект – це здатність орієнтуватись на суттєві характеристики комунікативної ситуації, які не піддаються безпосередньому спостереженню (наприклад, думки, почуття, наміри, причини певної соціальної поведінки інших), і здатність, спираючись на ці орієнтири, обирати можливі способи опосередкованого досягнення власних чи спільних цілей за умови неможливості їх прямого досягнення. Представники соціально-психологічного підходу пропонують розуміти соціальний інтелект як здатність приймати рішення стосовно поведінки в конкретній міжособистісній ситуації, спираючись на попередню орієнтацію, сприйняття й інтерпретацію її змісту (міжособистісне сприймання, каузальна атрибуція). В якості суб'єкта в ній може виступати як окремий індивід, так і група [3].

Самореалізація проявляється в будуванні і коректуванні, перебудові «концепції Я», включаючи «ідеальне Я», картину світу і життєвого плану, усвідомлення результатів діяльності, що передувала (формування концепції минулого).

Самореалізація особистості, як правило, відбувається не в одній, а в декількох видах діяльності. Крім професійної діяльності, більшість людей прагнуть створити міцну сім'ю, мати хороших друзів, цікаві захоплення. Всі ці різноманітні види діяльності і цілі в сукупності створюють свого роду систему орієнтування особистості на довгострокову перспективу. Виходячи з цієї

перспективи, індивід вибирає відповідну життєву стратегію (загальний напрямок життєвого шляху). Основними сферами самореалізації особистості є приватне життя та професійна діяльність. Професійна самореалізація здійснюється за закономірностями, притаманними особистісній самореалізації, оскільки їх неможливо розмежувати ні в часовому, ні в просторовому, ні в сутнісному вимірі.

Досліджуючи самореалізацію як процес і результат в основних сферах діяльності, й насамперед у професійній С. Максименко сформулював узагальнені показники її критеріїв [2]:

1) організаційного– характер цілей, мотивів, ціннісних орієнтацій та умов розвитку кар'єрного зростання, їх усвідомленість, рівень домагань, ставлення до обраної професії, бажання оволодіти необхідними знаннями, вміннями, навичками та ін.;

2) діяльнісно-творчого – переважаючі засоби і способи реалізації професійної діяльності, професійна компетентність; професійна спрямованість, самоконтроль, ступінь вираженості професійної етики; характер творчої активності та вміння творчо розв'язувати професійні задачі; ступінь реалізації творчого потенціалу особистості;

3) суб'єктно-особистісного – рівень сформованості суб'єктних якостей і особистісно-професійного розвитку;

4) результативно-професійного – рівень результативності професійної діяльності, у т. ч. реалізації професійних знань, умінь, навичок і практичних професійних дій.

Отже, за своєю внутрішньою природою соціальний інтелект є динамічним утворенням. Динаміка ставлень до інших стає презентабельною, якщо уявити їх у структурі процесу соціального обміну ідеями. З одного боку, такий обмін не є лише процесом проєкції власних настановлень або прийняття настановлень інших суб'єктів соціальної взаємодії. З іншого боку, соціальний обмін стає недосконалим тоді, коли індивід лише пасивно, імпліцитно включає інформацію про іншу особу у свій звичний арсенал думок, ідей, суджень тощо.

Список використаних джерел

1. Ляховець Л. О. Соціальний інтелект: поняття, функції, структура. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Сер.: Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С. 128-133.
2. Івашкевич Е. З. Структура соціального інтелекту особистості та характеристика його базових складових. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Психологія і педагогіка. 2014. Вип. 26. С. 60-65.
3. New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2021. 864 p.

*Мацула Ю.І., студентка II курсу
Науковий керівник- Корняк В.С., кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи*

ВПЛИВ ЗМІ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДІ

Значення засобів масової інформації для суспільства і функціонування держави важко переоцінити. Основне завдання ЗМІ полягає в інформуванні людей щодо різних питань життєдіяльності держави й суспільства, що зумовлено потребою забезпечення сталості влади. Неоцінною є роль ЗМІ як посередника в діалозі між різними соціально-політичними силами, між владою і суспільством.

Засоби масової інформації – це організації, що створюються для збору, обробки, аналізу інформації та доведення її за допомогою спеціальних технічних засобів до різних соціальних груп [1]. Основними соціальними функціями засобів масової інформації є: інформаційна, освітня, функція соціалізації, критики і контролю, мобілізаційна, інноваційна, оперативна, функція формування громадської думки [2]. Реалізація всіх цих функцій тією чи

іншою мірою пов'язана зі забезпеченням інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави.

Головною метою ЗМІ є оперативне інформування окремих осіб, соціальних груп населення в цілому про події та явища у світі, конкретній країні, певному регіоні. Цієї мети вони досягають, виконуючи притаманні їм соціальні функції [3, с.390–391].

Аналіз поняття «соціалізація» у соціологічних словниках дає змогу виявити основні позиції соціологічної науки до проблеми соціалізації, а саме: соціалізація являє собою процес засвоєння, дотримання і відповідності індивіда зразкам поведінки, психологічним механізмам, соціальним нормам і цінностям, необхідних для успішного його функціонування в даному суспільстві; це процес становлення особистості і істотний елемент його соціальної взаємодії з іншими суб'єктами [6].

З позиції психології, «соціалізація – це процес і результат засвоєння і активного відтворювання індивідом соціального досвіду, здійснюваний в спілкуванні з навколишнім світом». Окрім того, це поняття було введено в соціальну психологію лише 40 – 50 х роках ХХ століття.

В контексті дослідження явища соціалізації, важливими є думки сучасних російських і українських психологів. Так, на думку М. Корнева і Л. Коваленко, соціальна діяльність є ключовим чинником соціалізації особистості; за Р. Макшанцевим в процесі соціалізації люди вчать жити в соціумі, ефективно взаємодіяти один з одним, особливо в умовах суспільно значимої спільної діяльності; О. Реан стверджує, що процес соціалізації нерозривно пов'язаний зі спілкуванням і спільною діяльністю людей [3, с. 24].

А. Мудрик запропонував визначення механізмів соціалізації як соціально-психологічних впливів середовища, що безпосередньо сприяють інтеріоризації зовнішніх групових норм і цінностей. Учений виділяє декілька універсальних механізмів соціалізації, які, на його думку, необхідно враховувати й використовувати в процесі виховання людини на різних етапах її життя [5, с.62].

Без перебільшення можна сказати, що засоби масової інформації знаходять все більший вплив у сучасному світі, адже не випадково їх називають «четвертою владою». ЗМІ за допомогою певних методів можуть як інтегрувати, так і дезінтегрувати суспільство, можуть викликати зміни в настроях людей і суспільства в цілому, вони здатні посилювати існуючі в соціумі думки.

Засоби масової інформації мають колосальний вплив на суспільну свідомість. Вплив на стереотипи, установки і цінності суспільства ЗМІ надають з різних сторін. З одного боку, ЗМІ публікують інформацію, що викликає інтерес аудиторії. З іншого – транслюють різні ціннісні установки, стереотипи, формують громадську думку, будучи головним засобом зміни масової свідомості. Вплив на свідомість людей відбувається не під час безпосереднього контакту, а через засоби масової інформації, які створюють ілюзію об'єктивної подачі відомостей і тому мають високий ступінь переконливості. Це може бути реклама та PR або прихована ідеологічна пропаганда, тобто діяльність засобів масової інформації в рамках тієї чи іншої сфери життя суспільства.

ЗМІ на сучасному етапі стали найпотужнішим елементом механізму цілеспрямованого конструювання політичних порядків, засобом вибудовування необхідних владі зв'язків і відносин із громадськістю.

Сьогодні студентська молодь як соціальна група посилено вивчається, адже в період соціально-економічних змін, що відбуваються нині в суспільстві, ця соціальна група стає найбільш динамічною, мобільною та активною, що характеризується швидкою адаптацією до мінливих вимог в суспільстві. Також молоді люди, разом з накопиченням знань, практичних навичок і досвіду попередніх поколінь, здійснюють інноваційну функцію, перетворюючи ці знання і вміння та вносячи щось нове.

Таким чином, засоби масової інформації сьогодні перетворилися на потужну зброю, яке використовується у всіх сферах життя суспільства. Існує безліч інструментів, які використовують ЗМІ у своїй роботі. Вони впливають на формування нових стереотипів, цінностей, установок в суспільній свідомості. Завдяки ним можна нав'язати абсолютно будь-які ідеї у суспільстві без будь-

яких зусиль. До того ж, повноцінне функціонування демократичної, правової, соціально орієнтованої держави не можливе без обміну інформацією, яку збирають, опрацьовують і доносять до громадян засоби масової інформації. Інформуючи про події в світі та державні події, про політичне і громадське життя, ЗМІ впливають на формування поглядів людей, громадської думки, яка є важливим інструментом демократичної системи. Незалежний розвиток ЗМІ є не лише передумовою, але й показником розвиненості громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Андреевкова Н.В. Проблема социализации личности. М., 1970. 405 с.
2. Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. Політологія. К.: ВЦ, 2006. 568 с.
3. Е. А. Данилова. Влияние СМИ на социализацию молодежи. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-smi-na-sotsializatsiyu-molodezhi>
4. Нельга О. В. Теорія етносу: курс лекцій / Міжнародний фонд «Відродження». Київ: Тандем, 1997. 368с.
5. Словник із соціальної педагогіки / авт.-уклад.: Т.О. Логвиненко, Н.В. Гордієнко. Дрогобич: Просвіт, 2007. 160 с.

Паращак Х. Я., студентка III курсу
*Науковий керівник - Корняк В.С., кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи*

СИРІТСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА В УКРАЇНІ

Проблема сирітства існувала протягом історії людства, від моменту відокремлення сім'ї та створення держави, адже існували діти, котрими не опікувалися батьки та відповідальність за їх розвиток, соціалізацію покладалася на державу.

У теорії та практиці соціальної роботи виділяють два основних види сирітства:

– «повне сирітство – діти стали сиротами у зв'язку із смертю або загибеллю батьків;

– соціальне сирітство – діти батьків, які не виконують своїх обов'язків з різних причин. Саме такі діти складають одну з основних категорій серед неблагополучних дітей» [1, с.55].

Окрему групу становлять діти, позбавлені батьківської опіки. До їх числа зараховують дітей, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав через причини встановленні у Законі України «Про охорону дитинства» [3].

Аналіз різних поглядів на чинники впливу на поширення явища сирітства дає змогу виокремити їх основні групи: *загальнодержавні* (соціальна та економічна нестабільність, криміногенна ситуація в країні, поширеність асоціальних явищ), *інституційні* (порушення в діяльності та низька якість функціонування інститутів, пов'язаних з навчанням, вихованням та соціалізацією дітей, знецінення моральних норм і принципів) та *внутрішньо-сімейні* (бідність сімей, асоціальний спосіб життя та девіантна поведінка, низький рівень правосвідомості батьків, неспроможність нести відповідальність за дитину, наявність хвороб у батьків та/або дітей, що унеможлиблюють виконання батьківських обов'язків).

«Недостатній життєвий рівень населення, складна ситуація на ринку праці, трансформація сімейних цінностей спричинили зростання міграційних потоків українців за кордон» [5]. Доцільно вести облік сімей трудових мігрантів для надання психологічної допомоги, діти заробітчани будуть складати групу ризику виникнення соціального сирітства. У разі розгляду всіх дітей трудових мігрантів як соціальних сиріт ускладниться їх подальша соціалізація у суспільстві, дана належність буде носити стигматизуючий вплив [4].

Протягом останніх років ситуація з міграцією ускладнилась внаслідок нестабільної соціально-економічної ситуації на Сході країни. Значними за

розмірами групами «потенційних» соціальних сиріт є діти в сім'ях переселенців з зони ООС.

Основні виклики інтеграції дітей-сиріт у суспільство полягають у проведенні реформування інституційних установ утримання та виховання соціальних сиріт; дослідження соціально-економічних факторів впливу на сирітство з подальшим виокремленням найвагоміших; аналіз стану сирітства в країні та дослідження демографічних орієнтацій дітей-сиріт (особливо, у інтернатних закладах); розробка напрямів політики недопущення та подолання соціального сирітства.

Однією з найсуттєвіших проблем сьогодні, яка потребує невідкладного вирішення, є неузгоджена політика держави стосовно централізованого управління соціальним супроводом дітей (потенційних соціальних сиріт) та їх сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах [2, с.46].

Сьогодні, на регіональних рівнях проблемами дітей окремо опікується служба у справах дітей, а проблемами сімей – центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Ускладнюється проблема взаємодії державних структур тим, що інтернатні заклади підпорядковуються різним міністерствам.

Державна сімейна політика повинна стати максимально орієнтованою на розробку та впровадження заходів недопущення раннього соціального сирітства.

Тому варто звернути увагу на важливість активної соціальної підтримки сімей вимушених переселенців для їх збереження та недопущення соціального сирітства.

Впроваджувана реформа має певні дискусійні аспекти, зокрема:

- ризики існують у випадку передачі ЗОШ-інтернатів під керівництво Міністерства соціальної політики України;
- повна ліквідація будинків дитини (планова заборона інституалізації дітей до 3 років) можлива лише у випадку якісної підготовки професійних прийомних батьків;
- ризик того, що на практиці «реформовані» заклади змінюють лише

свою назву чи тип діяльності, проте продовжують функціонувати в режимі довгострокового перебування та цілодобового перебування дітей.

Отже, реформування повинно проводитись не кардинальними методами, а максимально узгоджено з усіма суб'єктами інституалізації дітей.

Список використаних джерел

1. Бичук І. Проблема соціального сирітства в сучасному українському суспільстві. *Ввічливість. Humanitas*, (1), 2021. 54-59. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.1.9> (дата звернення: 22.01.2022)

2. Добрянська Н.А., Турко Л.В. Сутність проблематики соціального сирітства та її сучасний стан в Україні. V Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління». 2021. с.46-48.

3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 22.01.2022)

4. Овчарова Л.М. Сирітство в Україні як соціальна проблема та шляхи її вирішення. *Вісник Приазовського державного технічного університету Reporter of the Priazovskyi State Technical University*: зб. наук. праць. 2019. Вип. 3. С. 45-49.

5. Суходольська А.С. Соціальне сирітство як наслідок міграції населення України. Житомирський державний технологічний університет. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1279/1/7.pdf> (дата звернення: 22.01.2022)

6. *Reporter of the Priazovskyi State Technical University*: зб. наук. праць. 2019. Вип. 3. С. 45-49.

7. Суходольська А.С. Соціальне сирітство як наслідок міграції населення України. Житомирський державний технологічний університет.

URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1279/1/7.pdf> (дата звернення: 22.01.2022)

Пойдин К.М., студентка IV курсу
Науковий керівник – Субашкевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ КІБЕРБУЛІНГУ У ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Основні напрями, форми і методи боротьби з відхиленнями від соціальних норм залежать не тільки від видів та інтенсивності відхилень, а й від соціальної природи суспільства, його сформованих політичних, моральних, правових поглядів, рівня культури, економічних і технічних можливостей.

Сучасні процеси дають змогу говорити про явище кіберсоціалізації, яке стало актуальним у рамках розвитку інформаційної цивілізації. Більшість молодих людей переносять створені у віртуальному світі соціальні норми на реальні відносини, руйнуючи сформовані нормативні підвалини суспільства, які за останні десятиріччя сильно деформовані, а їх віртуалізація призводить до ще більшої деформації соціальної свідомості й поведінки [4, с.3].

Серед причин кібербулінгу слід назвати: комплекс неповноцінності; суперництво, прагнення переваги; заздрість; помста; розвага; конформізм; нерозвинену емпатію; проблеми у взаєминах із найближчим оточенням (батьками, однолітками); відсутність уміння конструктивно вирішувати конфлікти; індивідуально особистісні особливості (акцентуації характеру, агресивність, замкнутість, недовіра до оточуючих, підвищена тривожність та ін.) [1, с.3].

Робота соціального педагога з девіантними проявами в поведінці повинна базуватися не тільки на симптоматичному підході (у відповідь на

спостережувані симптоми), але, перш за все, на профілактичному підході, усуненні причин і умов, що сприяють негативним факторам.

У своїй роботі соціальний педагог має звертати увагу не лише на тих дітей, які можуть бути потенційними жертвами кібербулінгу, а й на тих, хто може бути агресором. Ознаки кібербулінгу:

- домінантна особистість, самостверджується за допомогою сили;
- має більш позитивне ставлення до насильства, ніж більшість дітей з його оточення;
- важко підкорюється правилам;
- проявляє мало співпереживання тим дітям, які зазнають нападок;
- часто ставиться агресивно до дорослих;
- проявляє і про активну агресію (наприклад, для досягнення мети), і реактивну агресію (зокрема, у відповідь на провокацію) [3, с.3].

Педагог соціальної сфери повинен працювати не тільки із підлітками, а й з їхніми батьками. Адже саме вони є тими особами, які мають найближчі контакти із дитиною. І саме батьки закладають основу моделі поведінки дитини, в тому числі і в медіапросторі.

Соціальний педагог направляє свою діяльність на виховний мікросоціум (педагоги, батьки, група однолітків), змінюючи характер їх відношення, впливу на дитину. Він також впливає на її уявлення про оточуючих та взаємовідношення з ними, переживання, що супроводжують їх; сприяє зміні позиції дитини по відношенню до соціуму (сприяння, протидія, бездія).

А. Капська визначає можливості психосоціальної допомоги (знижується схильність до конфліктів, агресивності, формування здорових навичок і поведінки), а також акцентує увагу на формах організації психосоціальної допомоги: через табори, молодіжні та підліткові клуби, систему спеціалізованих послуги центри ССМ, консультаційні пункти (стаціонарні та амбулаторні), громадські приймальні, школи здорового способу життя, лекції, «гарячі лінії», медико-психологічні консультації [2, с.3].

До програми профілактики булінгу включають чотири компоненти: організаційно-методичне забезпечення, шкільна політика, навчальний курс для школярів (навчання соціально-психологічним навичкам, формування критичного ставлення до повідомлень, допомога у створенні життєвої стратегії); покращення якості освітнього середовища (стосунки суб'єктів освітнього процесу).

Соціальний педагог повинен постійно освоювати нові методи і прийоми роботи не тільки з дитиною, але й з родиною, розуміти механізм їх впливу та відповідально підходити до їх застосування.

Список використаних джерел

1. Найдьонова Л.А. Кібер-булінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини. Методичні рекомендації: Серія: На допомогу вчителю. Вип. 4. К., 2011. 34 с.

2. Профілактика насилля. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://school-2.com/prevention_of_violence.php

3. Соціально-педагогічна діяльність з профілактики кібербулінгу серед підлітків у загальноосвітньому закладі. [Електронний ресурс]. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/12670/Zadnipryanaya%20G_fpis_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Субашкевич І. Р. Вікові особливості інтернет-залежності [Електронний ресурс] / І. Р. Субашкевич, М. І. Гринаш. *Габітус. Науковий журнал з соціології та психології*. Випуск 22. 2021. С.179-184. Режим доступу до ресурсу: <http://habitus.od.ua/journals/2021/22-2021/32.pdf>

Репецька Д.В., студентка III курсу
Науковий керівник- Корняк В.С., кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Однією з актуальних та гострих проблем, які постають перед фахівцями соціальної роботи у закладах середньої освіти, є конфлікти у підлітковому середовищі, оскільки вони можуть впливати на рівень життя учнів як конструктивно, так і деструктивно.

Науковець Р. Безпальча визначає поняття конфлікту як суперечність, що виникає під час зіткнення інтересів, поглядів та прагнень різних осіб чи груп людей [1. с.2].

Конфлікти у шкільному житті трапляються на кожному кроці та супроводжують кожного учасника педагогічного процесу. Найбільш поширеними системи, де виникають конфлікти є: «учень – учень», «учитель – учень», «учень – учитель». Серед причин через, які виникають конфлікти з педагогічним колективом виділяють наступні: завищені вимоги до учнів, невідповідність очікувань щодо учнів, необ'єктивність у виставленні оцінок, віковий бар'єр, вчительський авторитаризм або недостатня поінформованість [3, с.369]. Вважають, що причини виникнення конфліктів між самими підлітками зосереджуються у недовірливій, ворожій атмосфері в класі, через відсутність навичок спілкування, невміння контролювати свої емоції та приймати спільні рішення. Конфлікт виступає як боротьба за статус в класі, увагу та лідерство, або ж гендерне протистояння [2, с.47–48].

Варто зазначити, що найбільшою особливістю конфліктів між підлітками є скритість та недоступність причин виникнення конфлікту, що створює додаткові проблеми у його розв'язанні [2, с.48].

Одним із головних завдань соціального педагога у навчально-виховному процесі закладів середньої освіти є врегулювання конфліктних ситуацій саме

між учнями шляхом проведення бесід, залучення їх до творчих видів діяльності, консультування, профілактика та корекція будь-яких проявів асоціальної поведінки [2, с.50–51].

Соціальні педагоги повинні взяти на себе місію: навчити учнів вирішувати конфліктні ситуації толерантно та з повагою, мирним і цивілізованим шляхом [1].

Найефективнішими та провідними умовами, які сприятимуть вирішенню соціальним педагогом конфліктів у підлітковому середовищі вважають:

- формування конфліктологічної компетентності підлітків на основі ряду спільнопедагогічних принципів та компонентів;
- участь підлітків у колективних видах діяльності (суспільна корисна діяльність підлітків, участь у волонтерських рухах, спортивна діяльність підлітків, проведення тренінгів у підлітковому середовищі, рольові ігри);
- організація самовиховання підлітків (аутотренінги, саморегуляція поведінки, самоаналіз);
- взаємозв'язок спільного, диференційного й індивідуального підходів у процесі виховної роботи [4, с.35].

Дані умови містять потрібні технології та методи роботи, які соціальні педагоги можуть використовувати у індивідуальній та груповій роботі. За допомогою вище наведених умов підлітки вивчатимуть та опановуватимуть нові знання та навички про правильне розв'язання конфліктних ситуацій [4, с.39]

К. Томас та Р. Кілмен виділяють п'ять методів вирішення конфліктів між підлітками:

- 1) метод ухилення – учень відходить від ситуації конфлікту та уникає будь-яких питань, що можуть призвести до загострення суперечки;
- 2) метод примусу – одна зі сторін конфлікту примушує іншу дотриматись своєї точки зору, яка є правильною лише в односторонньому порядку;
- 3) метод згладжування – учасники конфлікту ставлять на перше місце благополуччя оточуючих, тому їх потреби та інтереси відходять в сторону,

вони перестають вияснити суперечку;

- 4) метод співробітництва – активна участь сторін конфлікту у пошуку рішень, що задовільняють потреби та інтереси учасників;
- 5) метод компромісу – учасники конфлікту враховують інтереси сторін та здебільшого поступаються на користь інтересів чи потреб сторони суперника [2, с.52].

Таким чином, основним завданням соціального педагога є формування позитивнопсихологічного клімату в підлітковому середовищі, що сприятиме зниженню конфліктної поведінки. Найкращим способом вирішення конфліктної ситуації визнають його попередження, профілактику, що найкраще здійснювати під час тренінгових занять [3, с.370]. Під час групових занять відбувається налагодження міжособистісного спілкування, особистісний розвиток та зростання учасників, покращення міжособистісних взаємин, вдосконалюються уміння виражати власні емоції та формується конфліктна компетентність підлітків.

Список використаних джерел

1. Безпальча Р. Шляхи мирного розв'язання конфліктів у школі. Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. 96 с.
2. Білик Н.М. Соціально-педагогічна технологія медіаторства у вирішенні конфліктів між молодшими підлітками: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Чернівці, 2017. 274 с
3. Довгань А. Конфлікти в педагогічній діяльності: причини виникнення та шляхи подолання. *Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти*: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. інт.-конф. з міжнародною участю (Бердянськ, 25–26.11.2021) / за ред. І. А. Барбашової, Л. Г. Ярощук. Бердянськ: БДПУ, 2021. С. 367–371.
4. Юрків Я. І. Умови вирішення конфліктів у підлітковому середовищі соціальним педагогом. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. №2. С.

Самоніс І.В., студентка IV курсу
Науковий керівник – *Корнят В.С.*, кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ПІДЛІТКОВОГО АЛКОГОЛІЗМУ

Підлітковий алкоголізм – одна з найгостріших проблем сучасності. Масовий продаж і реклама алкогольних напоїв, соціальна, економічна та психологічна напруженість, дозвіллевий та розважальний хаос призвели до зростання алкоголізму серед молоді.

На думку І. Лисюк, алкоголізм – це важка хронічна хвороба, що розвивається через регулярне й тривале вживання алкоголю та характеризується нестримним потягом до алкоголю й деградацією особистості [2, с. 94].

Насамперед, початком вживання підлітками алкоголю є певні життєві ситуації та вплив друзів. Зазвичай вперше дитина стикається з алкоголем у родинному колі під час урочистостей. Окрім вживання алкоголю у сім'ї, підлітки п'ють з друзями, навіть якщо їм це не подобається, головне – не відрізнятись від інших і тим самим уникнути насмішок. Також, вони часто п'ють від нудьги, через надлишок вільного часу або таким чином намагаються забути про свої проблеми. Ще одна важлива причина – звичаї, адже в народі алкоголь присутній на усіх святах та прийомах гостей, він є символом зустрічі та дружельюбності [3].

Вживання алкоголю є найпоширенішою хімічною адикцією серед підлітків, відповідно існує багато ризиків, оскільки алкоголь може зашкодити розвитку

мозку і розвинути залежність. Разом з тим, варто зазначити попереджувальні ознаки вживання алкоголю неповнолітніми, такі, як зміни настрою (дратівливість, обороноздатність), проблеми у навчанні (низькі оцінки, погане відвідування, різноманітні витівки), бунт проти сімейних правил, зміна друзів, провали в пам'яті, погана концентрація, нечітка мовата інше [5].

Сучасне суспільство усіма силами намагається боротися з алкоголізмом. Проте, важливою складовою боротьби є профілактика алкогольної залежності починаючи з юного віку. Переважно її здійснюють за допомогою таких напрямків, як: заборона (залякування та пропаганда небезпеки вживання алкоголю), інформування (відомості про шкоду алкоголю та його дії на організм людини та органи), пропаганда здорового способу життя (спорт, активне дозвілля, здорове харчування) та орієнтація на особистість (навчання поведінки у стресових ситуаціях та конфліктах).

Які ж існують технології профілактики вживання алкоголю підлітками? Найважливішими і науковці, і практики вважають сімейні технології, адже саме сім'я має принципове значення у пропагуванні здорового способу життя серед дітей. Важливими складовими даної технології є виявлення найбільш авторитетної людини для підлітка, щоб з її допомогою здійснювати вплив на особу, сімейна підтримка у безалкогольному способі життя та спільне проведення дозвілля. Також, значущою у боротьбі з підлітковим алкоголізмом є технологія зайнятості, яка включає навчання нових хобі, працевлаштування, спортивні захоплення, залучення в громадську діяльність, подорожування [4]. Проте, найефективнішою технологією у профілактиці пияцтва серед підлітків є їх занурення у творчість: створення власних творів, пісень, віршів, проектів, наукових відкриттів, малюнків, колекціонування речей, ведення щоденника [1].

Підсумовуючи, варто зазначити, що важливим фактором у боротьбі з підлітковим алкоголізмом є їх поінформованість про згубний вплив алкоголю, який сьогодні здійснюється за допомогою статей, фільмів, телевізійних програм, також у загальноосвітніх закладах активно пропагується здоровий спосіб життя, закликаючи дітей займатися спортом, а державою будуються нові спортивні

майданчики на свіжому повітрі. Основними технологіями профілактики підліткового алкоголізму є технології сімейної підтримки, забезпечення зайнятості та технологія розвитку творчих здібностей особистості. Отже, здійснюючи превентивну роботу соціальному педагогу варто створити умови, що сприятимуть виявленню інтересів і схильностей підлітків та своєчасно надавати соціальну допомогу і підтримку.

Список використаних джерел

1. Михайлович Н. В. Робота соціального педагога по профілактиці схильності до алкоголізму. *KazEdu.com*. URL: <https://kazedu.com/referat/152837/4> (дата звернення: 24.01.2022).
2. Пакушина Л. З. Схильність до алкогольної залежності особистості та рання профілактика алкоголізму. *Вісник Черкаського університету*. 2018. № 1. С. 94–101. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/download/2632/2778/6608> (дата звернення: 23.01.2022).
3. Сиротич Р. Алкоголь. Чарка п'яного напою (або пити чи не пити). *Благодійний фонд «Карітас-Київ»*. URL: <https://caritas-kiev.org.ua/news/2011-04-08-15-44-23/> (дата звернення: 23.01.2022).
4. Фактори розвитку алкоголізму. *Studme.com.ua*. URL: https://studme.com.ua/15100827/sotsiologiya/factory_razvitiya_alkogolizma.htm (дата звернення: 02.02.2022).
5. Student & youth alcohol abuse prevention services | CARE. *CARE of Southeastern Michigan*. URL: <https://www.careofsem.com/student-youth-services/alcohol-prevention/> (date of access: 23.01.2022).

Сич Ярина Романівна, студентка III курсу
Науковий керівник – Субашикевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Мотивація займає провідне місце у структурі поведінки особистості, а також є одним з основних понять, які використовуються для пояснення рушійних сил, діяльності в цілому. Мотив, мотивація – це спонука до активності та діяльності суб'єкта, пов'язана з прагненням задовольнити певні потреби.

Професійна мотивація – це дія конкретних стимулів, що обумовлюють вибір професії і тривале виконання обов'язків, пов'язаних із цією професією, або сукупність внутрішніх і зовнішніх сил, які штовхають людину до трудової діяльності і надають цій діяльності спрямованості, що орієнтована на досягнення певних цілей [4].

Також виділяють внутрішню і зовнішню мотивацію. Якщо діяльність для особистості значуща сама по собі, то можна говорити про внутрішню мотивацію, якщо ж значущі зовнішні атрибути професії (визнання суспільства, престижність) - переважає зовнішня мотивація.

Варто зазначити що, мотивація професійної діяльності проходить, як мінімум, декілька етапів, кожен з яких характеризується своєю особливою структурою професійної мотивації:

1. Етап вибору професії або спеціальності;
2. Етап вибору місця роботи;
3. Етап безпосередньої реалізації професійної діяльності

Варто зважати на:

- пізнавальні мотиви, які визначають прагнення до досконалого володіння знаннями, вміннями й навичками професійної діяльності;

- на соціальні мотиви, які виявляються в самоствердженні, у виявленні свого соціального статусу у навчанні;
- на професійні мотиви, які виявляються у прагненні до оволодіння обраною професією [1].

Крім мотивації, майбутній соціальний педагог повинен мати професійне покликання, воно завжди має на увазі соціальну обумовленість. У процесі формування особистості в майбутнього соціального педагога виробляється особистісне ставлення до професійної діяльності.

Також для більшості майбутніх соціальних педагогів суттєвим стимулом та мотивацією до навчання є задоволеність участю у тренінгах як інтерактивних формах навчання. Під час тренінгів студенти відпрацьовують професійні навички, з'ясовують певні особистісні проблеми, що сприяє їхньому самовдосконаленню, допомагає зрозуміти та прийняти себе як особистість. Також завдяки використанню тренінгових форм навчання студенти набувають такого уміння, як рефлексія, що є важливим для професіоналів, які працюють у сфері «людина-людина» [3].

Професія соціального педагога володіє могутнім мотиваційним потенціалом, тобто це той вид людської діяльності, в якому можливе задоволення широкого спектра людських потреб. Сила професії соціального педагога для особистості студента полягає в можливості задовольнити в ній різні базові людські потреби: потреби в спілкуванні, взаємодії з людьми; в професійному зростанні; потреби в соціальному визнанні, любові та повазі; потреби займатися улюбленою справою; потреби в привнесенні суспільству користі через свою професійну працю; потреби в реалізації своїх ідей, планів, творчого потенціалу; потреби в пізнанні явищ оточуючого світу, інших людей і самого себе; потреби в самореалізації своїх потенційних можливостей, професійних знань, здібностей, досвіду. Чим вище відповідність між мотивами особистості та мотиваційним потенціалом професії, тим вище ступінь задоволеності особистістю своїм професійним вибором і тим ефективніше буде проходити весь процес професійного становлення [2].

Також варто зазначити, що сьогодні зусилля ЗВО спрямовані на підтримку самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання, у зв'язку з введенням карантину. На платформі Moodle розроблено дистанційні курси з усіх предметів. Курси є цікавими, інноваційними, легкі та зрозумілі для навчання, тому це є ще однією мотивацією та наміром здобувати знання, отримати диплом та продовжувати професійну кар'єру [5].

Отже, можна сказати про те, що професійна мотивація орієнтована на досягнення цілей у трудовій діяльності. Професійна мотивація майбутніх соціальних педагогів зумовлена пізнавальними мотивами, зокрема задоволеністю участю у тренінгах як інтерактивних формах навчання під час яких майбутні соціальні педагоги зможуть відпрацювати професійні навички та прийняти себе як особистість, а також цікавими, пізнавальними та ефективними курсами які є на платформі Moodle. Також професійна мотивація спричинена задоволеністю широкого спектра людських потреб.

Список використаних джерел

1. Дуб В. Г. Навчально-професійна мотивація майбутніх педагогів як складова їх професійного становлення / В. Г. Дуб, І. М. Галян. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія психологічна: зб. наук. пр. Львів ЛьвДУВС, 2012. Вип. 2. С. 415-423.
2. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2006. 454 с.
3. Слободян Т. Мотивація до навчання студентів спеціальності «Соціальна робота». 2008.
4. Шевченко В. Мотивація професійної діяльності майбутнього психолога. / В. Шевченко, Д. Джоган. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Психологічні науки 1, 2017. С. 203-206.

5. Subashkevych, I. Using Moodle in an Information Educational Environment of HEIs under Distance Learning. / Subashkevych, I., Korniat, V., Loboda, V., Sihetii, I., Opachko, M., Sirant, N. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 12(4), 2021, 346-357. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/254>

Суханчак Х. А., студентка VI курсу
Науковий керівник – Корнят В. С., кандидат педагогічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ПЕДАГОГАМ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ З ПОДОЛАННЯ СИНДРОМУ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ

Професійне вигорання є одною із найпоширеніших проблем сучасного суспільства. Незважаючи на те, що XXI століття характеризується створенням широкого спектру нових професій, велика кількість людей все ще незадоволена своїм соціальним становищем, зокрема, місцем праці.

Для багатьох цікава та різноманітна робота в один момент перетворилася в суцільну рутину, яка приносить не лише емоційне, розумове та енергетичне виснаження ресурсів людини, а й на тлі цього спричиняє розвиток хронічного стресу на роботі. Безумовно, такий стан призводить до відчуття безглуздості подальшого розвитку кар'єрними східцями і, більше того, – описане явище характеризується повною відсутністю сил займатись діяльністю, яка нещодавно приносила задоволення та мотивувала до нових звершень. Дослідники вважають, що «синдром професійного вигорання наявний не менш ніж у 20-30 % українців» [3].

Проте, «особливої актуальності ця проблема набула у 2019 році, коли Всесвітня організація охорони здоров'я внесла синдром професійного вигорання до 11-го видання Міжнародної класифікації хвороб (МКХ) як явище, що виникло внаслідок хронічного стресу на роботі» [2].

Безперечно, найбільш вразливими групами вважаються ті, що працюють у системі «людина – людина», тобто, одне із передових місць у вибудованій ланці займають педагоги, професійне життя яких не можна уявити без постійної комунікації.

Ситуація досягла свого піку в період карантинних обмежень. Внаслідок пандемії COVID-19 чимала кількість педагогічних працівників зіштовхнулася із новими викликами у галузі освіти, наприклад, організація дистанційного навчання у школах. Для усіх учасників навчального процесу це був неабиякий відповідальний крок та несподіваний стрес – забезпечити здобувачів освіти якісними знаннями, які б відповідали рівню очній формі навчання. Це означало, що педагоги повинні присвятити більше часу на самоосвіту у сфері цифрових технологій, навчитись ефективно працювати за допомогою різноманітних гаджетів та застосунків, впевнено себе почувати перед екранами учнів та, звісно ж, зуміти мотивувати їх до навчання у домашніх умовах.

«Тривалі нервові навантаження здатні зруйнувати найміцніший організм, тому кожному педагогічному працівникові вкрай важливо вміти вчасно помітити вплив стресогенних факторів, швидко й ефективно «розрядити» психічну напругу, зняти негативний емоційний стан, знизити больові відчуття» [1].

Таким чином, постала проблема: визначення шляхів запобігання професійному вигоранню вчителів. «У сучасній науковій літературі існує багато методів гармонізації психофізичного стану: працетерапія, імітаційні ігри, метод повної раціоналізації майбутньої події, метод вибіркової позитивної ретроспекції, вміння переоцінювати те, чого не зміг досягнути, об'єктивація стресів, навички до розслаблення, дискретне спілкування, гумор, навіювання, самонавіювання, психорегулююче тренування, театротерапія, книготерапія, арт-терапія, музикотерапія, природотерапія, лікування сном, гештальт-терапія, групи психодрами та інше» [1].

Однак, із найефективніших засобів профілактики розвитку синдрому професійного вигорання можна вважати саморегуляцію – «управління своїм

психоемоційним станом, який досягається шляхом впливу людини на самого себе за допомогою слів, уявних образів, управління м'язовим тонусом і диханням» [1]. Комплексне виконання вправ дає хороший результат, а ефективний відпочинок, самоосвіта та розвиток педагогічних навичок лише вдосконалюють його.

Отже, універсального рецепту від синдрому професійного вигорання немає, напружена емоційна ситуація в кожного педагогічного працівника є унікальною, тому період часу, щоб її подолати є індивідуальним.

Список використаних джерел:

1. Емоційне вигорання педагогічних працівників. URL: https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/8_konferezii/emociyne_vigorannya.pdf
2. Професійне вигорання – явище, а не хвороба: Що насправді затвердили в МКХ-11/ Портал Міністерства охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/profesijne-vigorannja---javische-a-ne-hvoroba-scho-naspravdi-zatverdili-v-mkh-11>
3. Як уникнути синдрому “професійного вигорання”? / Правовий клуб PROVOKATOR. URL: <https://pravokator.club/news/yak-unyknuty-syndromu-profesijnogo-vygorannya/>

Тицька М. Ю., студентка IV курсу
Науковий керівник – Субашкевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра спеціальної освіти та соціальної роботи

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗІ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Морально-духовна криза, яку переживає наша країна, негативно впливає на виховання учнівської молоді і відображається на найтоншому її аспекті – статевому самовираженні. Серед негативних тенденцій у статевій сфері переважають такі, як зменшення кількості шлюбів, поширення нетрадиційних

форм організації співжиття, перебудова сімейних ролей, недостатній рівень обізнаності неповнолітніх про гендер, одержання відповідної інформації переважно від однолітків, прояв масової сексуальної розкнутості й уседозволеності серед молоді, проституція та злочинність на статевому ґрунті тощо. Тому, одним із основних завдань, яке покладається на заклади освіти є правильно організоване сексуальне виховання [1, с.5].

Сексуальна освіта – це передусім про виховання відповідального ставлення до стосунків та свого репродуктивного здоров'я [2, с.125].

Мета роботи соціального педагога зі статевого виховання стосується формування в підлітків статевої етики, естетики та гігієни, культури інтимних відносин, любові та сімейного життя, наукових знань про фізіологічні особливості організму, морально-етичні норми і стосунки між особами протилежної статі [4, с.27].

Соціальний педагог має забезпечити виконання завдання щодо статевого виховання - сприяти гармонійному розвитку підростаючого покоління та моральним міжстатевим стосункам, зміцненню шлюбу й родини [5].

Такі явища як ранні статові стосунки, недостатність рівня знань у питаннях статевої культури, поширення хвороб, що передаються статевим шляхом свідчать про недостатньо ефективну роботу, що проводиться педагогічними працівниками в напрямі статевої освіти, про недостатню теоретичну й методичну підготовку педагогічних працівників (соціальних педагогів, учителів), низький рівень педагогічної культури батьків. [6]

З позицій сьогодення важливим є спрямування роботи соціального педагога на: об'єднання зусиль вчителів, батьків для розв'язання завдань статевої просвіти, формування в підлітків орієнтації на шлюб, сім'ю та відповідальне батьківство, використання у виховній практиці сучасних форм роботи щодо статевого виховання [3, с.4].

Соціальний педагог має зацікавити підлітків захоплюючим та пізнавальним матеріалом щодо даної теми, викликати у них інтерес до вивчення своїх особливостей та культури міжстатевих стосунків. Також педагог повинен

завжди навчатися та самовдосконалюватися, щоб розуміти підлітків краще та «говорити з ними однією мовою», тільки тоді робота буде ефективною.

Список використаних джерел

1. Бялик О. В. Сучасні тенденції статевого виховання учнівської молоді в країнах Євросоюзу : дис. докт. пед. наук : 13.00.07. 2017. 547 с.
2. Корнят В. С. Нормативно-правові основи організації соціальним педагогом статевого виховання дітей і молоді / В. С. Корнят, А. В. Марчук // Інноваційна педагогіка / В. С. Корнят, А. В. Марчук., 2019. (Соціальна педагогіка; вип. 13). С. 125–128.
3. Лещук Н. О. Статеве виховання і репродуктивне здоров'я підлітків та молоді : навч. посіб. / Н. О. Лещук, Ж. В. Савич, О. А. Голоцван, Я. М. Сивохоп. К., 2014. 136 с.
4. Попович Н. В. Статеве виховання як педагогічна проблема. *Медсестринство*, 2019. С. 27–29.
5. Ткаченко І. М. Програма факультативного курсу «Статеве виховання шкільної молоді» [Електронний ресурс] / І. М. Ткаченко. 2020. URL: <https://naurok.com.ua/programa-fakultativnogo-kursu-stateve-vihovannya-shkilno-molodi-145745.html>.
6. New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters : Collective monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2021. 864 p.

Шпагіна А. Д., студентка IV курсу
Науковий керівник – Субашикевич І. Р., кандидат психологічних наук, доцент
м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет педагогічної освіти,
кафедра спеціальної освіти та соціальної роботи

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

На сучасному етапі перед суспільством стоїть нагальне завдання задовольнити освітні потреби дітей з різними вадами, шляхом створення умов для їхнього особистісного розвитку, розкриття їхніх творчих здібностей та реалізації можливостей дітей як членів суспільства. Найефективнішим шляхом вирішення цього завдання виступає інклюзія. Проте для того, щоб інклюзивний освітній процес продуктивно та результативно виконував своє призначення, соціальний педагог повинен володіти високим рівнем професійної та інклюзивної компетенції, що передбачає організацію інклюзивного простору, відповідно до сучасних технологій та методик навчання.

Але є чимало труднощів. Перш за все, вони пов'язані з підготовкою компетентних, кваліфікованих кадрів. Традиційний зміст професійної освіти до останнього часу не був зорієнтований на формування інклюзивної компетентності соціальних педагогів. Тому на сьогоднішній день потрібна спеціальна підготовка майбутніх соціальних педагогів і перепідготовка вже працюючих до здійснення інклюзивного навчання [3].

Особливим моментом в інклюзивному процесі є шкільне середовище, в якому не всі батьки дітей загальноосвітньої школи згодні на спільне навчання своєї дитини з тими дітьми, які мають певні додаткові потреби в освітньому процесі [1]. Говорячи про інклюзивний простір та, власне, залучення дітей з ООП до такої ефективної форми навчання, слід відмітити, що інклюзія має передбачати повне розкриття потенціалу кожного учня за допомогою навчальної програми, яка має відповідати усім його здібностям та можливостям.

Це говорить про те, що соціальні педагоги мають володіти навичками об'єктивної оцінки та фахово організувати навчальний процес такої дитини.

Розглядаючи поняття «інклюзивна компетентність» варто зазначити, що в умовах інклюзивного навчання дітей з ООП повинна функціонувати команда соціально-педагогічного супроводу, яка складається з таких спеціалістів: вчителів, асистента вчителя\дитини, реабілітолога, дефектолога, практичного психолога, соціального педагога тощо. Кожен із зазначених спеціалістів має працювати з дитиною в певному напрямку. Проте спільним завданням усіх вище зазначених фахівців є підбір оптимальних форм в навчанні й спілкуванні з дітьми з ООП.

Важливою складовою інклюзивної компетентності соціальних педагогів є бажання та можливість створення сучасного інклюзивного простору для дітей з ООП. Тому що, самі будівлі навчальних закладів не готові прийняти у свої стіни учнів/студентів, які потребують спеціальних пристроїв для їх мобільності. Вирішувати цю проблему необхідно професійно і одночасно. Інклюзивна компетентність соціального педагога виявляється у його вмінні організувати спільний навчальний процес дітей різних категорій, об'єктивно оцінити рівень засвоєного навчального матеріалу дітьми з різними типами порушень розвитку та можливість обрати відповідні методи виховного впливу на дітей у класі [1].

Формулюючи поняття «інклюзивної компетентності» варто визначити її базові якості, необхідні інклюзивно компетентному соціальному педагогу [2]: особистісно-педагогічні якості (любов до дітей, педагогічна етика, емпатія, комунікабельність та ін.); професійно-педагогічні якості (фахове володіння теоретичними та практичним знаннями, педагогічна спостережливість, витримка, професійний ріст та ін.) морально-особистісні якості (гуманність, оптимізм, толерантність, доброзичливість, творчий підхід до процесу навчання та ін.).

Отже, інтеграція дітей з ООП до загальноосвітнього простору є важливим пріоритетом суспільства. Цей процес передбачає створення для таких дітей належних умов для здобуття якісного рівня освіти відповідно до їхніх

здібностей та індивідуальних можливостей. Саме тому особливого значення набуває формування інклюзивної компетентності майбутніх соціальних педагогів, що варто трактувати як готовність соціального педагога до роботи та взаємодії з такими дітьми, вміння та навички організувати освітній процес та можливості створити доступний інклюзивний простір для дітей з ООП.

Список використаних джерел

1. Кальченко Л. В. Формування інклюзивної компетентності викладачів як чинник розвитку соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами. Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації. Хмельницький: Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна», 2016. С. 89-97.

2. Субашкевич І. Формування комунікативної компетентності майбутніх спеціальних педагогів у процесі фахової підготовки [Електронний ресурс] / І. Субашкевич, І. Санницька // VZDELÁVANIE A SPOLOČNOSŤVI. Medzinárodný nekonferenčný zborník. 2021. URL: <https://www.pulib.sk/web/pdf/web/viewer.html?>

3. Iryna Subashkevych, Vira Korniat. Using media-psychological technologies to form tolerant attitude towards children with disabilities in pedagogical specialists in the process of their professional training in Ukraine // Specialusis ugdymas/ Special education, ISSN 1392-5369 (Print), ISSN 2424-3299 (Online), No 1 (41), 2020, DOI: 10.21277/se.v1i41

Наукове видання

**ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА
У СВІТЛІ РЕФОРМ ТА ВИКЛИКІВ**

*Збірник матеріалів Другої (II) Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентів, аспірантів та молодих учених*

Комп'ютерна верстка: *Вінарчук Наталія, Галюка Ольга, Шоловій Марія-Тереза*

Формат 60x84/16. Умовн. друк. Арк. 12,6

Папір офсетний.

Тираж 100 прим.